

STRIP
SCHRIFT

JAN BOSSCHAERT

Prijs f7,50
Bfr.165

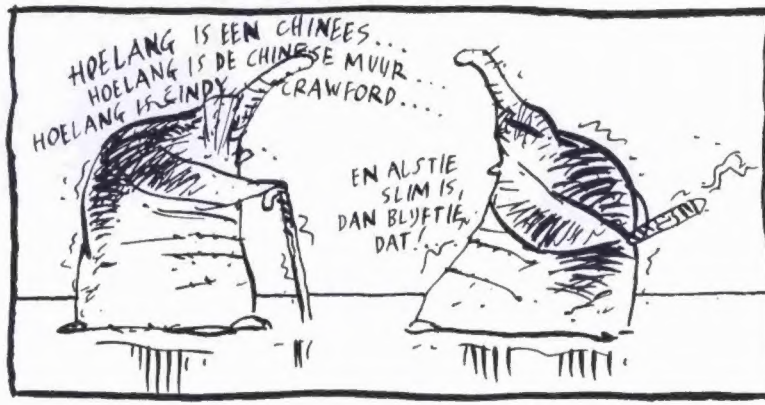
**HEC
LEEMANS**

**UCO
EGMOND**

MANGA

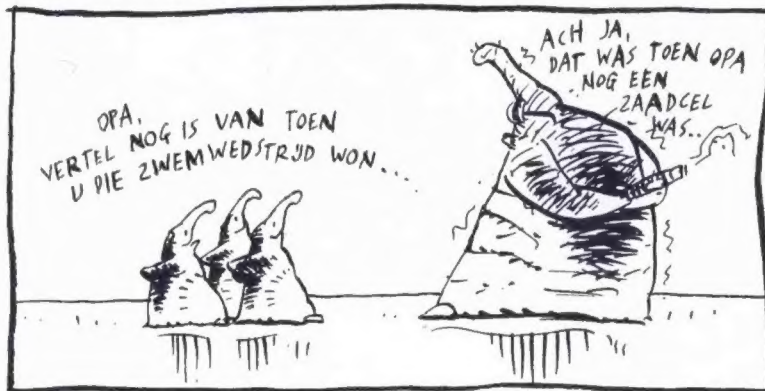
OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 6.

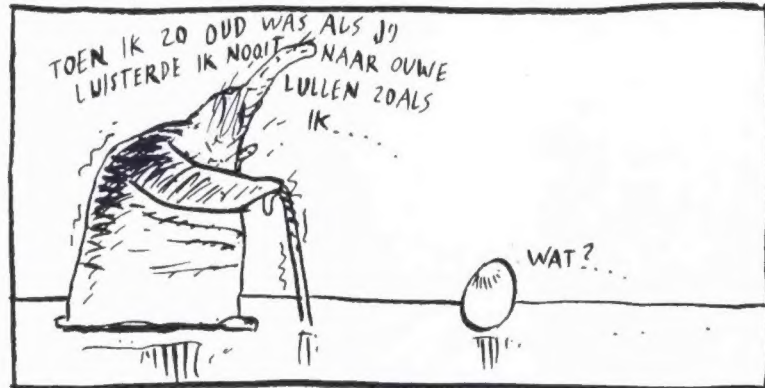
OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 7.

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 8.

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 9.

Jaargang 28 november 1995 nummer 8 (285)

Versijnt 10 maal per jaar

Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie

Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Redactie-assistentie

Michiel Kroder

Medewerkenden

Olav Beemer, Bas Berwers, Jan Bex, Léon Bijnsdorp,

Ben Bits, Ruud Booms, Michiel Clessens,

Erik van der Hoeven, Arnel Lelevere, Gert Meesters,

Bert van der Meij, Jeroen Mirck, Hans Moors,

Jeroen Nieuwenhuis, Pieter van Oudheusden, Hans Pols,

Peter de Smet, Alexandra Verburg, Ted Verschoor,

Rudy Vrooman, Jempi Welkenhuyzen, Rogier van Winden

Redactie-adres

Postbus 84206

3009 CE Rotterdam

Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08

Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25

CompuServe: 75464.2224

Internet: 75464.2224@compuserve.com

Uitgever

Uitgeverij Stripstift

Postbus 84206

3009 CE Rotterdam

Abonnementen

Abonnementen-administratie Stripschrift

t.a.v. Ton Schuringa

Postbus 11335

1001 GH Amsterdam

Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42

Abonnementsprijs f59,50 / Bfr.1190

Leden van Het Stripschap f2,50 / Bfr.45 korting

Nederland: Giro 209948 of

Bank 82.67.01.523

ten name van Stripschrift, Amsterdam

België: Bank 721-520.62.74-81

ten gunste van Het Stripschap, Turnhout

Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee

maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar

Foreign subscriptions on request

Reprorecht

Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van

artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na

schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties

Voor de opgave van advertenties en het opvragen van

de tarieven kunt u contact opnemen met:

De Groene Amsterdammer

t.a.v. Herman Feddema

Postbus 353

1000 AJ Amsterdam

Telefoon: 020-623 08 64, telefax: 020-622 14 21

Druk

Drukpartners, Amsterdam

Distributie

Het Raadsel, Amsterdam; Geknipt Papier, Gent

Omslag

Jan Bosschaert

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Hoera, we tellen mee! Ons digibete tijdperk is afgesloten: Stripschrift heeft sinds kort een eigen Internet-pagina. U kunt ons vinden op:

<http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift>. Op dit moment zijn we ons nog aan het bezinnen op de definitieve inhoud van onze pagina op het wereldwijde net. Maar vanaf 1 januari 1996 is onze site officieel geopend. Dan treft u er allerhande informatie aan die een aanvulling vormt op onze maandelijkse portie stripnieuws. Neem gerust een kijkje en laat ons weten wat u ervan vindt.

Hoewel we graag inspringen op de ontwikkelingen rond de elektronische snelweg zal de uitgave van een Stripschrift in geheel digitale vorm nog een poos op zich laten wachten. Daarvoor schieten de technologische voorzieningen voorlopig tekort en beschikt nog lang niet iedereen over een aansluiting op het Internet. Maar dat er een revolutie op til staat in de manier waarop kranten en tijdschriften worden gemaakt en verspreid, daar twijfelt haast niemand meer aan. Al blijven de meningen verdeeld over de kwestie of het drukwerk hierdoor uiteindelijk verdwijnt, of dat lezers te allen tijde een hardcopy-exemplaar in hun handen willen hebben.

Voor de digibeten onder u die gruwen van bovenstaande techno-praat, weest gerust. Dit nummer van Stripschrift kent weer de traditionele variatie aan interviews, artikelen en berichtgeving. Naast gesprekken met Jan Bosschaert, Hec Leemans en Uco Egmond is er ditmaal ook een beschouwing over manga's en zijn er extra pagina's opgenomen voor recensies en actualiteiten. Maar past u er wel voor op dat uw digibetisme geen ernstige vormen aanneemt. Dan zult u vanaf 1 januari helaas het nodige moeten missen.

Inhoud

2 **OUWE PINGUINS** Bert van der Meij

4 **JAN BOSSCHAERT** Jan Bex

11 **BITS & PIECES** Ben Bits

11 **AGENDA**

12 **HEC LEEMANS** Jempi Welkenhuyzen m.m.v. Harry Wibier

19 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet

19 **BRIEVEN**

20 **UCO EGMOND** Jeroen Nieuwenhuis

22 **MANGAMANIA** Léon Bijnsdorp

27 **BOEKEN**

34 **VIDEO**

35 **ACTUALITEITEN**

42 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

De man die de mooiste vrouwen in Vlaanderen tekent, Jan Bosschaert dus, dat was de opdracht. We zijn wel eens minder enthousiast op reportage getrokken. Alleen, de afspraak wilde aanvankelijk maar niet lukken. Bosschaert moest naar Bologna. Naar de grote internationale jeugdboekenbeurs. Tegen zijn zin, want Bosschaert is, afgezien van uw pantoffels, ongeveer het huiselijkste wat er in Nederland en Vlaanderen rondloopt. Tweede tegenvaller: hij sukkelde de afgelopen weken nogal hardnekkig met de gezondheid. 'Ja, nu gaat het (kuch, kuch) wel', antwoordt hij – als we tussendoor informeren – weinig overtuigend aan de telefoon.

Maar met een hoopvol 'Ik zit al op tachtig procent van mijn mogelijkheden', zet hij het licht op groen.

Jan Bosschaert (37) spreekt bijzonder zacht en bezigt graag verkleinwoorden. Ook typisch: in de loop van het gesprek verontschuldigt hij zich wel vijf keer met een 'Ja, maar ik weet niet of dat zo interessant is'. Of, nog erger, jaagt hij ons de daver op het lijf met 'Ik weet altijd pas achteraf wat ik had moeten vertellen'. Schrijf met die wetenschap je reportage maar uit.

Allemaal voorbarig. Ondanks die zelfkritiek is Bosschaert niet het doetje dat hij misschien, na een eerste oppervlakkige ontmoeting, wel lijkt. Want met een wondere mengeling van elegante beleefdheid, milde spot en openheid, staat deze Vlaamse prentenmaker tenminste voor wat hij denkt. In zijn beste momenten is hij zowaar een wijs mens. Nee, Bosschaert is geen doetje meer.

Thuis

Of ik nu strips teken, of schilder, of kinder-

boeken illustreer, nergens ben ik echt thuis. Ik doe maar. Ik zou zot worden, denk ik, als ik een heel jaar aan een stuk strips zou moeten maken. Af en toe moet ik eens te keer kunnen gaan met verf.

Ik heb het al duizend keer verteld: voor mijn

door
JAN BEX

naambekendheid zijn die verschillende disciplines slecht. 'Jan Bosschaert?' zeggen ze met een groot vraagteken. Tja, ze kunnen er geen stijl op plakken. Met de strip *Sam*, die ik samen met **Marc Legendre** maak, lukt dat nu een beetje, maar ...

Misschien voel ik me nog het meest in de stripwereld thuis. De kinderboekenwereld, dat is een andere stijl, met andere normen. Experimenteel. De stripwereld is veel traditioneler. Verplicht eigenlijk. Door de techniek. Je moet een duidelijke tekening hebben, iets kunnen vertellen in een simpele taal. Een klare lijn, met pen werken.

Mijn publiek? Puisterige gasten met een plastic zakje en die vragen altijd: 'Een blote Sam, graag.' (lacht) Nee, dat signeren, ik doe het tegenwoordig zo weinig mogelijk. Ik signeer enkel nog met kopjes van Sam. Twee jaar geleden liep er een tentoonstelling van mijn schetsen. In die periode signeerde ik ook in de FNAC. Ik zette toen nog hele schetsen in de albums. Ik durfde dat niet weigeren. En er kwam iemand langs en die zei: 'Ah, om de hoek betalen ze er tienduizend frank voor en hier krijgen ze het voor niks.' Die man had gelijk. Schrijvers hebben het dan toch makkelijk. 'Van harte, Jos Vandelo' en hup, de volgende. **Martin Lodewijk** heeft het eens geprobeerd met een stempeltje op de stripbeurs van Breda. Mooie poging, maar hij mocht toch opkrampen. Dat werd niet gepikt.

Vrouwen

Die wekelijkse pin-ups indertijd in het Belgische tijdschrift *Panorama*, die heeft iedereen gezien. Als ik dat elke week zou moeten doen ...

Het idee kwam van de toenmalige hoofdredacteur **Karel Anthierens**. Is daar even over gediscussieerd geweest. In het begin was het de bedoeling BV's, enfin: bekende vrouwen, te doen. Maar ik vond dat ik **Lynn Wesenbeek** (presentatrice van VTM. Red.) moei-

lijk in hare blote kon zetten zonder dat zij iets wist. Dus stelde ik voor: 'Ik wil dat wel doen, maar dan met een schriftelijke bevestiging van de dames.' Anthierens was daar niet zo voor te vinden. Achteraf bekeken was dat ook ondoenbaar... Ik had al eens gepolst. Doorgaans was de reactie: 'Ah ja. Tof. Een schilderij van mij.' Maar een half uur later belden ze terug om te zeggen dat hun man dat niet zag zitten.

En dus heb ik Anthierens voorgesteld gewone pin-ups te brengen. 't Is te zeggen, meisjes die ik ken. Behalve de eerste vier, die waren echt gefantaseerd, ik moest een voor-sprong hebben. Maar het basisidee bleef toch: The girl next door, op mijn manier. Geen glamour, geen *Playboy*-achtige toestanden ... Tachtig procent van die reeks zijn echt vrouwen die ik ken. En ja, dat was een ongelooflijk succes.

Niet dat het de bedoeling was dat er hier – alle, ik zou dat ook niet plezant vinden – drie dagen aan een stuk een naakte vrouw stond. Maar toch, ik moest modellen hebben. Meisjes uit mijn omgeving. En het grappige was: de mooiste durfde ik niet vragen. En achteraf deden die nogal verveeld. Zo van: 'Waarom heb je mij nu niet gevraagd, Jan?' Ik verplichtte hen tot niets. Ze mochten laten zien zoveel of zo weinig als ze wilden. Vrouwen van vrienden zaten daar helemaal niets mee in. Maar er zijn er ook geweest waarvan ik gewoon het gezicht heb gefotografeerd en voor de rest iets gefantaseerd heb. En achteraf zeiden die: 'Amai, Jan, ge hebt me wel goed geschapen.'

Intermezzo

Mevrouw Bosschaert komt binnen met de koffie. 'Goeiemorgen ...'

Jan Bosschaert (onverstoorbaar): 'De reeks heette *De vrouwen van Jan Bosschaert*. Maar boven de laatste aflevering stond "De vrouw van Jan Bosschaert".' (fier)

Mevrouw Bosschaert, terwijl ze koffie schenkt: 'Daar ging het nu toch niet juist over?'

Wij (in koor): 'Jawel.'

Mevrouw Bosschaert (fijntjes): 't Is het moment dat ik moest arriveren.'

Rudi, de fotograaf: 't Was eigenlijk al iets te laat.'

Gebulder.

Plezant

Wat ik met al die naakten wil tonen? Dat ik goed kan tekenen misschien. Vroeger kon ik

JAN BOSSCHAERT

IK KOM ALTIJD GEDEPRIMEERD UIT EEN STRIPWINKEL

zo hele dagen aan mooie – euh – schilderijen denken. Schilderijen van knappe vrouwen. Maar nu interesseren naakten me niet zo meer. Ze schetsen, dat wel. Ik maak nog altijd van die kleine, naakte vrouwtjes. Als vingeroefening. Op school kregen wij elke dag naakt model. En ik kan een naakte vrouw in om het even welke positie of houding tekenen. Plezant..Hoe zou jij zijn?

Dit jaar is minder plezant begonnen. Privé. Mijn ouders zijn allebei ernstig ziek. Zelf ben ik ook zwaar ziek geweest. Longontsteking. Ik dacht: Het leven is heel vluchtig. Je takelt ontzettend snel af.

En zo komt het dat er nu in plaats van naakten, rare dikke mannen in mijn hoofd spoken. Of luchten. Iets waar ik een jaar geleden van zou gezegd hebben: 'Dat ga je nooit schilderen. Landschappen en zo.' En nu heb ik ontzettend veel zin om een landschap te schilderen met een zware lucht.

Ik hou veel van dat wisselend weer hier. Ik kan daar echt van genieten. Als het nu vijf weken aan een stuk miezert, word ik dat ook beu. Gewoon omdat het te lang duurt. Als in de zomer vijf weken na mekaar de zon schijnt, ben ik dat net zo goed beu. Ik vind België ontzettend plezant qua weer. Alleen al de lucht, hoezeer die kan verschillen van kleur.

Muze

Voor een illustratie of een schets sta ik altijd ongelooflijk versteld hoe er dat uitkomt. Ik

geloof echt in de muze. En als er die niet is, zit je een dag te knoeien. Spit je beter in de tuin. Maar als ze er is, komt het eruit gevloeid en dan weet ik niet vanwaar dat komt.

Je zet dat in inkt, dat wordt gedrukt, en dan denk ik vaak: 'Oei. Daar ben je toch een beetje te snel gegaan.' Ik kan het drukwerk waar ik helemaal tevreden van ben op één hand tellen.

Behalve mijn schetsen. Die kleine potloodschetsen. Dat ben ik. Dat komt uit het diepste van mij. Spontaan. Daar hoeft ik niet voor te prutsen. Ik heb hier een lade met allemaal restjes van papier. Ik leg dat soms buiten op het terras, gooi daar verf op, of maak er vlekken op, of trap erop, of zet er potloodstrepen op. En dan gaat dat terug in de kast. Als ik weer eens wat tijd heb, pak ik zo'n papiertje: 'Ah, die vlek is een neus, en dat is hier een oog ...' En zo ontstaat een heel nieuw figuurtje.

Geld

Als ik echt in functie van geld zou denken, dan was ik er al lang mee gestopt. Of zou ik enkel publiciteit doen. Ik zou zeker geen naakte vrouwen meer schilderen. De meeste mannen zien dat wel graag, maar kopen het niet. Waarom? Ik heb het verschillende keren meegemaakt dat een man een tekening of een schilderij koopt en de volgende dag hier terugstaat omdat die van zijn vrouw niet binnen mag.

Op dit moment moet ik hard werken om rond te komen. Gelukkig teken ik snel. Een *Sam* doe ik op een half jaar. Natuurlijk zou ik graag meer geld verdienen. Niet voor het geld, maar om meer vrije tijd te hebben. Zodat ik opdrachten kan laten vallen. Dat ik met mijn zoon naar zee kan of een maand in Corsica kan snorkelen. En er wat rondlummelen om inspiratie op te doen. Daar wil ik geld voor hebben. Om tijd te kopen. Dat zie ik ook in elk interview. Mijn leven gaat vijf levens te kort zijn. Ik heb nog zoveel plannen..

Ik ben heel huiselijk. Ik mag er niet aan denken dat ik naar Parijs moet, of over een coverprijs zou moeten onderhandelen met *The New Yorker*. Gesteld dat ... Ik heb al moeite om een prijs af te spreken met een vereniging zonder winstoogmerk.

De jongere generatie heeft daar blijkbaar niet zo'n last van. Als ik hun prijzen hoor, dan val ik achterover. Dan denk ik: 'Allez, wie is hier de zot?' Potverdorie, ik ben bijna twintig jaar professioneel bezig en nog vraag ik ongeveer dezelfde prijs. En die snotneuzen van drieëntwintig jaar verdienen het dubbele van wat ik heb.

Thuis werd er nooit over geld gepraat: Nu nog niet. We werden zo opgevoed. 'Kan je niet voor de turnkring of de vrouwengilde dit of dat tekenen?' Onbetaald. En dan kom je in de jeugdclub. Maak je een cover voor het magazientje van de jeugdclub. Nooit betaald. Tot mijn drieëntwintigste, tot ik afgestudeerd was, heb ik nooit iets gevraagd. Toen moest ik wel. Om den brode.

Stel je voor: in het begin vroeg ik nog: 'Wat mag ik daarvoor vragen?' Het stomste wat je kan doen. Die klant zegt dan natuurlijk: 'Euh, tweeduizend frank.' Ah ja. Ja. Tof. 'Maar dan moet ge wel nog dit en dat veranderen.'

Nu kan ik me al beter verdedigen, maar me verkopen, nee ... De tijd is wel voorbij dat ik

helemaal opnieuw begon voor een klant. Je weet hoe dat gaat op reclamebureaus. Ze zitten daar met vijf rond zo'n tekening. En alle vijf moeten ze eens hun stem laten horen. En als er ene begint, beginnen ze allemaal: 'Ja, ik vind dat mondje toch wat groot. Kan het niet wat kleiner?' De volgende: 'Ja, heb ik ook gedacht. En wat ik ook vind, dat rokje is eigenlijk te kort voor ons publiek.' Een andere: 'Ja, veel te sexy. Kan je er geen ander vrouwtje van maken?' En dus kan je je cover veranderen en als je, zoals ik toen was, heel braaf bent, doe je dat. Maar je moet zeggen: 'Tut tut. Ik ben hier de beste. En als 't jullie niet aanstaat, ga maar naar iemand anders. Iets beters kan je hier niet vinden.'

Zo moet je zijn.

Kind

Ik heb altijd getekend. Al van in de kleuterklas had ik tien op tien. (lachje) Ik had, en dat heeft mijn zoon ook, een ontzettende visuele ingesteldheid. Als die tekent, tekent hij niet zoals andere kinderen een kopje met twee oogjes, oortjes en een mondje. Nee, hij zet aan dat mondje twee streepjes zodat het figuurtje lacht. Eén van mijn vroegste tekeningen die ik me kan herinneren, was een meisje dat in een springkoord springt. En ze had zo treskes die naar boven zwaaiden. De leraar vond dat ongelooflijk origineel. Maar ik vond dat niet meer dan normaal. Ah ja, als zo'n meisje springt, gaan de vlechtjes naar boven.

Als kind wilde ik ofwel in de zoo werken ofwel pater worden. Ik had een nonkel pater. Die had zichzelf zowat buiten de kloostergemeenschap geplaatst. In de tijd dat de paters hun pij over de haag gooiden en kostuums begonnen te dragen, zonderde hij zich af in de tuin van het klooster. Met zijn pij nog aan. Een hele wijze, teruggetrokken mens die wel af en toe wat in de keuken weggriste.

Stel je voor: in een park, in een heel klein hutje zitten, alleen maar tekenen, en voor de rest, je van niks iets aantrekken ... Een kluisenaarsbestaan. Ik ben ook zo. Ik bedoel: zo'n huiselijke mens. Met een beetje angst van de buitenwereld. Altijd gehad. Mijn leefwereld was onze tuin – we hadden een hele grote tuin in Wijnegem – en een park ernaast. Meer moest dat niet zijn voor mij. En dat is nog altijd zo. Ik heb heel veel behoefte aan natuur. Als ik drie stappen op

straat zet, zeker met de auto, dan ben ik al slecht gezind.

Mijn vader was bediende bij de RTT (tegenwoordig Belgacom. JB). Altijd de baan op, dienst stringen. Tot de laatste twee jaar. Toen is hij ergens baas geworden. Tot zijn groot ongenoegen. Mijn vader is een man onder de mannen, kameraad onder de kameraden. Zat ongeveer in elke vereniging van Wijnegem. Eigenlijk helemaal het tegenovergestelde van mij. Ik ben geen groepsmens. Ik spreek graag van mens tot mens.

Moeder heeft vroeger bij een fotograaf gewerkt. Nogal een bekende fotograaf, in 's Gravenwezel. Maar eens getrouwd had ze haar handen meer dan vol met haar vier kinderen.

Ik heb drie zusters, maar ik kan me niet herinneren dat ik ooit met mijn zussen heb gespeeld. Ik was de jongste en zat altijd bij de burens. Daar waren drie jongens. Daar heb

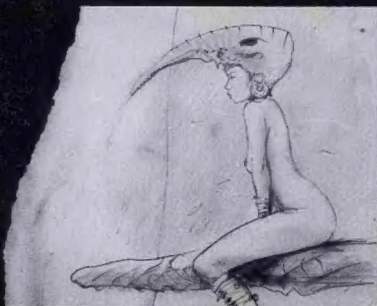
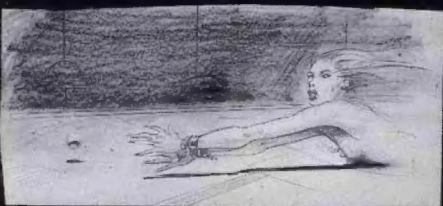
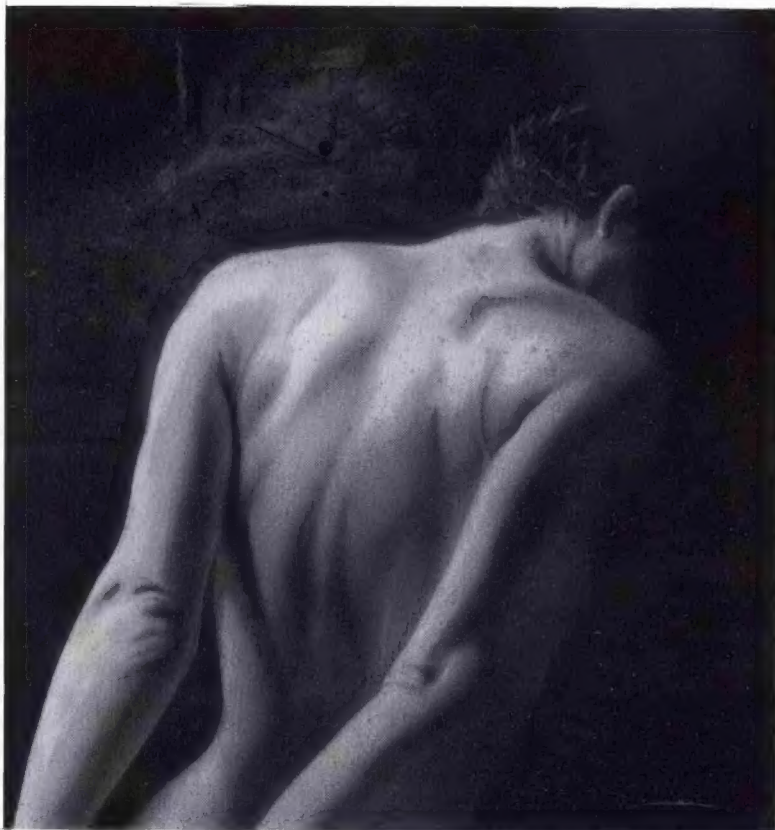
ik alles geleerd. Muziek, voorlichting, zelfs de underground-strips van **Crumb**. De oudste broer van die jongens zat nogal eens in Amsterdam. Bracht muziek mee, tijdschriften waarvan we niet wisten dat zo iets bestond. *Aloha* en zo.

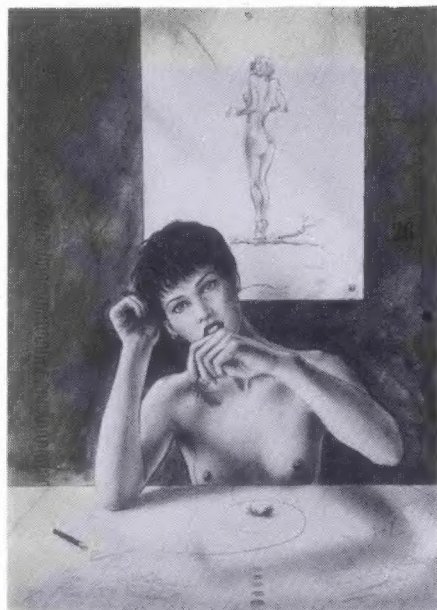
Sam

Ik heb nog een massa scenario's in mijn kast zitten, die ik-weet-niet-hoe-goed zijn en die zeker succes zouden hebben. Maar, ik heb het al talloze keren verteld, ik zit met een half jaar *Sam* en een massa dingen die er altijd tussenkomen. Ik stel dat altijd maar uit, die grote volwassenstrip. Het is nu al tien jaar dat ik zeg: 'Volgend jaar ga ik nu alleen maar aan dat verhaal werken. Maar dan komt er toch weer een *Sam*.'

Het was begonnen om eens een platte, commerciële Vlaamse reeks te maken. De eerste *Sam*. Getekend op een maand tijd. Een dag per bladzijde. Maar iedereen zag dat het van mij kwam. Dus maken we nu wél werk van *Sam*. Met diepgang in de verhalen.

Mijn eigen scenario's? Die ik altijd uitstel? Beetje erotisch, beetje thriller. Hier is er geen markt voor. Ik moet er wel mee naar Frankrijk. Om in Frankrijk binnen te raken, moet je al een half verhaal getekend hebben en een goeie synopsis hebben. Ja. (vrolijk gelaten) Volgend jaar ga ik daaraan werken. Volgend jaar. Want ik ben bijna veertig nu. Als ik dat voor mijn veertigste niet doe, dan is het de moeite niet meer.

Traag

Dat de strip een traag medium is, dat het nog heel ambachtelijk gaat, is allemaal niet erg. Het vervelende is dat de mensen het niet beseffen. De klassieke reactie als ik een strip laat zien waar ik een half jaar aan gewerkt heb: (maakt een vlug bladergebaar) 'Prrrrt. Ah. leuk. Hebt gij dat gemaakt? Plezant.' En dan komen de mensen hier binnen en zien ze een schilderij: 'Wauw! Amai! Ongelooflijk!' Terwijl ik aan zoiets relatief weinig werk heb. Dat ziet er alleen maar indrukwekkend uit. Maar op zo'n strip zit ik wél te zwoegen en te gommen: een andere houding proberen, een nieuwe schets maken, een andere compositie, decors zoeken, foto's trekken, het scenario nog eens herzien.

Weet je, ik ben altijd gedeprimeerd als ik uit een stripwinkel kom. Uiteindelijk verdwijnt je met een klein-smal ruggetje in een groot rek. Tussen honderden andere strips. Daar sta je dan met een half jaar van je leven.

Het stripverhaal heeft als enige voordeel dat je een heel groot publiek bereikt. **François Schuiten** heeft er dat bij mij ingehamerd: 'Stop toch met dat schilderen. Je moet stripverhalen maken. Dan kunnen ze zowel in de Ardennen als aan de kust, als op Corsica, plezier hebben aan je werk.'

Als ik hier een schilderij verkoop, eindigt dat in het beste geval in een living. Op een jaar hebben dan veertig mensen je werk gezien. In de hoop dat het niet terechtkomt tegen de slaapkamermuur.

Tot vier jaar geleden wilde ik niets verkopen. Tot een kunstschilder me zei: 'Ik durf wedden dat je kelder volstaat met schilderijen waarvan je nu af zou willen raken, maar die je niet meer durft laten zien. Je moet van je hart een steen maken. Je moet verkopen wanneer je het nog goed vindt. Nu durf je er nog een goeie prijs voor vragen.' En die kerel had gelijk. Nu hebben die veertig mensen die in die living passeren, er tenminste nog iets aan.

Kunst

Ik ken de kunstwereld niet. Ik heb zo de indruk dat het veel met geld te maken heeft en dat de meesten met hun ellebogen schil-

deren. 'Hoe kan ik het beste opvallen?' lijkt me de mentaliteit.

Ik noem mezelf helemaal geen kunstenaar. Ik ben een prentenmaker. Nee, geen striptekenaar. Ik maak beelden, ik schep tweedimensionale werelden.

Ik moet papier in mijn handen hebben, een potlood horen krassen, ik moet de geur van verf kunnen ruiken, kunnen moduleren, kunnen boetseren ... Waar ik een hekel aan heb, dat zijn zo van die mensen die doen alsof je een middeleeuwer bent. 'Allez, zit je hier nog te prutsen met dat potlood? Pak toch een computer, dat is van deze tijd.'

Ik ben in de verkeerde eeuw geboren. Als ik mag kiezen, zou ik terugkomen als een laatnegentiende-eeuwse salonschilder. Die het soort kunst maakt wat **Jan Hoet** zo haat. Ik vind dat fantastisch. Vooral de oriëntalistiek. Het mooiste wat er ooit gemaakt is. Wacht even. Mijn lievelingsschilderij. (Haalt een dik kunstboek uit de kast, bladert erin en staat stil bij *Une terrasse au bord du Nil* van **Eugène Giraud**) Die sfeer ... (fluistert) Je voelt die warmte van die avond. Dat gezicht-je.

Eigenlijk zou ik dat ook moeten maken. De schilderkunst grijpt trouwens hoe langer hoe meer terug naar het realisme. Het erge is alleen maar dat niemand nog weet wat goed geschilderd is.

Ken je **Brad Holland**? (Wijst een affiche aan tegen de muur) Dat vind ik nu knap realisme. Tegenwoordig schildert iedereen Brad Holland na. Hij is nu tien jaar in Amerika bezig. Is in de *Playboy* begonnen. Tegenwoordig heeft elk tijdschrift zijn Brad Holland. Het moet precies allemaal in Amerika gebeuren. Ik vind dat zo erg: we staren ons blind op Amerika en tegelijkertijd verloochenen wij onze roots.

Na Bologna heb ik opnieuw zin in schilderen. Ik ben teveel met strips bezig geweest. Of met kinderboeken. Teveel met opdrachten van anderen. Ik heb zelf ook 'my thing'. Ik moet zelf ook mijne kak leggen. En ik zit dat nu al jaren op te houden. Niet gezond.

Opleiding

De eerste tekenaar bij wie ik om raad geweest ben, was **Eddy Ryssack**. Ik was een

jaar of veertien. Die raadde me natuurlijk aan mijn humaniora af te maken. En dus ben ik, braaf als ik was, op het Sint-Jan Berchmans College gebleven in Westmalle. Nu heet het Jan Berchmans, want hij is onder-tussen Sint af.

En toen kwam Sint-Lucas in Brussel. Het eerste jaar kregen we les van twee gasten die pop-artminded waren. Types uit de jaren zestig. Wij moesten niets anders doen dan van die **Vasarely**-achtige toestanden kleuren. Vlakjes die van kleur veranderden. En dan kwam één van die twee gasten binnen en zei, van achter zijn sigaar: (zwaar Hollands accent) 'Waarom maak je die achtergrond zwart? Verschrikkelijk. Maak dat wit.' Ah ja, ja. En dan ging hij terug op café. Die andere kwam binnen: 'Ben je nu helemaal gek geworden? Waarom wit? Maak dat toch zwart.' Aan het eind van het jaar kwam de verklaring: 'Ja, we hebben jullie een heel jaar doen verliezen om die schoolse, katholieke college-mentaliteit eruit te krijgen.' Ik vond dat verschrikkelijk. Ik was speciaal naar Brussel gekomen om te leren tekenen. Omdat mijn grote goden daar ook hadden gezeten. **Gal, Ever Meulen ...** Elke dag op en af. Vier uur in het totaal. En soms kwam je aan, en dan bleek zo'n leraar doodleuk geen zin te hebben om les te geven.

Na Brussel heb ik burgerdienst gedaan. Bij **Yvonne Lex**, bij het theater. Die mij met open armen ontving. Achteraf wist ik wel waarom. Ik heb daar talloze burgerdiensters zien komen en gaan. Maar ik heb het helemaal uitgedaan. Ik kon verantwoordelijkheid nemen. Ik heb er veel geleerd. Technisch. Van schrijnwerkerij. Elektriciteit. Metaal. Schilderen. Decors. Belichting. En 's avonds zat ik aan een reusachtig paneel met allemaal knopjes. Met een bandopnemer de klank doen en het licht regelen. Als het stuk gedaan was, gingen die acteurs naar huis en ik zat daar nog om drie uur 's nachts decors in te laden. En toch vond ik het heel plezant. Het vrije leven, het artiestenleven.

Vrouw

Ik ben nooit een ladies man geweest. Ik had wel gewild maar ben pas zeer laat op dreef gekomen. Ik ben met mijn tweede lief getrouwd. Altijd veel te schuchter en te lelijk geweest. Ik was zo'n langharige macrobioot. Hard gewerkt om zo'n schone jongen te worden. Enfin, komen we toch bij mijn vrouw. (lacht)

Mijn vrouw was het eerste meisje waarop ik verliefd was. Ik was nauwelijks zeven. We zijn allebei van Wijnegem, van een andere kant van het dorp. En we passeerden mekaar 's morgens als we naar school gingen. Ik was ongelooflijk verliefd op haar. Er was toen een feuilleton op TV, *The longest hot summer*, of zoiets, en daarin speelde een meisje mee dat nogal op haar leek. Ik heb dat fotootje uit de *HUMO* geknipt en dat stond in een kadertje naast mijn bed. (lacht) Daarna hebben we mekaar uit het oog verloren. Enfin, ik haar. Zij was compleet niet op

de hoogte van mijn bestaan. Maar jaren later, zij studeerde in Mechelen en ik in Brussel, hebben we mekaar echt leren kennen, op de trein. En zo is 't allemaal gekomen.

Voor dat ik getrouwd was, dacht ik nog: 'Ik ga alles op alles zetten voor mijn kunst.' Maar nu? Ik hou van mijn vrouw en van mijn kind. Die komen nu op de eerste plaats.

Toekomst

Ik heb geen ambitie meer. Dat tekenen hangt soms echt mijn keel uit. In Bologna zie je al die tekenaars met een kaft van de ene afspraak naar de andere hollen. Ik had ook mijn kaftje bij. Ik moest solliciteren, maar ik heb er zo'n hekel aan om zo aan te schuiven met mijn kaftje. Vernederend vind ik dat.

Ze zeggen: 'Ge moet u verkopen. Ge verkoopt u nooit. Ge zijt veel te goed voor België en Vlaanderen.' Maar ik heb hier mijn stek. Waarom zou ik daar in Bologna, of in Angoulême, werk zoeken? Okee, voor de eer misschien. Maar op dit ogenblik heb ik daar geen behoefte aan.

Weet je, tegenwoordig lees ik geen biografieën meer. Waarom? Omdat de grootste artiesten meestal de grootste zakken zijn. Die alles op alles hebben gezet om er toch maar te komen. En dus toch niet die grote kunstenaars zijn. Wel wil ik nog mijn ultieme schilderijen maken. Een goeie tentoonstelling doen. En ik wil ook nog die ene goeie strip maken.

Idealist

Eén van de grote wijsheden is toch nog altijd: Je moet de dag nemen zoals hij komt. Elke keer vrijen alsof het de laatste keer is. Elke dag kan de laatste zijn. Maar in de praktijk kan je moeilijk heel de dag zitten genieten. Er moet helaas ook geld verdiend worden en dus zit ik hier te tekenen.

Ik ben nogal een idealist. Gevoelig voor wat er in de wereld gebeurt. Ik ben niet echt een mediamens. Het nieuws volg ik via het Jeugdjournaal op Nederland 3. Het volwassen journaal, daar kan ik niet tegen op. Vroeger kon ik er helemaal niet tegen. Tegenwoordig al beter. En dat vind ik erg. Dat je toch afgestompt raakt. Je bent aan het eten en je ziet weer zo'n kleine met een dikke buik en vliegen rond zijn hoofd. Of een hoop uiteengereten lijken in Bosnië. Ik herinner me nog heel goed de eerste dode mens die ik op een foto zag. Ik vond dat toen een ongelooflijk choquant beeld. En nu ...

Ik zit constant met die dingen. Zeker op milieuvlak. Als de mannen van de gemeente hier nog maar de takken beginnen te snoeien

in de straat, sta ik al op mijn achterste poten.

Je moet hier eens kijken in de straat: dat zijn geen bomen meer, dat zijn asperges. Om zulke kleine dingen kan ik me verschrikkelijk kwaad maken. En dan zegt mijn vrouw: 'Maak je toch niet zo druk.' Ah ja, ik moet genieten van het leven, denk ik dan weer. Maar op de duur trek je je niets meer aan. Ze kappen hier een bos weg. 'Och ja, dat is de gemeente die dat beslist.' Ze slopen een historisch gebouw. 'Moet je daar nu wakker van liggen?' En zo word je een plant, net als de rest van de wereld. Ben je ook alleen maar voor het geld bezig. 'Als ik maar mijn boterham heb. Als ik maar mijn TV heb. Als ik maar mijn auto heb. En de rest, pfff.'

De mensen zijn zo ongevoelig geworden. Zowel lichamelijk als geestelijk. Ik verzet me daar tegen. Ik probeer dat ondermeer met Sam, maar ze verwijten me een moralist te zijn.

Waarschijnlijk heel naïef van mij, maar ik geloof dat er toch nog een en ander kan veranderd worden. Ik hoop dat mijn zoon toch nog in een leefbare wereld kan leven. Ook al zegt iedereen dat er niets meer aan te doen is, later wil ik hem nog in zijn ogen kunnen kijken en zeggen dat ik toch geprobeerd heb. Voilà. Dat was nu toch goed gezegd, hè.

Hansie

Voor me ligt de Volkskrant uit oktober 1990. Een artikel over de IBU. De Integrale Bommel Uitgave. Over Heer Matla die Het Oeuvre uitgeeft. Deze Bommelfanaat gaat in tien jaar 'de evenknie van de werken van Couperus of Vestdijk' uitgeven. De weelderig behaarde Matla, aldus de scribent, erkent dat de kopers van deze 'heren-edition' overwegend een boven-modaal inkomen zullen genieten.

'Het is een heilig oeuvre' geilt de uitgever, 'ik mag het alleen maar optimaal brengen'.

Nou, is die lekker elitair of niet? Geramd toch!

Tot overmaat van ramp komt ook het Haagsch Bommel Genootschap nog ter sprake. Dit is een club taalridders onder leiding van Heer Matla. Ze buigen zich maanden over de betekenis van zinsneden als 'de wegkegel van de luttelwieken zwijmt gestreept door het zonzwerk' en zoeken de diepere achtergrond. Het is het toppunt van herenwerk. De taal als orgastisch genoegen.

Het is 1995. De Stripedagen. Heer Matla heeft nu ook het laatste olienootje uit Toonders handen getroggeld en geeft de Integrale Revu Uitgave uit. U weet wel, de zwart omrande kleurplaten uit de Toonder Studio's. We zijn halverwege de tien jaar van IBU.

Op de Panda-stand liggen de prachtbanden met pracht prijzen me toe te lachen. Een blauwe blazer overhandigt mij een kleurige folder.

Langzaam draai ik m'n hoofd naar links... Pardoes stoot ik m'n harses tegen een paal waaraan een prent is vastgeniet. Daarnaast op nog geen vijf meter van de blazer zit een lelijke krullebol in spijkerbroek die steeds 'kânkâh-ojevaah!!' schrijft. Wat is er op deze Bredase marktkraam aan de hand? Ik stap achteruit en bezie de poster. Ah! Panda, dus toch. Want Bommel staat op het voor vijf gulden te koop zijnde epistel. Bommel? Met een glas jenever in de klauw! Zeker weten! 'Panda vèvetwintag jaah!!'. En ja hoor. Daar is Haagse Harrie! De teringtaal-tekkel uit Den Haag. In een reclameuiting van Heer Matla. Opeens openbaart zich dat hij al jaren een matje in de naam heeft en een heel vloerkleed in de nek. En, oh ellende, wat krijgt die Bommel er keihard van langs. Bommel leest Manara. En

Harrie beschrijft hem dan als volgt: 'Die kakkars hebbe nog geneis gein broek an d'r zuignap'. De ruitejas kijkt vertwijfeld naar zijn kruis. Eenmaal buiten de Panda-winkel gekomen stottert de Heer van Stand 'D...Doe iets jonge gabbâh! Tom Poes steekt de middelvinger omhoog en roept 'Pleuâht op skwêre zak!'. Op zijn beurt krijgt de jonge vriend een veeg uit de pan van Heinz: 'Tering! Wat 'n nich!'. Vertwijfeld kijk ik om me heen. Wat is hier aan de hand? Is dit de elitaire boekverkooper of heb ik opeens te maken met een platte trottoirband-artiest? Niets is meer zeker in het leven. Heeft de uitgever ruzie met Toonder gekregen? Wie zal het zeggen.

Naast de prachtbanden met pracht prijzen zie ik 'Keije Dat'. Een flinterdun teringboekje van Haagse Harrie. Hier en daar een kleur-pagina met zwart/wit-opvulling. Met een prijs zo hoog als een ijsmuts. Sta ik hier nu bij de erudiete gesprekspartner van Toonder of bij een FC Den Haag-aanhanger met een strooprandwoordenboek? Ik word behoorlijk nerveus. Is er dan niemand meer oprecht bezig? Is het allemaal façade? Zeg nou zelf. Zo'n auteur van Bommeljibbels, zo'n catalogusmaniak, zo'n Suske & Wiske-verzamelaar, da's toch nooit dezelfde als de man die in zijn reclame-uitingen Sus en Wis laat blowen en de Markies de Cantecler uitmaakt voor scharrelkip.

Of is het tijdperk van Eric de Noorman, de prachtbanden en de computergescande Bommels voorbij. En moet er brood op de plank. Haags brood. Wordt daarom 'Oene Horletoet' ingewisseld voor de 'allochtane mafkadet'. Sta ik dus niet meer dromend in het verlichte strippaleisje vol edele handel te praten met een intellectueel. Nee, klets ik gewoon met een plat-haagse striphandelaar die een overdekte marktkraam runt. In Den Haag. Aan de Frederiksstraat.

Opeens ontdek ik weer een zekerheid. De verdiensten komen wederom uit de taal. Da's de constante factor. Taal en betaal. Geld speelt een rol. Heer Matla is Haagse Hansie geworden.

Ben Bits

AGENDA

t/m 21 december

Expositie 'The road to Maus', de ontstaansgeschiedenis van de strip van Art Spiegelman, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) 02-2191980.

t/m 23 december

Expositie Eric Joris, Hotel Viane, Korte Vianenstraat 2, Turnhout, België, info: (+32) 014-414748.

t/m 30 december

Expositie 'Fictions de Lorenzo Mattotti', in zowel Maison Populaire, Espace Mira Phalaina, 9 bis, rue Danbasse, Paris Montreuil, Frankrijk, info: (+33) 01-42870868 als in Bibliothèque Robert-Desnos, Hall Fernand Léger, 14, Boulevard Rouget de Lisle, Paris-Montreuil, Frankrijk, info: (+33) 01-48706455.

t/m 31 december

Expositie Steven de Rie, 'Schilderijen & Zeeffruk', Art Forum, Diestsevest 19, Leuven, België, info: (+32) 016-231759.

t/m 2 januari 1996

Expositie Charles Burns, 'Burns in hell', Galerie Lambiek, Kerkstraat 78, Amsterdam, info: (+31) 020-6267543.

t/m 2 januari 1996

Expositie 'Signed by War', Jeugdcentrum Wallewe, Draaiboornstraat 6, Turnhout, België, info: (+32) 014-423381.

t/m 7 januari 1996

Expositie '25 jaar Jan Kruis', Drents Museum, Assen, info: (+31) 0592-312741.

t/m 7 januari 1996

Expositie rond de Italiaanse auteur Andrea Pazienza, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) 02-2191980.

t/m 20 januari 1996

Expositie 'The return of the Yellow Kid', 100 jaar beeldverhaal, Bibliotheek van De Warande, Warandestraat 42, Turnhout, België, info: (+32) 014-419494.

t/m 20 januari 1996

Expositie Jacques Tardi, 'Fenêtres', Galerie Christian Desbois, 14 Avenue de la Bourdonnais, Paris, Frankrijk, info: (+33) 01-45558553, (gesloten van 24 december 1995 t/m 1 januari 1996).

t/m 20 januari 1996

Expositie 'Dieren in strips', Kempen's Vogelmuseum, Wielewaalhuis, Graatkker 11, Turnhout, België, info: (+32) 014-412252.

t/m 21 januari 1996

Expositie '...ziet eens wat een schoon kleuren ...', Suske en Wiske in de hedendaagse kunst in Vlaanderen, De Warande, Warandestraat 42, Turnhout, België, info: (+32) 014-419494.

t/m 21 januari 1996

Expositie 'Muziek in strips', 't Galerieke', Otterstraat 103, Turnhout, België, info: (+32) 014-428974.

t/m 21 januari 1996

Expositie Dirk Stallaert, Laureaat Bronzen Adhemar '95, De Warande, Warandestraat 42, Turnhout, België, info: (+32) 014-419494.

t/m 28 januari 1996

Expositie 'De jongens van Turnhout', 20 jaar Bakelandt, Toerisme Kempen, 't Steentje, Grote Markt 44, Turnhout, België, info: (+32) 014-436111.

t/m 28 april 1996

Expositie Hans Borrebach, 'Babs bootje krijgt een stuurman', Museum Jannink, Haaksbergerweg 147, Enschede, (+31) 053-4319093.

17 december

Vandersteen-veiling, Veilinghuis Bemaerts in samenwerking met 't Vlaams Stripcentrum, Verlatstraat 18-22, Antwerpen, België, info: (+32) 03-8274426.

19 december

Veiling van onder andere een grote collectie stripboeken, Glerum, Westeinde 12, 's-Gravenhage, info: (+31) 070-3560165.

6 januari

Signeersessie Robert van der Kraft en Wasco + Jong Talent-werking Zone 5300, Professor Ich, Breestraat 144, Beverwijk, info: (+31) 0251-217319.

14 januari 1996

56e Algemene Ledenvergadering Het Stripschap + ruilbeurs, Antiekcentrum De Looyer, Elandsgracht 109, Amsterdam, info: (+31) 020-6249038.

14 januari 1996

2e Strip-, platen- & CD-beurs, Alpheusdal, Filip Willotstraat 22, Berchem (Antwerpen), België, info: (+32) 03-2368402.

20 en 21 januari 1996

Strip '96 met als thema 'Strips en animatiefilms', Cultureel Centrum, Lanaken, België, info: (+32) 089-715037.

25 t/m 29 januari 1996

Salon International de la BD, Angoulême, Frankrijk, info: (+33) 01-48072159.

9 en 10 maart 1996

8e Stripbeurs, 't Vlaams Stripcentrum, Letterkundestraat 139, Wilrijk, België, info: (+32) 03-8273110.

10 maart 1996

11e Leidse Stripedagen, Openbare Bibliotheek, Leiden, info: (+31) 071-5899942.

18 mei 1996

4e Grote Stripbeurs, Brabantshallen, 's-Hertogenbosch, info: (+31) 040-2521009.

1 en 2 juni 1996

Stripdagen Haarlem, Haarlem.

12 en 13 oktober 1996

De Stripedagen, Het Turfschip, Chasséveld, Breda, info: (+31) 076-5415990.

Lodewijk Bakelandt, Rooie Zita, Pé Bruneel en Pier den Bult. Wie kent deze Belgische Vrijbuiters niet? Zij zijn de evenknie van de Britse Robin Hood. Al twintig jaar lang beleven zij in het dagblad *Het Laatste Nieuws* hun zwerversavonturen. En ook de stripalbums van deze volkshelden zijn populair. Tijd om hun geestelijke vader Hec Leemans eens aan het woord te laten over zijn hoge produktietempo, zijn werkmethode en zijn artistieke achtergrond. En natuurlijk over zijn andere helden. Bij voorbeeld

Nino en Kowalsky.

FOTO ALEXANDRA VERBURG

Hec Leemans

'Ik kom uit Hamme en ben geboren in Temse op 28 januari 1950', vertelt Leemans. 'Ik heb gestudeerd op de academie in Dendermonde en van meet af aan stond vast dat ik striptekenaar zou worden. Maar daarnaast had ik ook andere artistieke ambities. Zo houd ik heel veel van schilderkunst.

Je moet weten dat ik uit een arbeidersgezin kom. In musea kwamen we niet. Maar ik zag in stripbladen wat mensen konden doen met hun talent. Dat was mijn eerste kennismaking met het grafisch gebeuren. Ik las *Kuifje* en *Robbedoes* en ik toetste mijn inzicht en talent aan de strips die ik in die bladen las. Naar albums moest je in die tijd maanden zoeken en je moest er even lang voor sparen. Ik weet nog dat het album *De gorilla heeft*

het gedaan van **André Franquin** dertig frank kostte. Voorts hield ik van schilders als **Rik Wouters** en **Toulouse Lautrec**. Door veel naar al deze voorbeelden te kijken en nog meer te tekenen, ontwikkelde ik mijn

door

JEMPI WELKENHUYZEN

m.m.v.

HARRY WIBIER

eigen tekenstijl. Daarin zitten dan ook tal van invloeden. **Jijé** en **Paul Cuvelier** hebben mij beïnvloedt als realistisch tekenaar. Van humoristische tekenaars als **Marc Sleen** en **Willy Vandersteen** heb ik veel geleerd als het gaat om de expressie van de figuren. Zo herinner ik mij een tekenles van **André Franquin** in het duizendste nummer van *Robbedoes*. Daarin legde hij uit dat de kracht en de beweeglijkheid van de figuren moest komen vanuit de ruggegraat. Daarom moest je die altijd als eerste tekenen.'

Pré-Bakelandt

In zijn tienerjaren heeft Leemans tal van aanzetten gemaakt voor hij tot een eerste publikatie kwam. Veel aanzetten, veel stijlvormen. 'Op mijn 19e maakte ik met **Sylvain Polfiet** een dagstrip voor *Het Volk*. Ik heb voor die krant drie of vier verhalen getekend. Sylvain bedacht de personages,

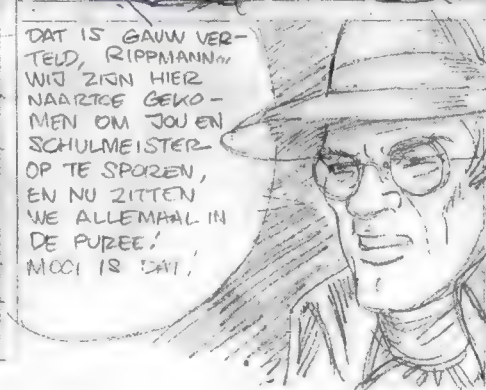
terwijl ik de scenario's en de decors uittekende. De hoofdfiguur heette Brian. Hij was een soort James Bond. Eigenlijk was dat verhaal al gedateerd toen het in de krant kwam ... In mijn diensttijd zat ik bij de 2e Jagers te Paard. Ik volgde **Robert Merhotteïn** (Merho) op bij de sociaal culturele dienst. Ik tekende *Jager Janssens*.'

Na zijn militaire dienst werkte Leemans verder aan zijn loopbaan als stripauteur. Maar door zijn bekende koppigheid liet hij kansen liggen. Leemans lacht. 'Klopt, de Toonderstudio's benaderden me voor een nieuw stripverhaal en ik kon er ook aan de slag met publicitair werk. Ze vroegen me een verhaal te tekenen rond de milieuproblematiek. Ik probeerde zelf een scenario te schrijven, maar dat ging me niet goed af. Ik kreeg er kop noch staart aan. Dus dat project belandde in de koelkast. Eigenlijk had ik toen al moeten uitkijken naar een scenarist.'

Die scenarist kwam toen **Daniël Janssens** de Vlaamse *Pilote* wilde opstarten. Leemans heeft er een aantal proeven voor gemaakt. Zo was er een satire op de hippiegeneratie: *Dingo en Co*. Maar de Vlaamstalige markt bleek te klein voor *Pilote* en het project ging niet door. Leemans had echter geluk bij een ongeluk, want hij bleef in contact met Daniël Janssens.

'Daniël kwam op de propfen met de figuur van **Joaquim Muriëta**, een Californische

(*) LEES: DE ZAAK SCHULMEISTER

rovershoofdman uit de periode van de gold-rush (1850). Het decor was de ongelooflijke stad San Francisco. Deze bestond groten- deels uit oude scheepswrakken waarin de migranten woonden. Dat gaf spanning met de oorspronkelijke bewoners.

Naast dit verhaal hebben we toen ook een story rond **Bakelandt** opgezet. Daar hebben we tal van voorstudies voor gemaakt en personages voor uitgewerkt. Eerst kwam Zwarte Belle. Later werd zij Rooie Zita. Met beide projecten zijn we naar de kranten gestapt. Het was een genrestrip die verder ging dan de meeste strips in die tijd en waar- in meer volwassen situaties voorkwamen.

Meneer Maertens van *Het Laatste Nieuws* kwam uit West-Vlaanderen en was erg ver- trouwd met de figuur van Bakelandt. Dus het Muriëta-project werd geklasseerd en wij konden met *Bakelandt* aan de slag.

Op 18 oktober 1975 startte in de krant *De bloedwet*, het eerste stripverhaal rond *Bake- landt*. Het was een proefverhaal. De directie wilde zien of Leemans het verschijningsrit- me van een dagblad kon volgen. Eerder had de krant immers negatieve ervaringen gehad met **Hans Kresse**. Die leverde soms geen plaat af, zodat men een dag zonder strip zat. *Bakelandt* is echter sinds zijn eerste ver- schijning geen enkele dag uit de krant weg- gebleven. Ook niet vijftien jaar geleden toen scenarist Daniël Jansens overleed.

'We zaten toen net op de helft van *De gou- den harp*. Ik had geleerd hoe je een basis- structuur opzette en ik droeg ook al ideeën aan. Maar toen moest ik opeens op eigen benen staan. Nu heb ik onder andere geleerd dat je tal van interessante bijfiguren moet

ALS JE AL KAN TEKENEN...

KAN JE OOK EEN BEELDVERHAAL MAKEN OP VOORWAARDE...

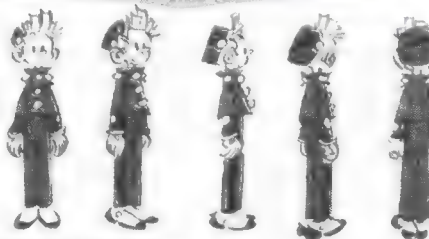
André Franquin.
11 jaar oud.

dat je een heweging kan weergeven. Probeer een heel eenvou- dige figuur te vinden en zeef die weer onder de voornaamste gezichtsuitdrukkingen. Je moet hem van voren, van opzij, van achteren, enzovoort, kunnen tekenen zoals Franquin hieronder met zijn Rob- bedoes heeft gedaan. Hou vooral de voornaamste gewrichten in het oog: de plaatsen, waar je armen, benen rug, enz. moet buigen om teheid een houding te geven.

Dit zijn de voornaamste ge- zichtsuitdrukkingen. Het tekenen is het versimpelen van een wesp- rugwervel te schetsen.

Een goed systeem: een snelle schets naar het voorbeeld van het manne- que rechts. Tien of vijftien keer overnieuw doen, tot het wazigste van de hou- ding er is. Dan pas de kleding ver- sorgen en de bijzonderheden uitwer- ken.

Boven,
Potloodschets voor
Bakelandt 59,
De verloren Huzaar.

Links, Het is ver- standig om een soepele rugwervel te schetsen, volgens André Franquin in het 1000e nummer van *Robbedoes*.

Uiterst links, Een monsterlijke vrouw uit de vroege jaren '70

creëren om je hoofdpersonages te ondersteu- nen. En ook moet je er geregeld voor zorgen dat je helden terugkeren naar het Vrijbos om daar een avontuur te beleven. Helden hebben een thuis nodig.'

Kwaliteit

Om de hoge verschijningsfrequentie vol te houden moeten Leemans en zijn medewer- kers in een moordend tempo strips maken. Leemans weet dat dat ten koste gaat van de kwaliteit.

'*Bakelandt* kan beter. Maar dan zouden we zes of negen maanden aan een album moe-

ten werken, terwijl we daar nu maar drie en een halve maand voor hebben. Wij proberen het allemaal zo goed mogelijk te doen en er zitten een heleboel platen in *Bakelandt* waar ik me zeker niet voor schaam. Maar soms gaat een album de mist in bij het tekenwerk. Dat kan helaas niet anders in een reeks strip- avonturen die nu al twintig jaar achter elkaar ongeveer om de drie maanden verschijnt. Met dit produktietempo is het niet mogelijk om albums te maken die het niveau van het werk van **Hergé** halen. Als men kritiek heeft op strips die in een snel tempo op de markt komen, vind ik dat men de zaak eens om zou

moeten keren en zou moeten kijken wat al die prachtige tekenaars in ons tempo zouden presteren. Zo zou ik bij voorbeeld best wel eens willen zien wat **François Bourgeon** – wiens werk ik zeer bewonder – zou maken als hij vier keer per jaar een album zou moeten afleveren.

Zelf zou ik heel graag de tijd hebben om eens een jaar of negen maanden aan een strip te werken. Ik denk dat het resultaat heel anders zou zijn dan wat men van mij gewend is. Ik kan het veel perfecter doen. Het zit in mijn vingers. Maar het draait allemaal om tijd die je moet kunnen investeren. Dat is nu eenmaal zo. Ik heb plannen voor een goed project, maar de realisatie daarvan ligt nog heel ver weg. Het is te vroeg om daar al uitspraken over te doen. Eerst wil ik nog twee *Kowalsky*-albums maken. Daarna moet ik proberen om voor nieuwe dingen tijd vrij te maken. Dat zal me nog een jaar of twee kosten.'

Tekst en tekeningen

Ondanks de tijdsdruk weet Leemans toch met *Bakelandt* een zekere kwaliteit te bereiken. Dat komt vooral doordat hij weet wat hij wil.

'Ik wil voor alles dat de lezer zich amuseert bij het lezen van *Bakelandt*. En dat kan alleen middels een pakkend scenario. Als er iets misgaat bij het maken van die strip, heb ik liever dat dat gebeurt bij de inkleuring of het maken van de tekeningen, dan bij het schrijven van het scenario. Een goed scenario is het allerbelangrijkste. De tekeningen moeten ook in dienst staan van het scenario. Je ziet soms albums op de markt verschijnen die overbluffen met prachtige tekeningen. En als je ze dan leest blijkt dat er geen verhaal in die albums zit, of – als er een verhaal in zit – dat die tekeningen niet in functie staan van het verhaal. Met andere woorden: dat de tekening niet vertelt wat er op dat moment vertelt zou moeten worden. En dat is funest voor de kwaliteit van een stripalbum. Echt: een goed verhaal is de essentie van een goede strip.

Boven, Nieuwe cover voor *Bakelandt 4*, *De ijzeren hertog*.

Rechtsboven, Cartoon van Erik Meijnen.

Rechts, Potloodschets voor *Bakelandt 63*, *Mensenjacht*,

Links, Napoleon

PAWWPAWWPAWWPAWW!!

NIET SCHIETEN! NIET SCHIETEN!
WE GEVEN ONS OVER!
ZE GELOVEN ONS EINDELIJK,
JONGENS...

HEC
LEEMANS '94

Voor het tekenwerk heb ik een medewerker. Aanvankelijk was dat **Luk Moerman**. Na een transfer richting **Urbanus** en **Jean Pol** (*Sammy, Annie en Peter, Samson*) kwam ik in contact met **Claus Scholz** die eerder voor Disney had gewerkt. Bij mij inkt hij nu en werkt hij de decors af. Dat gaat als volgt: allereerst maak ik de volledige potloodschets. Daarin zijn zaken als het decor, de compositie, de figuren en hun gezichtsuitdrukkingen al vastgelegd. Op basis daarvan probeer ik ook zoveel mogelijk zelf personages in de inkt te zetten. Claus werkt de overgebleven stukken in de tekening dan verder af.'

De echte Bakelandt

'**Bakelandt** is een historische figuur. Hij is terechtgesteld in 1803 op de grote markt van Brugge. Er zijn een heleboel volkszangers

HIJ SPREEKT DE WAARHEID!
WE ZIJN OMSINGELD!

...HOE HEB JE DAT... 5555!

ERIK M. (VRIJ NAAR HEC LEEMANS)

geweest die daar liedjes over hebben gemaakt. **Victor Huys** – een auteur uit het begin van de negentiende eeuw – is de eerste die dat allemaal heeft verwerkt in een boek. Het was een moraliserend stukje literatuur, geschreven om het volk te waarschuwen niet het pad van Bakelandt te kiezen.'

En nu is er dan sinds twintig jaar dus ook de strip van Leemans.

'Ik baseer mij in brede zin op de tweehonderd jaar oude geschiedenis. "In brede zin" omdat ik anders, als ik mij zou houden aan de historische Bakelandt, snel zou zijn uitverteld. Zijn verhaal is weliswaar spannend, maar een langlopende stripreeks is er niet van te maken. Daarom belicht ik de authentieke figuur vanuit een breder historisch perspectief. Zodoende krijg ik veel stof aangerijkt om nieuwe verhalen te verzinnen. Ik denk bij voorbeeld aan het album *De gevangenen van Wijnendael*. Daarin duikt plots een zekere Neundorf op die beweerde **Lodewijk XVII** te zijn. Dat verhaal berust op een zekere geschiedschrijving rond de Bourbons. Officieel is dat koningskind in 1793 gestorven, maar ik koppel dat gegeven vanuit mijn fantasie aan de bevrijding van Rooie Zita en zo gaat dat verhaal leven.

Ook het karakter van de historische Bakelandt heb ik enigszins aangepast. Mijn Bakelandt is een figuur die graag de gebeurtenissen vanaf een afstand bekijkt. Hij denkt lang na voor hij een antwoord geeft. Hij is zeker geen naïeve avonturier die zwart/wit denkt. Ook wordt hij vaak geconfronteerd met geld of macht. Zo kan ik via het verhaal mijn commentaar op de samenleving kwijt. Wat drijft mensen? Vaak laag bij de grondse waarden. Dat stip ik tussen de regels aan. Vrijheid, rechtvaardigheid en tolerantie zijn geen toevallige begrippen ...

En om een ander voorbeeld van een karakteraanpassing te geven: de echte Bakelandt kwam nooit op tegen de Franse bezetters. Wel leefde hij in een tijd dat er veel opstanden zijn geweest. Dat gegeven heb ik dus gebruikt voor mijn versie van Bakelandt. De laatste tijd heb ik dat rebelse element overigens wat meer naar de achtergrond verschoven. Dit om ook in Frankrijk een markt voor mijn strip aan te boren. Tot nu toe is dat nog niet gelukt, maar dat heeft meer te maken met uitgeverspolitiek en distributie dan met

Film

Leemans heeft heel wat tijd, energie en geld gependend aan het maken van een Bakelandtfilm. Op de rand van een depressie schreef en herschreef hij drie versies voor deze rolprent. Eén keer werkte hij zelfs samen met de bekende Vlaamse auteur **Herman Brusselmans**. De filmcommissie had haar fiat gegeven aan het project. Het fonds voor de pre-productie lag klaar en toch besloot Leemans zelf de zaak een halt toe te roepen.

'Producent wijlen de heer **Boumans** van Kriteria-films – die onder andere *Een woord van liefde* en *De collega's maken de brug* draaide – wilde geen historische versie van Bakelandt. Ook wilde hij zich niet baseren op het werk van de negentiende eeuwse schrijver **Victor Huys**, de eerste die een literaire bewerking van het Bakelandtverhaal had gemaakt. En zo schreven de producenten hun eigen versie van het scenario. De karakters werden lachwekkend en hadden geen enkele link meer met mijn stripfiguren. De film dreigde van geen kant meer te benaderen wat ik in mijn hoofd had. Ik wilde mijn naam niet op de credits. Dus ging ik naar de filmcommissie om tegen de gang van zaken te protesteren. Het project bloedde dood na het overlijden van de producent.'

HW

Bakelandtbos

Vijftien jaar stripwinkel Wonderland te Hasselt en twintig jaar Bakelandt werden extra in de kijker geplaatst in Houthalen-Helchteren. Daar schonk uitgever **Luk Poelmans** van Wonderland Half Vier Productions in samenwerking met Standaard Uitgeverij aan Hec Leemans een heus bos. Helemaal in stijl, met brigands, boeren en buitenlui werd de auteur in een karos naar het bos gebracht. Een gebied dat vlak tegenover de ambachtelijke brouwerij Ter Dolen ligt en zo'n 8,5 hectare groot is. Het beheer is in handen gegeven van natuurvereniging De Wielewaal die er niet alleen onderhoudswerkzaamheden zal uitvoeren, maar ook de natuurlijke vegetatie zal heraanplanten. Aan Hec Leemans werd gevraagd of hij het peterschap voor het leven wenste te aanvaarden.

De jaarlijkse pacht prijs wordt door Wonderland Half Vier Productions betaald. Leemans aanvaardde het peterschap van harte en heeft in intieme kring reeds verteld dat hij dit bos het decor zal laten vormen voor een volgend avontuur, dat waarschijnlijk in de zomer van '96 zal verschijnen. Bakelandt komt dus naar belgisch Limburg.

JW

Links, Circus
Maximus uit ± 1970

een Frans potentieel aan lezers. Dat het soort strips dat ik maak aanslaat bij het Franse publiek, heb ik gemerkt toen ik daar een aantal festivals afliep. Maar het is heel moeilijk dit publiek te bereiken als je niet bij een Franse uitgever zit.'

Karakter en verhaal van de historische Bakelandt zijn aangepast, maar dat wil niet zeggen dat Leemans onzorgvuldig met de geschiedenis omspringt.

'Ik probeer de tijd van Bakelandt zo accuraat mogelijk weer te geven. Als ik historische gegevens gebruik voor een gefantaseerd verhaal, dan zullen die gegevens juist zijn. Dat geldt ook voor het decor. Als ik – zoals in het laatste album, *Het monster van Brugge* – de grote markt van Brugge teken, dan breng ik alleen die gebouwen in beeld die er in die tijd echt stonden. Je moet namelijk niet vergeten dat er in de negentiende eeuw een heleboel neo-gothiek is gebouwd. Nu heeft men de indruk dat die gebouwen heel oud zijn, maar ze staan er nog maar honderdvijftig jaar.'

Humor

Leemans maakt meer strips dan *Bakelandt* alleen. Zo tekende hij stopcomics onder de noemer *Circus Maximus*. Aanvankelijk deed hij dat met *Pirana*, later alleen. Twintig jaar geleden ontmoette hij *Martin Lodewijk*. Die was toen verantwoordelijk voor het stripblad *Eppo*.

'Martin kocht meteen een reeks gags aan. En ik weet niet hoe het kwam, maar dat ging van het begin af aan fout. Zo leken de inkleuringen niet op de voorbeelden die ik

Rechts, Aan-
kondigingspagina
voor *Nino* in *Het
Laatste Nieuws*, die
niet in het album is
opgenomen.

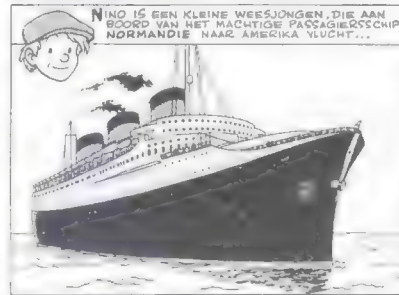
Onder, *Dingo en Co*
uit ± 1970.

op kalkpapier had aangebracht. Ook kreeg ik een keer kritiek van de redactie op een bijfiguur, een brutale karikaturale vrouw zoals je die ook bij Sleen en Vandersteen zag. Nu is het in Nederland bon ton om grof uit te pakken, maar destijds moest alles veranderd worden. Om de scenario problemen op te lossen werd **Raoul Cauvin** ingehuurd. Samen maakten we vierpagina-verhalen. Dat gebeurde in volstrekte anonimiteit, want Cauvin mocht dat eigenlijk van Dupuis niet doen. In 1981 besloten we de reeks te stoppen. *Circus Maximus* verscheen opnieuw in *Robbedoes* rond 1984. En nu staat de strip in *Suske en Wiske Weekblad* op verzoek van Standaard Uitgeverij.'

NINO

DE PRINSES VAN MANHATTAN TEK. D. STALLAERT/SCEN. H. LEEMANS

De serie lag Leemans na aan het hart. Het was een origineel thema. Naast *Het plezante circus* van Vandersteen waren er geen circusstrips. En de tekenaar bleek in staat om goede gags te bedenken.

'Dat is overigens altijd mijn ambitie geweest: een komische striptekenaar te worden. Waar ik zelf om lach? Van Kooten en De Bie, Kamagurka en John Cleese. Hun humor is vrij absurd of extreem realistisch en dat spreekt mij aan. Kama brengt intelligente humor. En laatst ontdekte ik een radio-show van **Groucho Marx** uit de jaren dertig. Het was een humoristisch detectiveverhaal in meerdere afleveringen, nagespeeld door Britse acteurs. Die teksten zijn nog

steeds actueel. Trouwens, Vandersteen was ook al vroeg vrij absurd als je dat nu naleest. De thema's van toen handhaaf ik nu nog: de eeuwige mislukkingen, de kleine ongelukjes. Dat is geinig.'

Intelligente humor aanbrengen in een strip is niet makkelijk. Toch blijken de grote klasiekers daar zeer straf in te zijn geweest. 'Kijk naar **Franquin** of de eerste 30 albums van Vandersteen, of naar *De familie Snoek*. Ik hou ook erg van Sleens humor. Die is vrij anarchistisch. Of **René Goscinny**. En *Naijver in Painful Gulch* uit de serie *Lucky Luke* van **Morris** vind ik ook bijzonder sterk.'

Vrachtwagen

'Destijds wilde *Eppo* ook dat ik een truck-strip zou uitwerken. Maar ik wist weinig van het truckersbestaan af. Toch maakte ik *Trucking Johnny*. Het verhaal moest opsplitsbaar zijn in korte verhalen van zes pagina's, maar samen moest het toch één doorlopend geheel vormen. Halverwege het verhaal kreeg *Eppo* een nieuwe eindredacteur en die wilde de hoofdfiguur dikker in de verf. Dus ik begon opnieuw. De synopsis van het aangepaste verhaal was amper af, of de nieuwe equipe zag plots meer in een

trucker die door Europa reisde. Ook moest het allemaal minder realistisch. Uiteindelijk is de strip doorgegeven aan **Kees de Boer**. Die maakte er *Max Laadvermogen* van. Volgens mij is dat nooit echt wat geworden.' Maar het hele tekenwerk bleek niet voor niets te zijn gedaan: Trucking Johnny was de oorspronkelijke Kowalsky. In 1987 biedt Leemans deze nieuwe stripheld aan bij Standaard Uitgeverij. Die ziet het verhaal perfect zitten. En volgend jaar hoopt Leemans met het derde album op de markt te komen.

'De synopsis is er. Kowalsky zal onthullen wat er in de woestijn plaatsvindt. De lezer komt te weten welke illegale zaken er gebeuren. Het is een stukje van de puzzel. Eigenlijk wil ik Kowalsky verder uitbouwen tot een continuïteit van vijf albums. Ik wil per cyclus werken. Van het eerste album zijn er intussen zo'n 7000 verkocht, hetgeen niet onaardig is voor een debuut.'

Nino

Eind jaren tachtig krijgt Leemans de inspiratie om *Nino* uit te brengen. Hij situeert het figuurtje in het verleden. De jaren dertig trekken hem aan.

'Het uitgangspunt was dat ik een spannend scenario zou schrijven over één hoofdfiguur die gebonden was aan één plek. Het werd een bootavontuur. Op zo'n pakketboot leeft een hele wereld. Ook de tijd waarin het avontuur zich afspeelt is interessant: in de jaren dertig voel je de dreiging van de Tweede Wereldoorlog, en dat maakt het een interessante periode. Het is de tijd van emigranten die op zoek zijn naar een nieuwe wereld en een ander, een beter leven.

Met het oog op onze uitgeverij – Lombard – moest het een Frans jongetje zijn. Je kunt daar een mooie story aan ophangen: de Franse geheime dienst versus de Duitse inlichtingendienst op de vooravond van een wereldoorlog. Het verhaal startte in 1989. We werkten één jaar aan de eerste vijf pagina's. De rest werd in acht maanden afgewerkt. Aanvankelijk schetste ik alles voor. Maar tekenaar **Dirk Stallaert** (nu werkzaam bij Sleen) vond dat zeer belemmerend voor zijn artistieke vrijheid. Hij voelde zich in een assistentenrol geplaatst. Dat resulteerde zelfs in een diepe crisis tussen Dirk en mij. We hebben dat doorgepraat. Nu beschrijf ik uitvoerig hoe ik de tekeningen zie. Ik zet de dramatische vertelling neer en hij geeft die in grote lijnen weer. Ik vind het terecht dat

Kritiek

Op 3 juni verscheen in *Algemeen Dagblad* een vernietigende recensie van *De grote draak*, het derde deel in de reeks *Nino*. De criticus, **Martijn Snoodijk**, verweet **Dirk Stallaert** een karakterloze tekenstijl te hanteren, zo afgekeken en nageaapt van **Hergé**. Ook de scenarist kreeg er flink van langs. De serie *Nino* gaat over een wees die tijdens de grote depressie als verstekeling naar Amerika vlucht. In *De grote draak* worden *Nino* en zijn Schotse metgezel MacCab geconfronteerd met georganiseerde misdaad, met racistisch geweld en met corruptie. Snoodijk verweet **Hec Leemans** verregaande lafheid bij het uitwerken van deze beladen thema's. Zijn scenario zou te voorzichtig en te belerend zijn geweest, gespeend van alle subtiliteit en actualiteit. Resumerend stelde Snoodijk vast dat *Nino* 'een gezapig, oubollig beeldverhaal met meer gebreken dan kwaliteiten' is.

Leemans, getergd door deze ongemeen felle kritiek, reageerde door een brief naar *Algemeen Dagblad* en *Stripschrift* te sturen. Het dagblad wenste deze repliek niet te plaatsen. Omdat de redactie van *Stripschrift* de lezers niets wil onthouden volgt hieronder de integrale tekst.

Nino 3: De grote draak, nieuwe versie.

Nino is een Franse weesjongen die uit het weeshuis ontsnapt nadat hij twee bewakers heeft vermoord. Hij glipt aan boord van een oceaanstomer om naar Amerika te vluchten. Nadat hij de kapietein omgebracht heeft, verkracht hij Claudia en snijdt hij haar oom Graaf Del Ponte Vecchio de keel door. Hij gaat aan de haal met de drie miljoen dollar die het duo toevallig op zak had.

Tijdens de reis leert hij een paar nazi's kennen waarmee hij meteen sympathiseert. In New York aangekomen, vermoordt Nino een taxichauffeur, MacCab, en gaat aan de haal met diens wagen.

Toevallig zit Ennio Macaroni in de taxi. Deze maffiabaas heeft goeie connecties met de Ku Klux Klan. Hij helpt Nino op weg met zijn carrière als klan-lid in de zuidelijke staat Mississippi. Daar wordt Nino natuurlijk hulpsheriff. Hij knalt naar hartelust negers neer – een vorm van subtiele racisme zoals dat heden ten dage ook in Westeuropa beoefend wordt – en verkracht als een echte stier hun 'bitches'. Tenslotte trouwt hij gelukkig met de dochter van de sheriff. Ze leven nog lang en gelukkig.

Deze nieuwe versie zal getekend worden door een naïper van Reiser en Nino zal de hele tijd met zijn lul blootlopen, kwestie van aansluiting vinden met wat er sinds Kuifje en Suske en Wiske allemaal is gebeurd in de stripwereld. Vooral in Nederland.

Yours truly, Quentin Tarantino

Stallaert dit jaar de Bronzen Adhemarprijs heeft gekregen.'

Voorlopig komt er geen nieuw album van Nino. Stallaert heeft de handen vol aan *Nero*. Vorig jaar oktober is er nog eens gepraat over het vierde album dat in Hollywood zal spelen. Er zijn elf platen scenario uitgewerkt. Nu ligt het project stil.

Bladen

Momenteel ziet Leemans weinig vernieuwing in de stripwereld om hem heen. Hij voelt zich een beetje de laatste van een generatie.

'Alleen **Marc Legendre** zie ik nog. **Jan Bosschaert** en **Dirk Stallaert** zijn eigenlijk ook al gevestigde namen. En **Kamagurka**, **Erik Meynen**, **Fritz van den Heuvel** behoorden al in de jaren zeventig tot de nieuwe generatie.

Ik vind het jammer dat er nog maar weinig experimenten bestaan. Ik hoor gasten van het blad *Frigo* zeggen dat ze vernieuwers zijn, maar ik zie parallellen met *Echo des Savanes* en *Fluide Glacial*. Anderzijds stel ik vast dat dergelijke tekenaars hun neus ophalen voor de commerciële industrie.

Ik vind dat experimenten bekostigd moeten kunnen worden door de commerciële industrie. Het één hoeft het ander niet uit te sluiten. Een voorbeeld: *Pilote* haalde zowel **Gotlib** als **Reiser** en **Cabu** in huis. Er was een gezond evenwicht.

Het ging pas fout toen men de gevestigde namen bedankte en het experimentele ele-

ment alsmaar groter werd. En let op: als er geen bladen meer zijn verlies je ook de lezers.'

Leemans betoogt dat het incorrect is te stellen dat in deze tijd strijbladen geringe overlevingskansen hebben.

'**Jean-Luc Vernal** heeft tien jaar lang zijn best gedaan om *Tintin* en *Kuifje* om zeep te helpen met slechte verhalen en slecht redactioneel beleid. Toen besloot de Stichting Hergé dat uitgeverij Lombard de naam *Tintin* niet meer mocht gebruiken en de naam *Kuifje* nog wel. Vervolgens heeft de stichting zelf *Tintin Reporter* uitgeven. Maar dit blad was zo slecht gemaakt dat de 150.000 lezers van de oude *Tintin* niet de overstap hebben gemaakt naar dit nieuwe blad: er stonden maar vier à vijf stripreeksen in – onder meer *Kwik en Flupke* en *Kuifje*. En alle strips waren na elkaar afgedrukt, zonder vermelding van de titels of de auteurs. Daarnaast werden oude verhalen nagedrukt uit het weekblad van 1952; slechte reproducties dus. Bovendien hebben ze er elke week een katholiek bijvoegsel inge-stoppt, hetgeen ook niet bevorderlijk was voor de verkoop. Dergelijke flaters wijzen op een zwaar gebrek aan professionaliteit. *Tintin Reporter* moest mislukken en dat is dus ook na een jaar gebeurd. Dat was niet nodig geweest. Dat er wel een publiek is voor strijbladen bewijst het recent gestarte *Suske en Wiske Weekblad*. En ook *Spirou* zit weer in de lift. Er is nog nooit zoveel gelezen als vandaag.'

En nu?

Hec Leemans is naast zijn activiteiten als stripmaker ook nog voorzitter van de Vlaamse Stripgilde, de wettelijk erkende beroepsvereniging van tekenaars en scenaristen. Al heeft de gilde eigenlijk weinig invloed, toch bestaat de vereniging alweer vijftien jaar.

'Het is een groot broederschap waar weinig concurrentie heerst. We steunen elkaar en wisselen informatie uit. Zo werken momenteel een aantal mensen uit de grafische sector met een computer en het is goed te constateren dat de pro's en de contra's hiervan worden uitgewisseld. Verder hebben we typecontracten uitgewerkt. Ook hebben we informele contacten met debutanten. We helpen hen wel eens aan werk als tekenassistent. We zijn geen echte vakbond – want tekenaars zijn individualisten – maar we geven elkaar wel goede raad. Zo adviseren we jong talent tijdens werkbeurzen en zijn er intussen toch ook wel enkele bekende knapen uit de jongste lichting naar voren gekomen. Ik denk aan **Wim Swerts** (*Samson*), **Patrick van Oppen** (medewerker *Merho*), **Rik Dewulf** (*Happy* en medewerker *Merho*)...'

Half augustus is het 66e album van Bakelandt op de markt verschenen. Het heet *De Bataafse valstrik* en kort daarna volgde het reeds eerder genoemde deel 67: *Het monster van Brugge*. Daarnaast zijn er tal van herdrukken gepland.

'En die verschillen eigenlijk best met de originele versies. Hier en daar zijn er één of twee pagina's toegevoegd. Je vindt er dan gloednieuwe tekeningen in terug. Op die manier komen de tekeningen lay-outtechnisch beter uit de verf. De arceringen in de krant, die voor het contrast zorgen, worden bewerkt. De pagina-indeling is soms veranderd. En sommige stroken heb ik helemaal overgedaan omdat de originele platen waren verdwenen. Verder ben ik nu bezig met een luxe editie voor de stripdagen op 9 en 10 december in Turnhout. Dat wordt een dubbelalbum met aandacht voor de lokale geschiedenis daar. En er komt een thematische overzichtstentoonstelling in het toeristisch bureau. Tenslotte moet iedereen nu al 10 juni 1996 in de agenda prikken, want dan vindt in Langemark de stoet rond Bakelandt plaats.'

DE MEESTER

Brieven

Geachte redactie,

Vanaf de zijlijn volg ik met stijgende verbazing het gekrakeel rond Joost Veerkamp. Het feit dat u deze tekenaar een artikel van deze lengte waardig achtte, is een redactionele beslissing waar ieder het zijne van mag denken. Veerkamp-fans zullen er verguld mee zijn geweest, anderen zullen het hebben overgeslagen.

Dat Veerkamps werk felle reacties oproept, is een teken dat dit wel degelijk een zekere kwaliteit bezit. Het is een goede zaak dat Stripschrift van deze controverse melding maakt. Wat mij wel verwondert, is dat in het zojuist verschenen nummer 283 tegelijk met de brief van Dick Matena meteen al een reactie van Veerkamp werd afgedrukt. Kennelijk heeft de Stripschrift-redactie de Matena-brief meteen na binnenkomst doorgefaxt naar Veerkamp. Deze gang van zaken is vrij uniek te noemen.

Zelf ben ik in uw blad een aantal keren door Ben Bits over de knie gelegd, en heeft de redactie me na publikatie uitgenodigd om via een ingezonden brief te reageren. Mijns inziens een correcte gang van zaken.

In dit geval echter mag Veerkamp meteen in de vorm van een naschrift op Matena's brief reageren, iets wat bij elk ander blad alleen aan de verantwoordelijke schrijver wordt toegestaan.

Deze gang van zaken laat ruimte voor twee conclusies. De Stripschrift-redactie is vergeten hoe het redigeren van een blad in zijn werk gaat. Deze conclusie lijkt mij onwaarschijnlijk, aangezien deze redactie uit zeer capabele mensen bestaat.

De andere, en enig overgebleven mogelijkheid is dat Joost Veerkamp de verantwoordelijke schrijver is van het artikel over zichzelf. In dat laatste geval heeft de heer Veerkamp weer een nieuw en onverwacht staaltje van zijn kunnen laten zien. Het artikel was een huiveringwekkende pastiche op een echt Stripschrift-artikel.

Vriendelijke groeten,
Hanco Kolk, Arnhem

P.S. In het naschrift van Veerkamp is een foutje geslopen. De tekenaar van Asterix heet niet Goscinny, maar Uderzo.

Naschrift redactie: Beginnen met een verwijzing naar het opvallende kader op pagina 3 van nummer 283 zou goedkoop zijn, maar toch heeft de beslissing om Veerkamps reactie op Matena's brief aansluitend te plaatsen daar wel iets mee te maken.

Door allerlei technische problemen liet het verschijnen van nummer 283 zeer lang op zich wachten (uiteindelijk gleed het nummer pas rond 29 september bij de abonnees door de bus, terwijl nummer 282 – met het Veerkamp-interview – al op 16 juni verscheen). De redactie heeft altijd op het standpunt gestaan dat briefdiscussies binnen enkele maanden moeten worden afgesloten, om enerzijds te voorkomen dat lezers die later 'instappen' het niet meer kunnen volgen en anderzijds te voorkomen dat wellicht zinnige dis-

cussies uitmonden in gezever en gefreak. Aangezien nummer 284 pas op 20 oktober zou verschijnen hebben wij – en we snappen dat u nu zeer in ons bent teleurgesteld – wel degelijk besloten (overigens ondanks protesten van Veerkamp) te handelen zoals wij hebben gehandeld. Dat dit niet de normale gang van zaken is voor een tijdschrift hebben wij minder zwaar laten wegen dan de duur van de briefwisseling die door een andere beslissing de periode van 5 maanden zou gaan benaderen. Het redigeren van een blad stelt de redactie – zelfs in het geval van een brievenrubriek – soms voor moeilijke beslissingen, maar wij zijn te allen tijde bereid die te onderbouwen.

O ja, en de schrijver van Asterix heet wel degelijk Goscinny en niet Uderzo.

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAAWASTRAAT 54 • 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

Uco Egmond produceert

sinds kort een strip voor

Eindhovens Dagblad.

Met zijn humoristische dag-

strook *Achter de schermen*

maakt hij een come-back in

het Nederlandse stripland-

schap. Geen Eppo-achtige

gooi- en smijtwerksituaties,

maar vlotte grappen rond-

om een kranteredactie.

Het werk heeft z'n charmes.

'Alleen die deadline-stress.

Die hakt er steeds weer in.'

Het staat er netjes bij, de werktafel van **Uco Egmond**. 'Je treft het', zegt de tekenaar, 'want volgens mijn collega's ben ik eigenlijk chaotisch. Pas als ik 's ochtends mijn verloren schetsen heb gevonden, de zaak psychisch heb geordend en tussen het papier een 'nestje' heb gemaakt, begint mijn werkdag.' De collega's waar Uco het over heeft, zijn **Geert Rombouts** en **Menno Bollen**. Ruim zeven jaar geleden hebben deze drie zelfstandige tekenaars de reclamestudio *Line Up* opgericht.

De 46-jarige Egmond geeft me bij binnenkomst een snelle rondleiding door het pand aan de Aalsterweg in Eindhoven. Het zou er kil en zakelijk kunnen zijn, maar Uco's vrolijke tekeningen en schetsen geven de studio een speelse aankleding.

Smijtwerk

Uco Egmond, die industriële vormgeving studeerde in Delft, verwierf eind jaren '70 bekendheid met de humoristische strip *Eppo*. De één-paginagrappen van deze gebilde, slungelige figuur verschenen eerst in het stripweekblad *Pep*. Toen dit blad in '75

Uco Egmond probeerde *Eindhovens Dagblad* zelf ooit te interesseren voor de dagstrip *Hertog Jan*. De hoofdredactie toonde geen interesse. Deze illustratie is een nooit gepubliceerde proefstrook. De journalistiek wordt hier al op de hak genomen.

samenging met het stripweekblad *Sjors*, werd de nieuwe publikatie genoemd naar dit stripfiguur.

'Het was een gooi- en smijtwerkstrip, met veel piano's die het raam uitvloegen', memoreert hij. '*Falco en Donjon*, mijn latere serie over een jong avonturiertje in de middeleeuwen, vond ik zelf kwalitatief beter. De personages kwamen beter uit de verf en de tekeningen waren van een hoogstaander peil.' Egmond werkte in zijn loopbaan met tekenaars en scenaristen die ook naambekendheid verwierven in het humoristische genre.

Gerrit Stapel en **Hanco Kolk** schreven sce-

nario's voor *Falco* en *Donjon*. **Wilbert Plijnaar** assisteerde bij *Eppo*.

Begin jaren '80 veranderde *Eppo* *Wordt Vervolgd* (de opvolger van *Eppo*) opnieuw van naam in *Sjors en Sjimmie Stripblad*. Het voortbestaan van het blad stond onder druk door de teruglopende belangstelling van het striplezende publiek. Egmond besloot als reclametekenaar alleen verder te gaan. 'In dit vak bleek voor mij het werkaanbod groter en de verdiensten hoger. Je moet als striptekenaar minstens vier of vijf albums per jaar uit kunnen geven om fatsoenlijk te leven. Dat aantal haalde ik niet.'

Als de lezer
direct snapt
wat ik bedoel,
ben ik tevreden

door

JEROEN NIEUWENHUIS

Drie stroken van *Achter de schermen*.
De laatste strook werd door enkele lezers niet begrepen, omdat de clou gebaseerd is op een insider-grap uit de journalistieke wereld.

'Bovendien is het nadeel van een stripserie dat je maanden aan één album werkt. In reclamewerk zit meer afwisseling. Het geeft me meer creatieve ruimte', zegt Egmond.

De prestigieuze charme van een 'eigen' stripverhaal is voor Uco toch een reden geweest om naast zijn reclamewerk dagelijks een strip te tekenen voor *Eindhovens Dagblad*. Deze regionale krant benaderde Egmond eind vorig jaar voor een nieuwe dagstrook op de servicepagina.

Uco: 'Regioverslaggever **Patrick Wiercks** stelde voor om een humoristische strip te maken over de dagelijkse gang van zaken bij een dagblad. Hij kende me persoonlijk van een vraaggesprek dat hij met me heeft gehouden.

We spraken af dat hij de scenario's zou gaan schrijven. Zelf krijg ik het niet voor elkaar om elke dag een nieuwe grap te bedenken. Voor Patrick is dat eenvoudiger. Als journalist maakt hij in de dagelijkse praktijk voldoende dingen mee die hij als inspiratie kan gebruiken voor de strip. We hebben hetzelfde gevoel voor humor, dus qua grappen liggen we op dezelfde lijn.'

De formule van de strip is volgens de tekenaar 'ideaal' omdat de hoofdrolspelers in zeer uiteenlopende situaties terecht kunnen komen. 'De ene grap speelt zich af op het redactiekantoor, de andere weer op straat of in het gemeentehuis. Journalisten komen immers overal. De situaties blijven afwisselend en actueel', zegt hij.

Stereotiepen

De stripfiguren in *Achter de schermen* zijn stereotiepen, herkenbare iconen die een duidelijke rol spelen. Zo is er 'de chef', een goed geklede man op leeftijd met een koffiesnor. Hij deelt de lakens uit op de redactie. Cornelis de Journalist (slecht gekleed, slecht geschoren, altijd een peuk in de mond) voldoet aan het oerbeeld van de reporter. Hester, een dame met een bril van Eppo-grootte, is de 'pittige verslaggeefster'.

De grappen moeten 'eenvoudig verteerbaar' zijn, vertelt Egmond. 'Maar niet alle grappen blijken geslaagd. Patrick en ik struikelen soms over insider-grappen. Grappen over situaties die je niet begrijpt als je niet zelf bij een krant werkt.'

Zo krijgt journalist Cornelis in een strook complimenten over een interview dat hij met de burgemeester heeft gehouden. Cornelis baalt vervolgens, omdat hij vreest dat hij een slecht interview heeft gemaakt. Sommige lezers begrepen de clou niet; een compliment is toch prima? Maar journalisten klieren elkaar juist dat ze een kritische, vervelende reputatie hoog hebben te houden. Uco: 'Dit zijn grapjes die we in het vervolg maar

beter achterwege kunnen laten.'

Met één (stereo)typisch journalistenprobleem heeft ook Egmond te maken. Deadline-stress. 'Ja, die hakt er steeds weer in. Ik heb al gezegd dat ik chaotisch werk. Om de tijd belt iemand van *Eindhovens Dagblad* me op om te melden dat er dan en dan weer een aantal stroken af moet zijn. Bellen ze later terug: 'Is 't nu nog niet af? Het moet ècht hoor.' Ik: 'Oh ja?'

Meestal krijg ik een speling van twee weken. Wordt het uiteindelijk toch weer stressen. Ik heb gewoon een bepaalde druk nodig. Maar ik zorg er wel voor dat het niet ten koste gaat van de kwaliteit van mijn werk.'

Details

Egmond werkt in een hoog tempo. De tekeningen gaan snel en in vlotte lijnen over de eerste of tweede schets heen. 'Ik zie mezelf in technische zin niet als een groot tekenaar. Maar ik denk wel dat ik mijn ideeën duidelijk overbreng. Als de lezer direct snapt wat ik bedoel, ben ik tevreden.

Ook doe ik mijn uiterste best om de stripfiguren echt tot leven te laten komen. Jammer genoeg heb ik in mijn huidige werktempo weinig tijd om veel aandacht te schenken aan kleine details. In andere strips let ik daar bijzonder op. **Hergé** was een meester in details. In één van zijn *Kuiffe*-strips krijgt Haddock op z'n donder als hij piano speelt. Het is niet relevant voor het plot, maar hij blijft er wel tijdens de rest van het verhaal

over nabokken. Dat vind ik een sterk staaltje van karakterisering.'

Zelf leest Egmond nog maar weinig strips in zijn vrije tijd. 'Oude *Lucky Lukes* en de *Robbedoes*-strips uit de jaren '50 – met de dikke penseelstijl – spreken me nog aan. Die populaire Franse strips van nu vind ik maar niks. Sommige verhalen zijn onbegrijpelijk en worden niet goed in beelden omgezet. Ik kom daar niet doorheen. De scenario's komen bij mij juist op de eerste plaats. De tekeningen moeten deze ondersteunen en niet op zichzelf staan, anders haak ik af.'

Uco wijt zijn gebrek aan vrije tijd aan een andere klus, waaraan hij werkt naast *Achter de schermen* en de reclame-opdrachten. Falco gaat in de toekomst nieuwe avonturen beleven, maar niet op papier. Samen met de computergraphics-ontwerper **Angelo Bot** ontwikkelt Egmond (ook gek op computers) een CD-i spel met de jonge held in de hoofdrol.

'We zijn er al maanden mee bezig. Het is een omvangrijk karwei. Voor het driedimensionale spel, waarin Falco op zoek gaat naar een zwaard, maken we ruim driehonderd verschillende decors. Alle tekeningen worden 'gescand' en ingeprogrammeerd. Vervolgens kleurt Angelo ze in met een tekenprogramma. Zelfs al zouden we er full-time aan werken, dan nog kan het ruim anderhalf jaar duren voor het op de markt komt. Maar voor twee, hoe heet dat, 'computernerds', is dat een leuke uitdaging.'

Zijn er al boeken over manga's verschenen? Wat is een Otaku? Is *Masamune Shirow* een pseudoniem, en zo ja, waarom houdt hij zijn ware identiteit geheim? Is het Japans een moeilijke taal om te leren? Voor wie het antwoord op deze meer of minder triviale vragen wil weten luidt het advies: ga eens een middagje surfen op Internet. Je vindt al gauw diverse newsgroups (zoals rec.arts.manga en rec.arts.anime.info) waar de mangaliefhebber een schat aan informatie kan aantreffen over de in korte tijd zeer populair geworden Japanse comics en animatiefilms. Neem van de laatste bij voorbeeld *Urotsukidōji*. Volgens *Mangaime 1* de 'meest bizarre, meest gewelddadige en – door de weinig subtiele sexscènes – meest controversiële manga.' In deze film bestaat de aarde uit drie dimensies. Eén voor de mensen, één voor de Man-Beesten (de Jyujinkai) en één voor de Monster-Demonen (de Makai). Deze laatste groep vermomt zich graag als mens, om zo hun onstuitbare energie in de lichamen van jonge meisjes te laten stromen. In een scène wordt een schoolmeisje door haar lerares, die zich heeft ontpopt als een demon met tientallen, meterslange, uiterst flexibele penissen, verkracht. De held van het verhaal kijkt verlekkerd, al masturberend, door een sleutelgat mee.

De verschillende episodes van *Urotsukidōji* zitten vol met dit soort fragmenten, wat voor de Britse filmkeuring reden genoeg was de film alleen geschikt te achten voor personen van boven de 18 jaar. In westerse landen wordt manga dan ook vaak geassocieerd met geweld, terreur en seks. En niet helemaal ten onrechte, want deze ingrediënten spatten in de hier uitgebrachte manga's van het beeldscherm af. Liters bloed vloeien uit de in stukjes gehakte lichamen in een strijd die vaak gaat tegen buitenaardse wezens, demonen en andere monsters. De inzet is vaak het voortbestaan van de wereld.

Voor al in Engeland zijn de gewelddadige animatievideo's al enkele jaren een rage.

MANIAC

door
LÉON BIJNSDORP

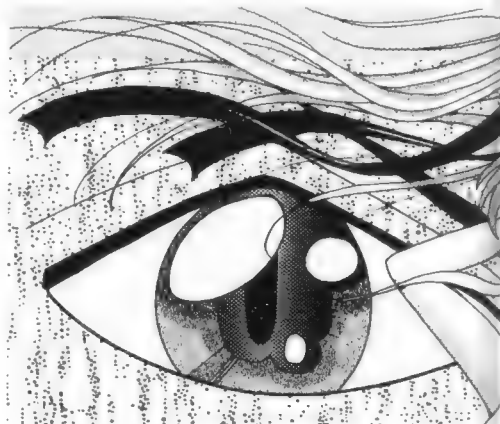
'Onverantwoord of onvrijwillig plaatje'. Dat is de letterlijke betekenis van het woord *manga*, een term die in Japan al heel lang wordt gebruikt voor tekeningen, strips en animatiefilms. Sinds enkele jaren zijn manga's met name in Engeland en de Verenigde Staten razend populair geworden. En langzaam maar zeker lijken ze ook Nederland te veroveren. Wat precies voor de westerse kijker de aantrekkingskracht van deze 'onverantwoorde plaatjes' ook moge zijn, duidelijk is dat zowel de combinatie van expliciete seks en extreem geweld als de apocalyptische toon die erin opklinkt, bij menig strip- en tekenfilmfanaat een gevoelige snaar weet te raken. Maar manga is niet slechts een synoniem voor Oosterse vechtkunst, futuristische horror en zich tot in het ontelbare vermenigvuldigende fallussen. Het zegt ook iets over de Japanse cultuur en de Westerse fascinatie ervoor. Over de mysterieuze wereld van de manga.

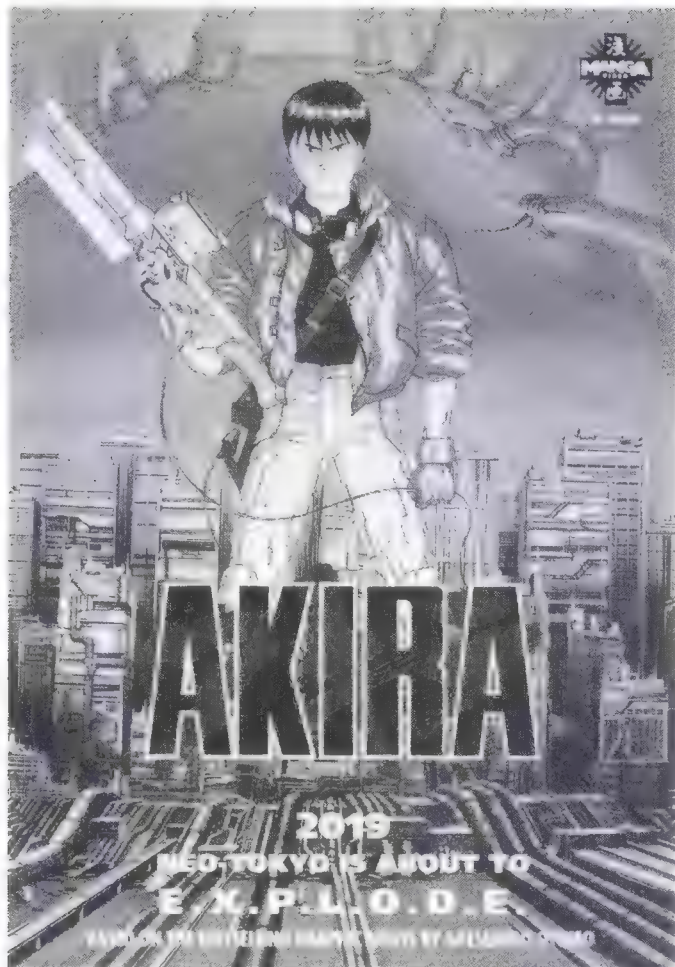

Alleen al van het epos *Akira* zijn sinds de video-release in oktober 1991 zo'n 70.000 exemplaren verkocht. Bovendien werd *Akira* in 1994 door de BBC uitgezonden. De uitzending werd voorafgegaan door een documentaire over manga's. Zo'n 15.000 Engelse manga-liefhebbers hebben zich inmiddels verenigd in een fanclub.

Zover is het bij ons nog niet, maar ook in Nederland lijkt de zegetocht van manga's begonnen. Polygram Video begon in de eerste helft van 1994 met het uitbrengen van Manga Video's. Het succes van manga's op de Engelse markt was voor dit bedrijf de aanleiding ermee te beginnen. Hoewel een woordvoerder van Polygram geen exacte verkoopcijfers kon geven, is het aantal verkooppunten van Manga Video een goede indicator voor het succes van manga's op de Nederlandse markt. Waren er medio vorig jaar 29 winkels waar de Japanse animatievideo's werden verkocht, één jaar later was dit

aantal gegroeid tot ongeveer 350, waaronder grote ketens als *Free Record Shop*, *V&D*, *The Music Store* en *ECI*. Behalve in Nederland is er op het Europese vasteland alleen in België enigszins sprake van een groeiende belangstelling voor manga's. 'Maar die is niet te vergelijken met de manga-hype zoals

die bij ons en in Engeland bestaat', aldus de woordvoerder. Polygram verwacht dat Manga Video een blijvertje op de videomarkt zal zijn en is daarom begonnen met een intensieve advertentiecampagne op tv. Een niet-representatieve steekproef onder een aantal stripspeciaalzaken en videotheken in Rotterdam bevestigt maar ten dele het hierboven geschetste beeld. **Dick Bos** verkoopt sinds een jaar manga's en is niet ontevreden. 'Het loopt zeer behoorlijk. Ik heb het geluk dat hier vlakbij een grote scholengemeenschap staat. Zodoende komen er veel van die jonge gastjes de winkel binnen, en je staat er van te kijken hoeveel geld ze bij zich hebben. Ik denk dat met name de grote portie geweld en seks in manga's ze aanspreekt.' Bij *Strip & Tijdschriftenhandel Noord* denkt men echter dat de hype alweer over zijn hoogtepunt heen is. 'We zijn midden 1994 begonnen met de verkoop van video's, maar

Boven, Akira heeft al een eigen fanclub.

Links, Manga-illustratie uit het begin van de twintigste eeuw.

Rechts, De hoofdrolspelers van Street Fighter II

Onder, Apple Seed

de laatste tijd loopt het niet meer echt goed. Ik denk dat het vooral zo populair was door de voor ons ongewone animatie. Waar wel veel belangstelling voor is zijn mangacomics. Daarvan hebben we onlangs een behoorlijke bestelling gedaan.' En ook bij *Yendor* vindt men alle aandacht voor manga's wat overdreven. 'We verkopen al vijf jaar mangacomics. Er was wel veel vraag naar, met name door het vreemde, in zwart/wit uitgevoerde tekenwerk. Maar de extremere comics hadden we niet in de winkel. Zodoende bleef het vaak bij kijken en kwam het niet tot niet kopen. Op dit moment is het aandeel van de comics en de video's bij ons slechts één procent. De extremere manga's zijn meer in trek bij jongeren, terwijl de ouderen – zeg maar de twintig-plussers – meer ingetogen, meer serieuze manga's kopen.'

Ook bij videotheken en -winkels is het beeld wisselend. *Future Zone* begon al in het voorjaar van 1993 met de verkoop van manga's, en was daarmee één van de trendsetters. 'Dat liep aanvankelijk uitstekend. We hebben dan ook altijd een goed aanbod gehad met onder andere import, vertaalde manga's en merchandise-artikelen. Maar de laatste tijd is er een beetje de klad in gekomen. Het is big business geworden, met als gevolg dat er minder zorg aan nieuwe releases wordt gegeven. De continuïteit is weg.' Bij *Videoland* heeft men een aparte wand voor manga's gebouwd en bij *De Videoot* loopt vooral de verhuur van de langere manga's redelijk. De kortere afleveringen (van ongeveer een half uur) zou men echter het liefst uit de schappen willen halen. Volgens de eigenaar staat de verkoopprijs van die korte manga's (ongeveer twintig gulden) een grotere verhuur in de weg. Volgens verkoper **Remy Kolk** van *Virgin Megastore* in Amsterdam zijn manga's core business. Wekelijks gaan hier 300 manga's over de toonbank. Hij verkoopt ze vooral aan mannelijk house-publiek van tussen de 16 en 25 jaar oud.

Explosief geweld

In een lezing op de Erasmus Universiteit over de huidige manga-hype constateerde de filosoof **Henk Oosterling** dat de verbintenis tussen seks en geweld op veel westerlingen vaak nogal uitbundig overkomt. Oosterling is geen uitgesproken fan van het genre, maar het verschijnsel manga boeit hem mateloos. Door een acht maanden durend verblijf op een Japanse politie-school is hij met het geweld in de Japanse cultuur bekend. Hij onderging er een nietsontziende, keiharde kendo-training. 'In Nederland stond ik op de barricades bij Dodewaard, terwijl ik me in Tokyo liet afknijpen.' In 1983 werd Oosterling Nederlands kampioen in de met het Zenboeddhisme verbonden zwaardvechtkunst. Tot hij eind jaren tachtig een baan kreeg aan de filosofische faculteit van de Erasmus Universiteit was Oosterling intensief met kendo bezig.

Ken
American
D.O.B.: 14 Feb 1965
Height 176cm
Weight 76 kg
Stats 114 - 82 - 86cm

Ryu
Japanese
D.O.B.: 21 Julij 1964
Height 175cm
Weight 68 kg
Stats 112 - 81 - 85cm

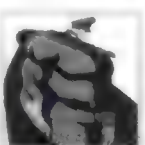
Chun-Li
Chinese
D.O.B.: 1 March 1968
Height 170cm
Weight classified
Stats 89 - 81 - 90cm

Guile
American
D.O.B.: 23 Dec 1960
Height 182cm
Weight 86 kg
Stats 125 - 83 - 89cm

Sagat
Thailandier
D.O.B.: 2 Julij 1955
Height 225cm
Weight 78 kg
Stats 138 - 86 - 95cm

M. Bison
Unknown
D.O.B.: 17 April, year unknown
Height 182cm
Weight 80 kg
Stats 129 - 85 - 91cm

Vega
Spanish
D.O.B.: 27 Jan 1967
Height 186cm
Weight 72 kg
Stats 121 - 73 - 83cm

Links, Fragment uit Goldorak.

Onder, Meedogenloze politie-agente uit New Dominion Tank Police.

Rechts, Urotsukidōji, de meest controversiële manga.

Rechtsonder, De atoomaanval op Hiroshima uit Berefoot Gen van Keiji Nakazawa en de ondergang van Tokyo uit de comic Akira.

Volgens Oosterling zijn westerse kunstenaars al een kleine eeuw geboeid door de spanning tussen het uiterst gecodeerde gedrag van Japanners enerzijds en explosief geweld anderzijds. 'Er is een theorie die zegt dat een Japanner die losraakt van zijn eigen omgeving, waarin hij strikt gehouden is aan allerlei sociale verplichtingen, volledig kan ontsporen. Na zo'n ontsporing wordt vaak boete gedaan. Hoewel rituele zelfmoord – seppuku of harakiri – bijna niet meer voorkomt, heeft het in het moderne Japan nog steeds een groot aanzien. In het collectief bewustzijn bestaat nog steeds het idee dat rituele zelfmoord een louterend effect heeft.' De waardering voor geweld is in het land van de rijzende zon dan ook geheel anders dan in het westen. Hier heeft geweld de functie van de uitdrukking van een innerlijk, een onderliggende natuur. In Japan daarentegen is geweld een direct teken. Het drukt niets uit (geen haat, verontwaardiging of morele ideeën), en heft zichzelf op zodra een overdrachtelijk doel is bereikt.

'Westerse tekenfilms als *Tom en Jerry* en *Roadrunner* zijn misschien net zo gewelddadig als manga's', zegt Oosterling. 'Maar omdat de karakters in deze Hollywood-producties meestal zo onwerkelijk zijn, is het geweld nauwelijks als zodanig herkenbaar.

Dat geldt ook voor Superman en Batman, die qua karakter en uitvoering grote overeenkomsten vertonen met Japanse strip- en animatiehelden. Manga's zijn echter veel realistischer en, door de erotische geladenheid, veel volwassener.'

Mangacomics in Japan

Waar je ook komt in Japan, het is vrijwel onmogelijk om niet iemand te zien die een manga leest: in de metro, een restaurant, op

kantoor, tussen de colleges en in een metrostation. Manga's zijn overal. Jaarlijks worden honderden miljoenen manga's voor de tientallen miljoenen lezers gedrukt. Japanners schijnen dan ook meer papier te gebruiken om manga's te maken dan voor de productie van toiletpapier. In het gemiddelde gezin (man, vrouw en één kind) worden per jaar niet minder dan 27 comics gelezen. alleen al in de comic-industrie zijn ongeveer 3000 mensen werkzaam, en niet alleen als tekenaar of scenarioschrijver.

En dan te bedenken dat het allemaal al in de twaalfde eeuw is begonnen. Toen tekende een monnik de eerste 'manga' op een rol papier van 25 meter. Hij kon niet vermoeden dat hij daarmee aan de wieg stond van wat zou uitgroeien tot de grootste comic- en tekenfilmindustrie van deze tijd.

Manga's zijn grofweg in vier hoofdgroepen te verdelen. Shonen-manga richt zich op jongens en zit vol keihard geweld, ultramoderne wapens en bovennatuurlijke verschijnselen. In de shojo-manga, bedoeld voor meisjes, gaat het er minder extreem aan toe. Deze manga's zijn mierzoet en doen nog het meeste denken aan een oosterse variant van *The bold and the beautiful*; veel gekweel, gezucht, romantiek en wegpinken van tranen. In de gag-manga draait het om slapstick. Hier baant de sukkelige, schlemielige hoofdpersoon zich een moeizame weg door de streng gereglementeerde Japanse samenleving, waarbij er natuurlijk altijd iets misgaat, met grote hilariteit tot gevolg. De ero-manga behoeft geen uitleg, de naam spreekt voor zich. Sinds kort mag er van de Japanse overheid zelfs schaamhaar worden vertoond.

Naast deze hoofdgenres heeft iedere groep in de Japanse samenleving zijn eigen subgenre. Er is manga voor de computerfanaat, er is sportmanga (met **Ruud Gullit!**), politieke manga en zelfs educatieve manga, die op scholen wordt gebruikt.

In veel comics draagt de tekening het verhaal. Cinematografische technieken als fade out, fade in, montage en in- en uitzoomen worden veel toegepast. Soms ontbreken pagina's lang tekst en dialogen. De verhalen

staan vaak bol van de symboliek, zowel in de tekeningen als de tekst. De makers van manga hebben bij dit laatste één voordeel: het Japans kent vier taalsystemen. De Japanse Jan Modaal gebruikt deze systemen in meer of mindere mate door elkaar, maar de makers van comics kunnen door creatief gebruik verschillende stemmingen creëren of suggereren. Daarbij zijn het meesters in het verzinnen van woorden die een bepaald geluid – bij voorbeeld het eten van spaghetti, het aansteken van een sigaret, het vallen van motregen of een stortbui – tot leven moeten brengen. Het effect van de overheersende positie van het beeld is dat manga's in Japan in snel tempo worden gelezen. Desondanks wordt er, voor een comic al zijn geheimen prijsgeeft, nogal wat gevraagd van de lezer. In zekere zin moet hij uiterst actief op zoek naar de aanwijzingen die in de pagina zijn verborgen. De tekening en de tekst vragen als het ware elk voor zich om een eigen interpretatie van de lezer.

Lucratieve handel

Aan het einde van de jaren vijftig werden in Japan de eerste voor televisie bestemde animatiefilms gemaakt, gebaseerd op scenario's van manga-comics. De filmversies van volwassenenstrips werden, mede door het louterende geweld en de openhartige seks, in de jaren zestig erg populair, zowel onder arbeiders als radicale jongeren afkomstig uit de burgerij. Deze manga's hadden soms een

politieke boodschap of bevatten pseudo-politieke parabellen. De tekeningen werden dynamisch gemaakt door middel van snelle en veelvuldige beeldwisselingen en de toevoeging van extravagante geluidseffecten. Vandaag de dag is de Japanse animatie-industrie de grootste ter wereld. Veel films worden exclusief voor televisie gemaakt. Uit een onderzoek, dat begin jaren tachtig werd gehouden, bleek dat er per week ongeveer

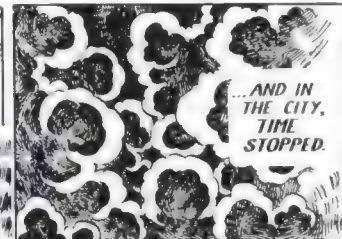
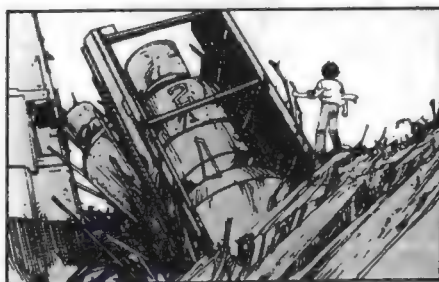
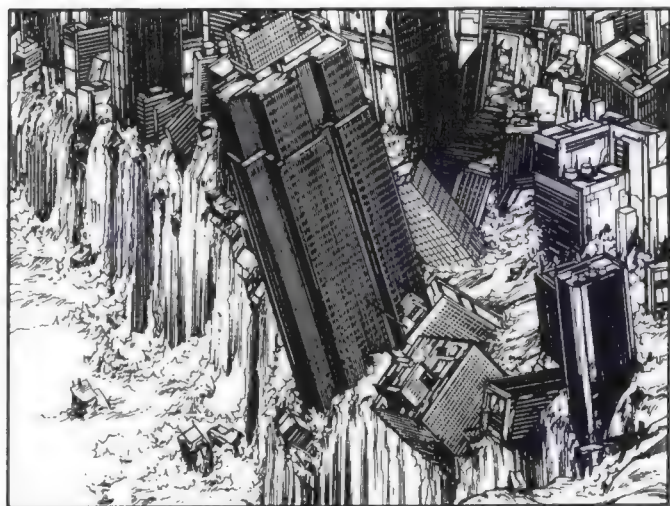

honderd animatiefilms werden uitgezonden, waarvan de helft was gebaseerd op manga-comics. Tegenwoordig zal die enorme productie eerder meer dan minder zijn geworden. Als gevolg gaan er dan ook onvoorstelbaar hoge bedragen om in de manga-industrie. Hoe worden die bergen yens gegeneerd?

Een aantal afleveringen van comicmagazine's wordt gebundeld in een paperback, soms met een dikte van meer dan duizend pagina's. Het scenario van zo'n paperback vormt de basis voor een televisie-serie, die bij succes (lees: hoge kijkcijfers) gevolgd wordt door een bioscoopversie. Dit stimuleert weer de verkoop van de magazine's, waar het allemaal mee was begonnen. Er volgen herdrukken van de paperbacks etcetera. En, last but not least, de merchandising van allerlei artikelen brengt een hoop geld op. De cirkel wordt vaak nog gecompliceerd door de roep van liefhebbers om een vervolg. Kassa! Er bleken soms nog buiten deze cyclus lucratieve uitstapjes mogelijk voor de mangaproducten: sommige manga's eindigden als toneelstuk, opera of hoorspel. Om verder maar te zwijgen over de manga-lp's en -cd's die op de Japanse markt te koop zijn.

Apocalyptische gebeurtenissen

Vanaf de eerste films speelde de technologie een grote rol. Oosterling: 'De Japanner staat

in beginsel uiterst positief ten opzichte van dit verschijnsel, hoewel vernietiging en ondergang veel voorkomende thema's zijn. Dat laatste komt door de turbulente Japanse politieke geschiedenis en de klimatologische omstandigheden. Hierbij valt natuurlijk te denken aan de nucleaire holocaust aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, en aan de gewelddadige strijd tegen de feodale landheren (daimyo). Maar de catastrofes, zoals de aardbevingen en vloedgolven die het land al eeuwen teisteren, hebben in het collectieve bewustzijn misschien een nog traumatischer ervaring achtergelaten. Deze apocalyptische gebeurtenissen vinden we terug in veel manga's, waarin de mens de kosmische krachten en de goden probeert te overwinnen.'

Japanners zijn een zeer beheerst en vreedzaam volk. Volgens Oosterling is hun gedrag zo sterk gecodeerd dat ze er niet eens aan denken om iemand te beroven of te verkrachten. 'Die beheersing van geweld is in Japan een puur bio-politieke noodzaak. In sommige steden (bij voorbeeld Tokyo) wonen net zoveel mensen als in Nederland. Om sociale explosies te voorkomen moet je toch wel een aardige zelfcontrole ontwikkelen. Geweld wordt dan ook niet zozeer gezocht, maar gedoogd. Deels omdat men boven op elkaar woont, maar ook omdat het, merkwaardig genoeg, als een teken van integriteit wordt gezien. Bij Japanners die volledig door het lint gaan ontbreken berekenende gedachten vooraf, zoals die bij westerlingen wel aanwezig zijn, maar ontstaan die heftige vormen van geweld uit louter instinctief reageren. Spontane directheid, waarin een zuivere kracht als het diepste zelf wordt uitgedrukt.'

'In de Japanse cultuur bestaan geen universele waarden of tien geboden. Japanners passen zich aan aan concrete situaties, zonder daarbij te worden afgeleid door de een of andere metafysische wereld daarbuiten. De norm is hoe je in een bepaalde omstandigheid de harmonie van de groep in stand houdt. Hij is pas zichzelf als hij zich verliest in hoogst geformaliseerde verplichtingsrituelen. Dit uiterlijk vertoon betekent echter

niet dat hij zijn individualiteit opgeeft. Die totaal andere rol van het individu verklaart waarom er in manga's opvallend veel groepsgerichte actie zit.'

Mechanische seks

Volgens Oosterling gaat het voor Japanners ook in de seks om de vormelijkheid, om de codering van het gedrag. 'Seks is er vooral iets mechanisch. In het westen strekt de seksualiteit zich uit over het hele gedrag, en verklaart het de diepste driften. Zo niet in Japan. Voor de Japanner is seks gewoon pik en kut. Vruchtbaarheidsriten met expliciete afbeeldingen en rituelen komen nog steeds veel voor. Daarbij gaan vrouwen bij voorbeeld vlak voor hun huwelijk naar een tempel, om daar met hun onderlichaam tegen een enorme penis aan te schurken, zodat ze vruchtbaar zullen zijn. Dit soort rituelen maakt dat seks in Japan wellicht veel minder problematisch is als bij ons.'

'In Japanse seks zit veel macht en sadisme. Dat komt door de dubbele houding ten opzichte van de vrouw, die zowel verzorgende moeder als de verleidelijke duivelin is. Deze houding komt voort uit de Japanse mythologie, waar de vrouw een vooraanstaande rol bekleedt; de zon is namelijk een vrouwelijk wezen. In een cultuur die geen zondeval kent – en waarin de vrouw daarom de kenmerken van de appel etende Eva mist – is het meest opvallende kenmerk van deze zonnegodin Amaterasu een in de mythologie verankerde onreinheid, die slechts door gewelddadige ingrepen kan worden gelouterd.'

Sadisme

'Daarom zien we met de regelmaat van de klok in manga's sadistische scènes,' aldus Oosterling. 'Voor de doorsnee Japanner zijn die expliciete seks- en geweldscènes eerder een symbool van decadentie en moreel verval dan een uitdrukking van geperverteerde seksualiteit. Sadisme in de Japanse beleving van seks heeft dan ook meer te maken met de ritualisering van diepe driften in de Japanse ziel: het bezweren van het verslindende karakter van de vrouw die de man tel-

kens weer verleidt tot het breken met de gemeenschap van mannen.'

In zijn bundel *De spiegel van de zonnegodin* schreef de schrijver **Ian Burama** over de overdaad aan seks en geweld in manga's: 'Het is een vorm van stoom afblazen. Het zijn de wrede fantasieën van een volk dat wordt gedwongen om vriendelijk, zacht en teder te zijn. Wat men in de stripverhalen ziet is vaak het tegenovergestelde van de normale gedragscode waaraan iedereen zich moet aanpassen.' Volgens Burama is het sadistisch geweld tegen vrouwen de meest extreme uiting van woede over het verlies van de pure kindertijd, waarin het kind, door de voortdurende afwezigheid van de vader, volledig afhankelijk is van de moeder, die aan iedere gril of nuk van haar kind toegeeft. Oosterling: 'Zodra zo'n kind naar school gaat stuit hij op de enorme competitieve druk van het systeem. Deze overgang heeft een traumatiserend effect, met een voortdurende verlatingsangst als gevolg. In de kunst, en dus ook in manga's, wordt zowel de mythische onreinheid van de vrouw als dit trauma verwerkt.'

'Het is voor ons onvoorstelbaar dat een man in de metro van Tokyo openlijk een sm-manga kan lezen, zonder zich moreel bezwaard te voelen, terwijl er een vrouw naast hem zit. Wij gaan nog steeds gebukt onder zondebesef. Daarom kijken wij liever in de beslotenheid van de huiskamer naar een video.'

Bronnen

- **Roland Barthes**, Het rijk van de tekens (1970)
- **Noël Burck**, Bomen van ijzer, bloemen van goud: vorm en betekenis in de Japanse cinema (1983)
- **Helmuth de Hoogh**, Manga. Sex en geweld. In: Blvd. 6, jaargang 2 (juni 1995)
- *Mangazine 1* (augustus/september 1994) en *Mangazine 5* (mei/juni 1995)
- **Frederik L. Schodt**, Manga! Manga! The world of Japanese Comics (1986)

STRIPWINKEL

TISTJEN DOP

Patersstraat 96
2300 Turnhout (B)
Tel. 014-428829

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL

NOORD

GESPECIALISEERD
IN US COMICS EN
TWEEDERHANDSTRIPS
INKOOP EN VERKOOP
JEDERLUCHT 11-12-11
22 D10 4664368

ROTTERDAM

☆ *"Fantasia"* ☆

Grote collectie strips

Ruim assortiment
antiquariaat

Groot aanbod
stripposters en
zeefdrukken

Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

ERGO

SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

Paul Auster's City of glass

Mazzucchelli & Karasik
Avon Books 1994
Import: Van Ditmar
ISBN 0-380-77108-X
Prijs: \$12
(144 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Hoe ondoorgrondelijk is een stad van glas?

Toen de Amerikaanse dichter, vertaler en essayist **Paul Auster** in 1985 als romancier debuteerde met de novelle *City of glass*, was dat de vraag die het traditionele genre van de detective binnenstebuiten keerde. Speurders zijn van alle tijden en al net zolang worden hun belevenissen op schrift gesteld. Maar in het begin van deze eeuw gebeurde er iets raars: de detective werd een eigentijds en literair genre; en de detective werd een eigentijds mens. Het begon voorzichtig met Sherlock Holmes, die gaandeweg in zijn speurdersleven steeds meer aan zelfreflectie en opium ging doen – althans, volgens **Watson**. De verhalen van **Conan Doyle**, die in eerste instantie als 'pulp-fiction' gepubliceerd werden, klommen op tot boeken. Er ontstond een onderscheid tussen die 'pulp-fiction' en iets dat detective-novelle gingen heten. Ook voor de speurders ging dat op: de avonturen van de gewetensarme superheld werden op ander papier gedrukt dan die van de speurder met twijfel in zijn broekzakken.

Hammett en **Chandler** verhieven dit type tot wereldliteratuur. Hun helden waren

echte mannen (waar in het geval van Holmes nog twijfel over bestond). Ze rookten, dronken, hoereerden en leden. En, wat meer is, ze praatten tegen zichzelf. Na vijftig jaar hadden ze geen zichtbaar alter ego meer nodig. Zelfs Mike Hammer niet. Maar die mannen bleven echte helden (waar in het geval van Miss Marple nog twijfel over bestond). Ze stopten een rol *quarters* in hun zak om er bladzijden later een doodsklap mee te geven. Ze waren goed in lipstick op sigarettfilters en bloeden deden ze nooit. Verongelikt wreven ze over hun kaken en schonken zich een whisky in uit een eeuwig aangebroken fles. Sommigen boekstaafden hun belevenissen op aftandse kofferschrijfmachines. Anderen speelden schaak – tegen zichzelf. Koffie dronken ze alleen *boiling hot, ruthless and depraved*. En de case had nooit met theologen te maken.

Bij Auster wel: hoofdpersoon in zijn novelle is een briljante Moriarty van een theoloog, die weet wanneer de wereld vergaat. Zijn zoon wordt daar het slachtoffer van, want die wordt als wolvenkind opgevoed om als nieuwe Adam over de toekomst te kunnen heersen. Maar de Zondeval blijft voorlopig uit en de zoon roept de hulp in van een private-eye om zich tegen zijn bejaarde vader te beschermen. Die theoloog is echter niet de reden, dat het literaire genre van de detective met Auster een nieuwe impuls kreeg. Dat ligt eerder aan de speurder zelf. Want Austers private-eye leeft en werkt in een glazen stad.

Wat dat betekent, wordt zichtbaar in de door **Paul Karasik** en **David Mazzucchelli** verstripte versie van *City of glass*. Zij vertellen en tekenen het verhaal van verwarring en zelfverlies. Zij 'filmen' de opkomst, bloei en ondergang van een obsessie. Er bestaat geen medicijn tegen de overtuiging dat je de waarheid kent. En evenmin tegen een kater. Maar je kunt

het beleven. Je zult het hoe dan ook beleven, is de boodschap van Auster. Dat Karasik en Mazzucchelli die op papier hebben gekregen, is een onnavolgbare prestatie. Want zoals Auster schrijft: 'The question is the story itself, and whether or not it means something is not for the story to tell.' Hoe teken en vertel je een verhaal, dat in zichzelf geen betekenis draagt? Hoe dwing je een lezer in een verhaal, dat hij uiteindelijk zelf moet vertellen? Hoe laat je zien dat het leven zo doorzichtig is, dat je overal je hoofd stoot?

Vraag het Karasik en Mazzucchelli! Zij hebben het klaargespeeld om Austers briljante maar ietwat stiele exegeze van het toeval te bewerken tot een in alle opzichten overtuigend beeldverhaal. En hoe? Door een perfecte keus te maken uit de oorspronkelijke, letterlijke tekst! Door de steeds onscherpe tekeningen net zolang in losse rechthoekjes te plaatsen, totdat ze zich onuitwisbaar scherp op het netvlies laseren! Alsof ze onderling inwisselbaar zijn: die ingekaderde close-ups, vergezichten en snapshots. En ongetwijfeld moest dat zo zijn – in een verhaal zonder einde, zonder eenduidige held en zonder een werkelijk begin: 'It was a wrong number that started it'.

HM

Het dagboek

Juillard
Casterman 1994
ISBN 90-303-8125-6
Prijs f32 / Bfr.595
(72 pagina's, kleur, h.k.)

André Juillard heeft lef. De karige omslagtekening van *Het dagboek* toont een jonge vrouw – en profiel gezien – zittend met opgetrokken knieën in een kleine, blauwe fauteuil. Op de schoorsteenmantel een vaas met bloemen, aan

haar voeten een aansteker, een volle asbak en een blauw boek. Geen tafereel dat gemakkelijk toekomstige kopers zal werven. De tekenaar – die naam maakte met het epos *De 7 levens van de Sperwer* en als knappe tekenaar van historische verhalen op een vast publiek kan rekenen – gooit het in *Het dagboek* over een andere boeg (met succes, het album werd begin dit jaar op het festival van Angoulême bekroond als beste Franse strip). *Het dagboek* is het verhaal van een gemankeeerde driehoeksverhouding. Twee jongemannen zien vanuit de metro een meisje dat naakt in haar appartement rondloopt. De eerste gaat voortvarend te werk en belt meteen bij haar aan, de tweede benadert haar via omtrekkende bewegingen. Juillard vertelt het verhaal in drie hoofdstukken, waarin hij telkens slechts een gedeelte van de informatie prijsgeeft en scènes achterhoudt om ze in een later stadium op te voeren. Het dagboek waarnaar het album is genoemd, is één van de middelen die hij gebruikt om heen en weer te springen in de chronologie. Pas bij herlezing ziet de lezer de afzonderlijke delen van het verhaal in elkaar schuiven. Juillards boek gaat over herkenbare emoties: verlangen, eenzaamheid, angst voor afwijzing, die hij op een onnavolgbare manier in zijn verhaal verwerkt. Ook in zijn keuze van de scènes die hij rechtstreeks laat zien, is hij terughoudend. Veel wordt niet getoond en moet de lezer opmaken uit de gesprekken tussen de hoofdpersonen. Tot op tweederde van het boek redt Juillard zich won-

derwel, maar ik heb de indruk dat hij zich in het laatste hoofdstuk, als de vrouw de verhouding met beide mannen heeft zien stuklopen, niet helemaal goed raad weet met zijn eigen verhaal. Hij gebruikt een paardemiddel, namelijk de enigszins raadselachtige dood van één van zijn personages (die bovendien op een schlemielig ongeluk lijkt te berusten), om het verhaal te red- den uit de impasse waarin hij het heeft gemaneuvreerd. In dat laatste hoofdstuk begint *Het dagboek* op een policier te lijken en dat doet af aan de kracht die de strip tot op dat moment bezit. Ook het feit dat Juillard opeens een vierde personage binnen de drie- hoeksverhouding introdu- ceert, komt op mij over als een zwaktebod. Het is jam- mer, des te meer omdat Juillard in de eerste twee hoofdstukken zijn literaire prementies weet waar te maken en hij bewijst dat het mogelijk is over schijnbaar weinig opzienbarende gebeur- tenissen een wellicht niet spectaculaire, maar toch intel- ligente en persoonlijke strip te maken.

PvO

Het leven van Boeddha (van Prins Siddhartha tot Boeddha)

Shakya & Shaky & Huls-kramer
Binkey Kok 1995
ISBN 90-74597-16-5
Prijs f29,90 / Bfr.598
(68 pagina's, kleur, h.k.)

Na het in stripvorm vastleg- gen van de levens van wes- terse heiligen is het nu de beurt aan een spirituele le-

raar, wiens leer reeds 2500 jaar de mensheid een spiegel voorhoudt. **Prins Sid- dhartha Gautama Sakya Muni**, de tot volle bloei ontloken lotus van de zon- nedynastie, Leeuw van de Sakya-stam, prins en recht- matig troonopvolger van de stadstaat Kapilavastu, was de zoon van Koning Suddhoda- na en koningin Maya. Maya had op een nacht een indrin- gende droom. Een zestandige witte olifant drong haar schoot aan de rechterzijde binnen en bezorgde haar een zwangerschap. Een oude wijze meldde daarop dat de Boeddha in aantocht was. De strip volgt het verhaal op de voet volgens de oude kronieken. Zijn beschermde jeugd, zijn intrede in de wrede wereld, zijn verzaking van de troon en het zich terugtrekken uit de wereld om in een kleine gemeen- schap van vijf asceten te contempleren, worden op een symbolische wijze in beeld gebracht. Na de stren- ge soberheid kiest Siddhar- tha voor het systeem van gematigdheid, de Weg van het Midden. Gezeten onder de Bodhiboom komt hij tot verlichting. Het verhaal wordt vol liefde en devotie voor de Boeddha verteld door **George Huls- kramer** en in beeld ge- bracht door **Bijay Raj Sha- kya** en **Raju Babu Shaky**. De kleurrijke stripteken- kunst is ingebed in de schil- derkunst uit het gebied van de Himalaya (de tekenaars zijn afkomstig uit Nepal!).

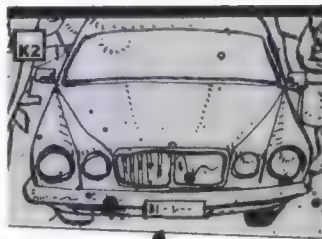
RB

De winnaar

Van der Meij & Wobbes
Sherpa 1995
ISBN 90-75504-03-9 (luxe)
ISBN 90-75504-04-7
Prijs f125 / Bfr.2500 (luxe)
f49,95 / Bfr. 999
(32 pagina's, zwart/wit, s.k.)

De winnaar, het nieuwste boek van **Bert van der Meij**

verscheen in de opmerkelijke K2-reeks, een serie zwart/ wit-uitgaven op zeer groot (30 x 40 centimeter) formaat. Een serie waarin eerder werk verscheen van **Baudoin**, **Andreas** en **Krigstein**. Waarschijnlijk zijn er maar weinig liefhebbers van Bert van der Meijs strips; van de normale editie verschenen slechts 200 exemplaren. Ik ben altijd een liefhebber geweest van het werk van deze tekenaar. Hij heeft een bijzondere tekenstijl die goed tot zijn recht komt op dit grote formaat. Voor *De win- naar* werkte Van der Meij samen met **Siebe Wobbes**.

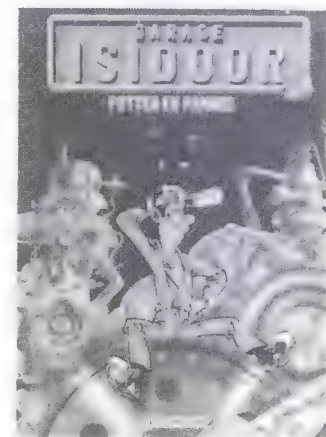
De winnaar is een gek, maar nogal mager verhaal over een bizarre race die jaarlijks wordt georganiseerd in een klein dorp. De deelnemers moeten een spoorweg over- steken terwijl er een trein aankomt. Degene die het langst wacht alvorens over te steken is de winnaar. Of toch niet? Aan het slot van dit ver- haal zorgen van der Meij en Wobbes voor een verrassen- de wending.

De winnaar is niet Bert van der Meijs beste strip. Het ver- haal is niet veel meer dan een anekdote. Het is een boek dat je snel uitgelezen hebt, maar dat je wel regelmatig weer ter hand neemt om nieuwe details te ontdekken en om van krachtig zwart/wit-werk te genieten.

De liefhebber zal er veel geld voor over moeten hebben om Berts strips te blijven lezen, maar het alternatief, dat er

met uitzondering van *De Pinguins*, geen werk van Van der Meij meer verschijnt is nog minder aantrekkelijk.

HP

Garage Isidoor I: Potten en pannes

Olis & Gilson
Dupuis 1995
ISBN 90-314-1730-0
Prijs f8,75 / Bfr.160
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Dit eerste deel is een zeer aangename verrassing. De strip wordt gemaakt door nog vrij onbekende auteurs: **François Gilson** is verant- woordelijk voor het script, **Olivier Longe** neemt onder het pseudoniem **Olis** de teke- ningen voor zijn rekening. Gilson heeft reeds meer sce- nariowerk afgeleverd, onder meer voor de series *Meli- sande*, *De melkwegers* en *Cactus Club*. *Garage Isidoor* is Gilsons eerste samenwerking met Longe, en het resultaat mag er zijn.

Garagehouder Isidoor probeert in deze gagstrip op alle mogelijke manieren zijn gara- ge draaiende te houden. Alle verwachte en onverwachte zaken, die een garagehouder kan tegenkomen, passeren de revue. Merkwaardige reparaties, aparte methodes om snel en efficiënt zijn klanten te hulp te schieten, vreemde bezoekers, verstoorde rust; het leven van Isidoor gaat niet over rozen. Toch weet hij aan alles een mouw te passen. Niet elke clou is even origi- neel, maar scenarist Gilson komt toch met veel leuke vondsten.

Gelukkig blijft het tekenwerk niet achter. Olivier Longe's wijze van tekenen past goed in de Dupuis-stal: een op het oog losse, maar wel zeer verzorgde tekenstijl die doet denken aan de eerste publicaties van **Luc Warnant** in *Robbedoes* (zoals *Timotheus Wang*). Personages, auto's, decor, het ziet er allemaal prima uit. Het album *Potten en pannes* is het begin van een veelbelovende serie. Het is te hopen dat de auteurs het niveau op peil kunnen houden: dan kunnen ze bouwen aan een mooie reeks die jong en oud zal aanspreken.

RvW

Arme Lampil 7

Lambil & Cauvin
Dupuis 1995
ISBN 90-314-1735-1
Prijs f8,95 / Bfr.165
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Een biografische strip, is dat wel een goed idee? De eerste twee, drie albums waren sterk en grappig omdat de situatiehumor zo herkenbaar was. Gewoon scènes uit het dagelijkse leven. Uit dat van stripauteurs dan. Maar om de serie *Arme Lampil* ten volle te begrijpen moet je **Raoul Cauvin** en **Willy Lambillotte** (Lampil dus) een beetje kennen. Cauvin is de joviale Belg, een levensgenieter die niet te beroerd is om de gekste dingen te doen om zijn fans te plezieren. Hij is goedlachs en heeft vaak grote pretlichtjes in zijn ogen. Hij is altijd een kleine jongen gebleven ondanks zijn leeftijd. Niks is hem teveel. Hoewel alles

zijn grenzen heeft natuurlijk. Lampil is de huiselijke tekenaar die liever niet buiten komt en in zijn eentje doet wat hij moet doen. Hij heeft de hele heisa rond zijn persoontje niet nodig en bedankt dan ook feestelijk voor alle publieke optredens. Zeer sociaal kun je hem niet noemen. Beiden kunnen ze flink mopperen en dat gegeven werd gebruikt om een stripreeks rond te bouwen. Puur voor de lol, beweert Cauvin. Klopt, want echt verkopen doet het niet: een kwart van de oplage van *De Blauwbloezen* en amper de helft van *Stefan*. (Voor een kleine uitgeverij is dat veel maar voor Dupuis is dat peanuts.) En de verkoop zal volgens mij nog achteruit boeren. Want je kunt niet blijven zeuren over je gezondheid, een lastig publiek op een stripfestival, de vriendinnen van je vrouw, de schoolresultaten van je zoon of de dochter van de slager. Voor mijn part mogen ze er mee ophouden. Dat hebben ze ooit gedaan na het derde album. Vraag blijft, waarom ze ooit herbegonnen zijn? Zat daar iemand op te wachten?

AL

Lieve hemel!

Gaga
Wonderland Half Vier 1995
ISBN 90-801866-5-1
Prijs f11 / Bfr.195
(40 pagina's, zwart/wit, s.k.)

In voorliggend album heeft de tekenaar **Gaga** cartoons (in zwart/wit) verzameld waarin één thema centraal staat: hoe het is geregeld in de hemel en de hel. Zijn hoofdpersonen zijn God, Sint Pieter, Jezus en hun antagonist Lucifer. Op een directe wijze worden de katholieke beginselen over hel, verdoemenis en hierna maals belachelijk gemaakt. Diegenen, die zijn overgegaan naar de hemel, zien toe op hun burens, de duivels, die een etage lager wonen op bran-

dende zwarte wolken. Niets menselijks is hun vreemd, dus wordt er heel wat afgeklaagd en geruzied met de naar de hel gevallen. De tekenaar beeldt zijn God uit als een vliegende wolk met armen en benen, Jezus loopt in jeans en de Heilige Geest is een geestverschijning gehuld in een laken. De grappen en grollen variëren van slim geestig, zuurzoet tot melig en slap. Het is verstandig om de gags gefaseerd te consumeren om een overkill te voorkomen. De grap wordt verteld in een strook met twee of drie tekeningen. Als geheel kan worden gesteld dat de eersteling van Gaga een ruime humoristische voldoende scoort.

RB

Vanity Benz I: Cuba-Cola

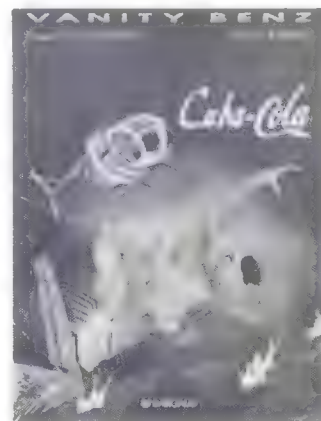
Bonnet & Van Cauwelaert
Dargaud 1995
ISBN 90-6793-408-9
Prijs f9,50 / Bfr.190
(60 pagina's, kleur, s.k.)

Men hoort wel eens zeggen dat uitersten zeer dicht bij elkaar liggen en wellicht kan in dit kader gesteld worden dat *Cuba-Cola* een welhaast briljant stripalbum is. Hoofdpersoon in dit vergezochte politieke thrillertje is de strak in haar vel zittende journaliste **Vanity Benz** die zich manifesteert als een kruising tussen de jonge Fa en The Iron Lady, met als gevolg

dat de vurige heldin zo geloofwaardig is als een gemiddelde wasmerkenreclame.

Granaten ontploffen, soldaten schieten hun magazijnen leeg en ze heeft geen date voor het etentje bij haar ouders, maar **Vanity** laat zich niet uit het veld slaan. Een slimme meid is op haar toekomst voorbereid, luidt het devies klaarblijkelijk!

De som van teveel clichés, teveel déjà vu en teveel 'je-bent-jong-en-je-wilt-wat'-sentimenten heeft tot gevolg gehad dat *Cuba-Cola* elke balans in het verhaal (van **Didier van Cauwelaert**) moet ontberen. Het oeroude adagium 'overdaad schaadt' in full colour.

Geheel in de lijn van het scenario en het karakter van de heldin, blijkt ook het tekenwerk in *Cuba-Cola* een openbaring op het terrein der onevenwichtigheid. **Franck Bonnet** experimenteert naar hartelust met camerastandpunten en regie maar zijn tekenwerk treft slechts doel op de momenten dat hij zich beperkt tot erotisch in beeld gebrachte borst-en bilpartijen. Seks op het toilet van een vliegtuig, een vrouwenborst insmeren met marmelade en een Cubaanse militaire met een rode bh. Functioneel bloot, of de strip als traumatherapie? Wat de helderheid van de platen overigens absoluut niet ten goede komt zijn de vettige potloodlijnen waarmee Bonnet zijn scheppingen cleant. Echter, ronduit irritant zijn de in sommige platen nog duidelijk zichtbare schetsen en voorstudies. Het moet gezegd dat de welhaast naïeve

voorplaat - wat de kwaliteit van het tekenwerk betreft - als vlag de lading meesterlijk dekt. *Cuba-Cola* is een oppervlakkig album geworden met zodanig weinig inhoud, dat er een drankje wordt geserveerd dat slechts geschikt is voor de puberale lezer met een onverzadigbare dorst. Junk food, derhalve!

TV

*

El Gaucho

Pratt & Manara
Casterman 1995
ISBN 90-303-8468-9
Prijs f53,50 / Bfr.990
(144 pagina's, kleur, h.k.)

Soms zou je als striplezer twee auteurs wel eens willen samenbrengen, omdat je denkt dat uit hun ontmoeting schitterende strips zouden kunnen voortvloeien. En soms tart de werkelijkheid de verbeelding van de lezer. Twee monumenten van de strip roepen in *El Gaucho* immers een historische reconstructie op zoals we die graag zien: levendig. **Milo Manara** en wijlen **Hugo Pratt** hadden al eens een prachtprestatie afgeleverd (*Indian Summer*) en nu is de voorlaatste Pratt (het tweede deel van *Fort Wheeling* volgt nog) dus ook door Manara in verrukkelijke beelden omgezet. Pratt zet een hele reeks geloofwaardige personages neer, allemaal mensen op zoek naar waardevolle ideeën, op een explosief moment in de geschiedenis. In 1806 ligt een Engelse koloniale vloot voor anker voor

de kust van Argentinië. Aan boord: adellijke militairen, kleurrijke matrozen en Ierse hoertjes. Centraal staat de relatie tussen het lievelingetje van de commandant, Molly Malone (uit het liedje?) en een tamboer, Tom Browne. Dat gegeven brengt Pratt ertoe enkele van zijn geliefkoosde thema's aan te snijden: vrijmetselarij (*Fabel van Venetië*), de onbereikbare vrijheid, militarisme en oorlog (*De Woestijnschorpienen*) en de schoonheid van verre bestemmingen en vreemde culturen (*Corto Maltese*). Pratt's werk in een rijk gevulde en originele notedop dus.

Manara's tekenwerk is weer functioneel artistiek en sensueel. Vanzelfsprekend gaat zijn enthousiasme zichtbaar uit naar de vrouwelijke personages, die hij met veel liefde en gevoel voor anatomie op papier zet. Alleen **Jan Bosschaert** kan hem wat dat laatste betreft misschien evenaren. Déjà vu, zegt u? Misschien wel, maar de kunstigheid straalt van de platen en wekt Pratt's uiterst genuanceerde personages tot leven.

De enige kanttekening die ik bij dit album wil maken betreft de hoogte van de verkoopprijs. Maar voor die hoge prijs haal je een klapper in huis, dat wel.

GM

Het andere spoor

Lax & Bertois
Dupuis 1995
ISBN 90-314-1763-7
Prijs f23,50 / Bfr.470
(64 pagina's, kleur, h.k.)

Misschien komt het door het gelige papier waarop de tekeningen van **Lax** zijn gedrukt, maar nog nooit kwamen zijn tekeningen zo goed uit de verf als in dit album. Nog nooit wist Lax zo goed de juiste sfeer te raken, de personages de

goede houdingen en gezichtsuitdrukkingen mee te geven en zo fraai de juiste camerastandpunten te kiezen. En dat is maar goed ook, want dit album moet het precies daarvan hebben. Niet omdat het scenario zo slecht is, maar omdat de belangrijkste informatie via het beeld wordt overgebracht en er niet veel door de personages gepraat wordt.

Er zijn vier hoofdrolspelers. Allereerst is dat Antoine, een spoorwegwerker met een half leven achter de rug, die na het vertrek van zijn vrouw en de dood van zijn moeder een nieuwe richting in het leven zoekt. Daarnaast zijn er Linda, Ruth en Sasja, drie met elkaar bevriende travestieten die, vlak bij het spoor waar Antoine werkt, hun lichaam verkopen om aan de kost te komen. De vier ontmoeten elkaar, raken bevriend, krijgen relaties en komen voor vragen te staan. Vragen over liefde, gezin en burgerlijkheid.

Terug naar de beelden van Lax. In de setting van het verhaal vertellen zij boekdelen. Een plaatje zonder tekst waarop Antoine ziet hoe Linda zich scheert is niet gewoon een huiselijk tafereeltje, maar een metafoor voor de confrontatie met de harde werkelijkheid. De regelmatig passerende treinen zijn niet langer treinen, maar een symbool voor bestemming en richting in het leven. En als we de vier

hoofdrolspelers op de laatste pagina in een treincoupe zien zitten (zonder wezenlijke tekstuitleg) weten we dat ze hun richting hebben gevonden. Op deze manier maken Lax en **Bertois** buitengewoon knap gebruik van de mogelijkheden van het medium strip. Bijna net zo knap is dat ze bij deze manier van vertellen niets te veel aan informatie geven. De tekeningen zijn sober en laten nooit meer zien dan de informatie die je als lezer nodig hebt om het verhaal te begrijpen.

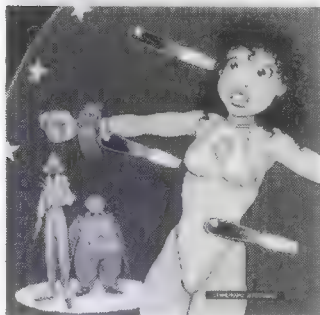
Gevolg: de auteurs weten je het als lezer heel makkelijk te maken om met hun karakters mee te leven en mee te voelen. Maar helaas, het meeleven en meevoelen blijkt uiteindelijk het belangrijkste pluspunt van het boek te zijn: de problemen en vragen van Antoine, Linda, Ruth en Sasja - waar Bertois en Lax zo hun best voor hebben gedaan om ze goed neer te zetten - worden niet echt beantwoord. Een richting in het leven wordt gevonden, maar welke richting dat is verzuimen Lax en Bertois ons te vertellen. Spijtig. Want zo blijft na het bekijken van een briljante vormgeving toch nog een onbevredigend gevoel over. En dat maakt dat *Het andere spoor* uiteindelijk net niet briljant is.

HW

Sam 6: Circus Campioni

Bosschaert & Legendre
Standaard 1995
ISBN 90-02-19635-0
Prijs f8,95 / Bfr. 160
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Sam is het geesteskind van **Jan Bosschaert** en **Marc Legendre**. Zij heeft een voor meisjes wat eigenaardige voorliefde: ze houdt van auto's en werkt in een garage. De eerste korte verhalen van Sam speelden zich af in en rond die garage en verschenen in allerlei speciale uitgaven van uitgeverij Standaard, maar vanaf 1990

kreeg zij een eigen reeks en de verhalen werden langer. Sam is een leuk karakter. Het is een dromerig meisje dat fantaseert over snelle auto's en mooie mannen, maar intussen beleeft zij zelf allerlei avonturen en bestrijdt zij het onrecht in haar eigen omgeving. Maar Sam is de oude niet meer. Sinds ze een uitstapje maakte naar Frison-sur-Mer en daar getuige was van een moordcomplot (in album 5: *De kikkerpoel*) begint ze op een echte stripheldin te lijken en zijn haar belevenissen even avontuurlijk als haar dromen.

Circus Campioni is een soort vervolg op *De kikkerpoel*. Swinburne en Powell, de door **Guy de Maupassant** bedachte schurken uit *De kikkerpoel* keren erin terug, evenals de mooie Maxime. Zij maken het Sam moeilijk als zij gaat helpen bij een circus dat haar dorpje aandoet. Tot haar grote schrik ziet ze dat ook Powell en Swinburne deel uitmaken van het circusgezelschap. Wat doen zij in Sams dorpje en hebben ze haar herkend?

Sam maakt steeds gekkere dingen mee, droom en werkelijkheid beginnen door elkaar te lopen. Misschien is dit de bedoeling van de auteurs, maar ik heb het gevoel dat de opzet van deze serie begint te verwatere.

Ik ben dol op Bosschaerts tekenwerk en ik houd nog steeds van Sam, maar de Sam uit de eerste vier albums is mij liever dan de Sam in *De kikkerpoel* en *Circus Campioni*.

HP

Madila 4: Zelda en ik

De Spiegeleer
Lombard 1995
ISBN 90-5581-021-5
Prijs f 9,95 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Madila is een denkbeeldige stad in een zonnige omgeving (Californië?), waarvan de inwoners dol zijn op film, mode, muziek en beeldende kunst. Deze bijzondere stad werd bedacht door **Chantal de Spiegeleer** die er sinds 1988 vier verhalen situeerde, waarvan *Zelda en ik* het meest recent is.

Ik houd van De Spiegeleers esthetiek. Iedere pagina, ieder plaatje is een lust voor het oog. De Spiegeleer is er vanaf het begin van de reeks in geslaagd om de opvallende grafische uitwerking van haar strips niet ten koste te laten gaan van het verhaal. Toch schuilt vooral in de mooie tekeningen de kracht van haar werk.

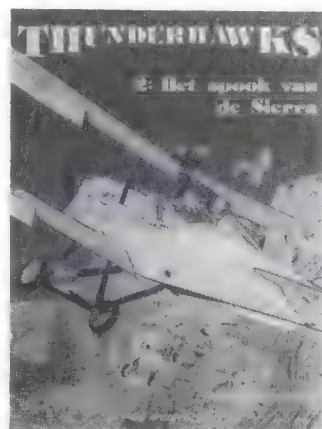
Zelda en ik is een origineel verhaal, maar niet echt verrassend. Zelda is de mysterieuze presentatrice van een zeer goed beluisterd kunstprogramma op de radio. Haar populariteit neemt nog grotere vormen aan wanneer zij de aanval opent op beeldhouwster Lou Hendrickx wiens werk op het randje van kunst en design balanceert. Lou Hendrickx blijft niet ongevoelig voor Zelda's aanvallen en verloedert steeds verder. Maar wie is Zelda en wat heeft zij tegen Lou Hendrickx?

Voor de opletende lezer is

dit al snel geen vraag meer en evenmin voor Martin, een geleerde die verliefd is op Lou. Maar misschien is dat wel de bedoeling van De Spiegeleer geweest en heeft zij geen 'detective'-plot voor ogen gehad, maar eerder een verhaal over schizofrenie. Hoe dan ook, Madila blijft een intrigerende reeks die de aandacht van stripliefhebbers verdient.

HP

Thunderhaws 2: Het spook van de Sierra

Wilson & Suro & Corteggiani
Arboris 1995
ISBN 90-343-2557-1 (h.k.)
ISBN 90-343-2553-9
Prijs f 19,95 / Bfr.395 (h.k.)
f 9,95 / Bfr.195
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Texas/Mexico begin twintiger jaren. Twee avontuurlijk ingestelde jonge kerels zijn geronseld om als piloot bij de Sky Rangers de Texaans/Mexicaanse grens te bewaken.

Dit grensgebied is aan de Mexicaanse kant nogal onrustig door de voormalige aanhangers van **Zapata** en **Pancho Villa**. Hun strijd tegen het federale leger duurt nog steeds voort. Eén van de twee piloten staat door zijn escapades in 1913 rond Zapata en Villa bekend als 'het spook van de Sierra'. Ook nu weet hij door zijn roekeloze vliegstijl hele volksstammen tegen zich in het harnas te jagen. Het gevolg is dat zijn

maatje moet worden ingeschakeld om het tumult te sussen. Naast deze acties op twee niveaus wordt nog een derde niveau zichtbaar. Uit de gevangenis van New York is een levensgevaarlijke misdadiger ontsnapt die, door het gebruiken van menselijke schilden, door de grenspost weet heen te breken en voor de nodige opwindung zorgt. Het verhaal heeft een open einde.

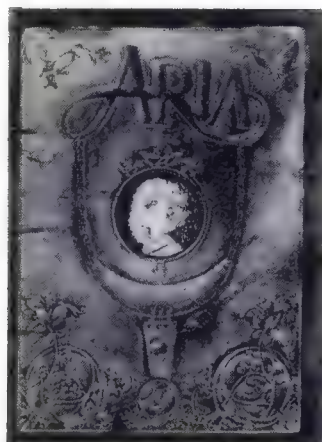
De tekenstijl van **Colin Wilson** staat onder invloed van **Jean Giraud**, hetgeen niet verwonderlijk is na een jarenlange samenwerking binnen de *Blueberry*strip. Dit betekent veel close-ups en het zorgt voor sprekende decors. Het verhaal van **François Corteggiani** is, ondanks de drie niveaus, eenvoudig van opzet. Collectieve acties worden afgewisseld met individuele. Het gegeven is gewelddadig en er dreigt op dat punt een overkill. Door de inbreng van humor wordt het geweld gerelativeerd en op punten lijkt het of de scenarist een pastiche op de geweldstrip heeft willen maken. Ondanks deze kanttekeningen is de serie *Thunderhaws* een vlot leesbare stripreeks, die vanwege de tekeningen van Wilson (met hulp van **Michel Suro**) net iets meer heeft te bieden dan de gemiddelde avonturenstrip.

RB

Aria 17: De tuin van Satan

Weyland
Dupuis 1995
ISBN 90-314-1744-0 (h.k.)
ISBN 90-314-1752-1
Prijs f 17,50 / Bfr.320 (h.k.)
f 9,75 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

De tuin van Satan is alweer het zeventiende deel in de *Aria*-reeks. Hoofdpersonage in deze reeks is de strijdster **Aria** die steeds weer het gevecht tegen onrecht en magie aangaat. **Michel Weyland** stelde zijn heldin het eerst voor in 1980 in het weekblad *Kuifje* (*Aria* en

de tovenaars). En eigenlijk zijn er sindsdien geen grote veranderingen opgetreden. Na al die jaren brengt Aria met haar lieflijke glimlach en ronde vormen nog steeds de hoofden van het manvolk op hol, maar ze weet wel altijd het bootje af te houden. De laatste twee albums zijn bij Dupuis in de reeks *Spotlight* verschenen, wat Weyland de kans gaf de vrouwelijke kanten van zijn heldin meer in de vorm te zetten dan bij het meer puriteinse Lombard. Kan men Weyland dit alles kwalijk nemen? Zeker niet; de meeste albums uit de reeks lezen vlot weg en staan garant voor een half uurtje leesplezier. Tekentechnisch is alles verzorgd, het enig minpuntje is dat door de reeks heen de personages toch dikwijls dezelfde uiterlijke kenmerken hebben meegekregen. Het is natuurlijk wel zo dat Aria één van de langstlopende fantasy-series van het moment is, en dat is op zich een fraaie prestatie.

In dit album wil Renaël, de jongste zoon van Gevren (waarmee we in het vorige album mochten kennismaken) zich bewijzen. Hiervoor heeft hij het plan opgevat om de tuin van Satan – het woud waaruit niemand terugkeert – te overwinnen. Midden in dit woud zou immers een tempel met gouden dakpannen staan. Natuurlijk zal Aria hem vergezellen op zijn zoektocht. Het geheim van het woud verneemt Aria van een oude dorpsbewoner: 'hou van het bos, dan zal het je respecteren en je vrije doorgang laten. Richt er vernielingen

aan en het zal je vernietigen.' Gesteund door deze Greenpeace-moraal weten de twee helden hun queeste tot een goed einde te brengen (en de schurken voor schut te zetten natuurlijk).

Zoals reeds eerder vermeld is dit een typisch Aria-album – een mix van fantasy en avontuur – dat vlot weg-leest. Interessant voor de verzamelaars is dat de eerste druk van het album voorzien is van een speciale omslag van **René Hausman**.

MC

Anita Bomba 1: Al zolang ik me herinner ...

Anita Bomba 2: Al heb ik geen rooie cent ...

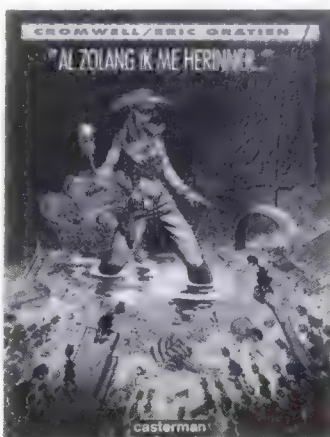
Cromwell & Gratiën
Casterman 1995
ISBN 90-303-8151-5 (deel 1)
ISBN 90-303-8152-3 (deel 2)
Prijs f15,95 / Bfr.295
(48 pagina's, kleur, h.k.)

De huizen doen middeleeuwen aan. De bewoners zijn wrede en zelfzuchtig. De technologische kennis is vergevorderd, maar dat komt enkel tot uiting in ingewikkelde robots en wapens. Dat is de wereld van Anita Bomba. Problemen lost zij op met overdadige hoeveelheden explosieven. Zij is sexy, sluw, zelfbewust en gevaarlijk. Haar mannelijke tegenspelers zijn niet sexy, maar beschikken verder over dezelfde eigenschappen als

Anita. Een spannend avontuur kan met deze basisgegevens niet uitblijven. Helemaal niet meer als Anita een kaart in handen krijgt die de plaats van een grote mythische goudvoorraad aangeeft.

Scenarist **Eric Gratiën** en tekenaar **Cromwell** stellen niet teleur. Wat zij met grote verbeeldingskracht en veel fantasie hebben neergezet, bouwen zij uit tot een spectaculaire geschiedenis vol spanning, actie en zelfs een vleugje romantiek. En ondanks het feit dat het avontuur en een onherbergzame wereld dit alles mogelijk maken, wordt de strip gedragen door de afzonderlijke karakters en de manier waarop zij met elkaar omgaan. Neem nou Mentor, een man die we leren kennen in het moeras. Hij is lang en mager. Zijn gezicht gaat verscholen onder een grote strohoed. Daardoor zien we enkel af en toe twee priemende ogen en wat uitstekende stukjes baard. Je zou hem een filosoof/krijger kunnen noemen; een geheimzinnig, stoere figuur die ook nog in een emotioneel lastig parket komt. Dat maakt zijn omgang met Anita er des te spannender op.

De boeken kennen slechts één nadeel: Gratiën slooft zich uit in te lange literair en beeldend bedoelde teksten. Daarmee is hij rode rozen rood aan het verven. Hij voegt iets toe wat de strip absoluut niet nodig heeft. Anita Bomba zou leuker, en vooral beter leesbaar zijn, zonder deze overbodigheden.

Het zou de sfeervolle tekeningen, de fraaie kleuren, de absurde situaties en de zorgvuldig opgebouwde spanning alleen maar ten goede komen.

HW

Suske en Wiske 245: De 7 Schaken

Vandersteen
Standaard 1995
ISBN 90-02-19563-X
Prijs f6,50 / Bfr.120
(80 pagina's, kleur, s.k.)

Dit jaar viert Standaard Uitgeverij het vijftigjarig bestaan van **Willy Vandersteens** bekendste geestes-kinderen. **Peter van Hooydonk**, dezelfde van de schitterend geïllustreerde biografie *Willy Vandersteen. De Bruegel van het beeldverhaal* (1994), schreef het jubileumboek *Suske en Wiske 50 jaar* (1995). **Paul Geerts** wilde kennelijk niet achterblijven. Ook hij kwam met een eerbetoon in *De 7 Schaken*, het 245e album in de *Suske en Wiske*-reeks. Geerts nam in 1972 de strip over van zijn mentor en inspirator. Over de scenario's en grappen overlegde hij nog regelmatig met Vandersteen. De nestor van de Vlaamse strip overleed in de zomer van 1990. Hij werd 77, een mooie leeftijd voor een striptekenaar; strips zijn er immers voor jongens van 7 tot 77 jaar.

De eerste aflevering van *Rikki en Wiske* verscheen in het dagblad *De Nieuwe Standaard*, op 30 maart 1945. Rikki werd al gauw om een boodschap gestuurd en hij kwam nooit meer

terug. In het tweede avontuur *Het eiland Amoras* maakt Wiske kennis met Suske. Hij volgt Wiske naar Vlaanderen en sindsdien vormen ze een onafscheidelijk duo. Tante Sidonie, Schallulleke (later voor de fatsoensrakkers in Nederland omgedoopt in Schanulleke) en professor Barabas zijn er vanaf het begin al bij (al heette de professor eerst Wargaren). In *De Sprietatoom* (1946) speelt Lambik zijn eerste rol. Jerom volgt pas in *De dolle musketiers* (1952).

Willy Vandersteen maakte de strip voor kinderen en die moesten zich met de hoofdrolspelers kunnen identificeren. Slechts in de decors, bij voorbeeld het interieur van de woonkamer en keuken van Sidonia is te zien dat het verhaal in een bepaalde periode is getekend. 'Ik zie er nog goed uit voor mijn leeftijd, hè!', zegt Wiske dan ook met recht in *De 7 Schaken*. In het verhaal keren Suske, Wiske, Lambik, Jerom en Sidonia (in een droom) terug naar het Antwerpen van 1925. Lambik en Jerom ondergaan een verjongingskuur. Samen met Suske komen ze op de katholieke jongensschool in de klas van broeder Nestor. Daar treffen ze de twaalfjarige Willy Vandersteen. Samen met Barabas (zoontje van een notaris en gekleed in een matrozenpakje) nemen ze het op tegen een jeugdige Krimson. De al vroeg gewetenloze schurk terroriseert met de reus Druon Antigoon de scheepvaart op de Schelde. – Geerts maakt gebruik van een legende over het ontstaan van Antwerpen. In de Romeinse tijd hakte de reus Antigoon de hand af van schippers die weigerden tol te betalen. Salvius 'Brabo', een neef van Julius Caesar verloor de schippers van hun tiran. Hij hakte de hand van Antigoon af en wierp die in de Schelde. Vandaar de naam (h'and)werpen. – In *De 7 schaken* krijgt Brabo de steun van onze helden en Willy Vandersteen. Het verhaal is een mix van de

gebruikelijke ingrediënten: een geheimzinnige figuur, een strijd van goed tegen kwaad, dolle en domme streken en semi-historische figuren. Natuurlijk zijn er tekstgrapjes. De politieagent heet Gardevil en wanneer Wiske sprakeloos is van woede tekent Geerts een leeg tekstballonnetje. Ongebruikelijk is dat het avontuur zich afspeelt in een droom. Er zijn wat beelden van het volkse Antwerpen in de jaren twintig, er valt dialect te beluisteren, de strijdkreet van Lambik is 'Seefhoek vooruit' en het verschil tussen Sinjoren en Pagadders wordt uit de doeken gedaan. Een klassieker zal *De 7 Schaken* echter niet worden, daarvoor is het scenario te mager en de plot te voorspelbaar. Lambik, Jerom en Barabas zijn als volwassenen ook overtuigender. Het eerbetoont is, ondanks dat het extra dik is nogal mager uitgevallen. De nummers 100 - *Het gouden paard* en 150 - *Het Spaanse spook* - waren bijzondere uitgaven. Album 200 - *Amoris van Amoras* - was speciaal omdat het een parade van Vandersteen creaties bevatte. Het is te hopen dat Geerts voor het echte jubileumalbum – het 250e – inspiratie krijgt uit de striphemel.

EvdH

**

Muriël en Schroefje I: Een spin aan het plafond

Ers & Dugomier
Lombard 1995
ISBN 90-5581-037-1
Prijs f8,95 / Bfr.160
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Muriël is een jong meisje dat niet altijd gelukkig is. Met een moeder die een boekwinkel heeft en een vader die druk met computers in de weer is, heeft Muriël weinig gezelschap en dat bevalt haar geenszins. Daar komt verandering in als zij kennis maakt met

Schroefje. Schroefje is een cybernetische spin die door haar vader is ontworpen voor tv- en reclame-doeleinden. Schroefje is een slim beest (robot) die slechts één angst heeft ... spinnen.

Muriël ziet in de handige, pratende robots spin een ideaal speelkameraadje en vindt het maar niets dat haar vader andere plannen heeft met Schroefje. Spannend wordt het wanneer een aantal louche types interesse gaat tonen voor de geavanceerde spin.

Dit eerste album van *Muriël en Schroefje* is zonder meer heel aardig. De auteurs – tekenaar **Benoit Ers** en scenarist **Dugomier** (pseudoniem van Vincent Lodewick) – hebben er een vlotlopend verhaal van gemaakt met aardige grapjes. Dit alles is in een soepele, eenvoudige en zeer verzorgde stijl getekend. Opmerkelijk is wel dat de superhandige cyberspin van alles in en uit elkaar knutselt, maar niet in staat is om een eenvoudig slot te openen om te kunnen ontsnappen. Maar goed,

we houden het op een tijdelijke computerstoring. Muriël en Schroefje is duidelijk gericht op een jong publiek. Wellicht zult u er zelf niet van uit uw dak gaan, maar ik verzeker u dat uw kinderen, neefjes, nichtjes, buurjongens of buurmeisjes er met volle teugen van zullen genieten.

RvWV

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

- **** grote klasse!
- *** goed
- ** redelijk
- * slecht
- o abominabel

EN VERDER...

- **Bezige Bert** (Kamagurka, Rainbow). Cynisch, droog, kritisch, beschouwend, dom, intelligent, sadistisch, fijntjes, flauw, uitdagend en venijnig. Bijna geniaal. *** (HW)
- **Max 3: Arcadia en elders** (Bruyninx, Glénat). Op zijn zwerftocht raakt Max verzeild in Griekenland waar hij dikke maatjes wordt met Pan, de mythologische god van herders en kuddes. Een ongewone team-up maar de twee blijken meer gemeen te hebben dan je op het eerste gezicht zou denken. *** (TB)
- **De Ren & Stimpy show 3: Wij willen El Supremo Ren!** (Anoniem, Junior Press). Een strip die in grafisch opzicht lijkt op de droedels in de kantlijnen van een schoolschrift van een vijftienjarige. Het scenario wekt de indruk te zijn voortgekomen uit de impulsieve gedachten van een dronkaard die dacht heel leuk te zijn. * (HW)
- **Smurfenstreken I** (Peyo, Lombard). Een nieuwe reeks. Op de kaft staat dat er in dit album 44 Smurfengrappen staan. Maar er is er niet één die op de lachspieren werkt. En dat horen grappen wel te doen. Toch? * (HW)
- **Stefan 9: Stoorzender** (Lauded/Cauvin, Dupuis). Huiselijke taferelen rond een bengel hebben al menig stripmaker geïnspireerd. Een innemend knaapje, die Stefan, maar de serie waaraan hij zijn naam gegeven heeft steekt nauwelijks boven de middelmaat uit. ** (TB)
- **Suske en Wiske klassiek 21: De lachende wolf** (Vandersteen, Standaard). Niet bepaald een hoogtepunt in de reeks. Het verhaal is een beetje chaotisch en vergezocht. Wel is het sprekende en dynamische tekenwerk zeer de moeite waard. ** (HW)

VIDEO

The legend of the 4 kings 1 & 2

Manga Video/Polygram 1995
Bestelnummer 2987
Prijs f39,95 / Bfr.799
(± 92 minuten, 12 jaar)

Dat er manga's in alle soorten zijn en dat ze niet per definitie vol hoeven te zitten met seks, geweld en apocalyptische tafereelen, blijkt maar weer in de film *The legend of the 4 kings*. Erotiek zit er niet in en het gruwelijkheidsniveau ligt niet buitensporig hoog. Toch zijn er een aantal typische manga-elementen in waar te nemen: zo zijn de helden van het verhaal jonge mensen die nog net niet volwassen zijn en nog geen volwaardige plek in de samenleving hebben ingenomen. Daarnaast speelt de moderne high-tec-samenleving een belangrijke rol en is het bovennatuurlijke een geïntegreerd deel van die samenleving.

The legend of the 4 kings is gebaseerd op het boek van **Yoshiki Tanaka**. Na deze eerste band met de twee ope-

ningsdelen zullen nog vijf banden in deze serie verschijnen. Het verhaal draait om de vier broers Ryodo van het oude geslacht Gyu. Zij beschikken over bijzondere krachten die altijd verborgen zijn gebleven, tot het moment dat zij op een nare manier in contact komen met de economische topman Gozen. Daarna ontwikkelt zich langzaam een strijd tussen goed en kwaad ...

Het verhaal wordt meeslepend in beeld gebracht. Het is vooral spannend omdat je als kijker erg nieuwsgierig wordt gemaakt naar de gaven van de broers en de reden waarom zij deze speciale krachten hebben. Ook het gegeven dat hun tegenstanders ongrijpbaar en machtig zijn maakt dat je geen enkel ogenblik op het idee komt de video stop te zetten voor een plaspauze.

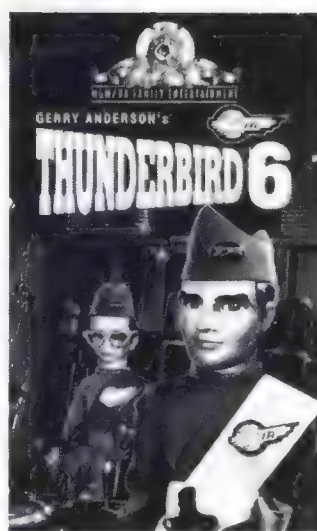
Net als bij de meeste manga-films zijn de camerastandpunten spectaculair gekozen, zijn de speciale effecten adembenemend en ziet het tekenwerk er verzorgd uit. Jammer genoeg komen de personen soms alleen wat statisch over doordat bij tijd en wijle tijdens een close-up alleen de belangrijkste delen van hun gezichten bewegen. Sommige figuren op de achtergrond bewegen zelfs helemaal niet. Gevolg is dat de film over de gehele linie een ietwat klinische indruk maakt.

HW

Thunderbird 6

MGM/UA Home Video 1995
Bestelnummer SCV50267
Prijs f24,95 / Bfr.499
(± 90 minuten, Alle leeftijden)

Het gaat, dik dertig jaar nadat ze door **Gerry en Sylvia Anderson** in 'Supermarionation' werden gecreëerd, nog altijd goed in Nederland met *The Thunderbirds*. Zo herhaalde de AVRO met succes de tv-episodes (oneerbiedig doormidden gehakt, dat wel) en was er (nummer 18 is het laatste) een Nederlandstalig *Thunderbirds*-tijdschrift. Ook de merchandising houdt aan, met *Thunderbirds*-drinkyog-

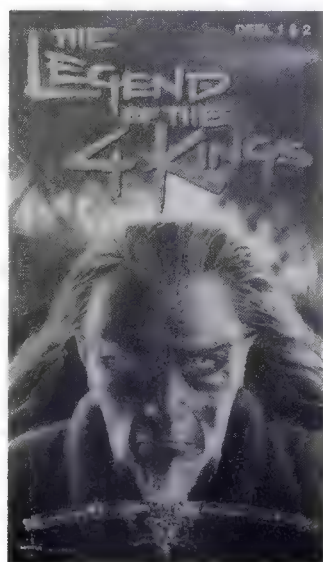
hurt (!) van Volnij als voorlopig klapstuk. En begin '94 werd de poppenserie zelfs officieel 'cult', met het uitverkochte 'Andersons Are Go!'-festival in Den Haag. Tijdens dat festival waren ook de twee lange bioscoopfilms te zien, die Gerry en Sylvia maakten, in aanvulling op de *Thunderbirds* tv-episodes: *Thunderbirds are go!* (1964) en *Thunderbird 6* uit 1966. De laatste is nu op video uitgebracht, en dat betekent een nieuwe, 11/2 uur durende kans om weer eens ouderwets te genieten van prachtige marionettenanimatie, levensechte ontploffingen en subtiële (want Brits aanvoelende!) dialogen.

In *Thunderbird 6* zijn Lady Penelope, Parker, Tin Tin en Alan te gast bij de luchtdoop en eerste wereldreis van Skyship I, een nieuw, volledig computergestuurd ruimteschip van de New World Aircraft Corporation. De reis blijkt al snel minder vredig te gaan verlopen dan verwacht: met bandapparatuur in de 'gewichtscompensatiekamer' (prachtig, fantasieerijk gemaakt met grote, synchroon draaiende, aluminium 'compensatoren') wordt Penelope afgeluisterd. Verschillende van haar (op zich onschuldige) gesprekjes worden gemoniteerd en vervolgens door de bemanning van Skyship I uitgezonden naar het hoofdkwartier van International Rescue. Daar wacht vader Jeff Tracy als altijd achterovergeleund op verse rampspoed, en als Penelope's nep-boodschap binnenkomt, stuurt hij te goe-

der trouw zijn heldenzonen Scott en Virgil onmiddellijk op pad. Maar hun opdracht is feitelijk de crux van 'Operatie Hinderlaag': zij moeten naar een verlaten luchthaven, 15 kilometer ten zuiden van Casablanca, alwaar New World Aircraft hoopt hun prachtige Thunderbird-raketten te veroveren. Gelukkig ontdekt Penelope in Skyship I nog net op tijd dat zij is afgeluisterd en brengt Jeff daarvan op de hoogte. Deze stuurt zijn jongens daarop richting het Skyship. Als Scott en Virgil daarin binnendringen, ontstaat een vuurgevecht, waarbij het ruimteschip stuurloos raakt. Het knalt op een radarmast en dreigt, met de halve cast van de speelfilm aan boord, te ontploffen. Maar dan is daar... Thunderbird 6, een nieuwe vondst van het onovertroffen genie Brains!

Een echt Thunderbird-verhaal dus, naar de huidige maatstaven misschien wat te 'langzaam', maar desalniettemin voorzien van goed opgebouwde spanning. En wat na al die jaren nog altijd overeind blijft, is de gedreven fantasie en het oog voor detail, die de Andersons bij het maken van *Thunderbirds* aan de dag legden. Een aanrader dus, en wie tot aanschaf overgaat: let vooral op de spectaculaire reddingsvlucht door T-bird 6, op de (altijd nog) legendarische muziek van **Barry Gray** ('Ta-ta-re-ta!'), en op het zeer komische skiën-met-stuwkracht.

BBe

"Dick Bos"

Strip speciaalwinkel & Antiquariaat

In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiekverhalen

Junilaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

SIGMUND

Sigmunds tweede sessie

Voor diegenen die nog altijd niet genezen zijn door psychiater Sigmund van **Peter de Wit**, is er goed nieuws: precies een jaar na de verschijning van de eerste bundeling gags is er nu een tweede album verschenen. De titel is al even origineel als de voorgaande. Op *Eerste sessie* volgt nu *Tweede sessie*. (Laat ons raden naar de benaming van het derde deel.)

Het is een goed moment om een tweede album van Sigmund op de markt te brengen. De dagelijkse strip van *de Volkskrant* floreert op het moment. Na een kleine dip aan het begin van dit jaar heeft geestelijk vader De Wit nu definitief de smaak te pakken. Met zijn eerste dagbladstrip haakt hij tegenwoordig steeds vaker in op actuele zaken en slaagt hij er bovendien in om een hoog humorpeil te handhaven. Laten we hopen dat er nog veel sessies zullen volgen. Misschien is genezen in dit geval niet de juiste oplossing.

JM

Sinterbosschaert

Bosschaert-liefhebbers opgelet! De Vlaamse tekenaar maakt meer dan *Sam* en mooie vrouwen. Zo verscheen onlangs bij uitgeverij Davidsfonds/Infodok het kinderboek *Zotte Klaas en Zwarte Miet*, gemaakt voor lezers van drie jaar en ouder (f27 / Bfr.540). **Marc de Bel** schreef het verhaal dat gaat over twee jonge muisjes die op

een avond hun veilige hol verlaten en terecht komen bij een schoorsteen waar een met wortel gevulde schoen wacht op de geschenken van Sinterklaas. Een vreemde ontmoeting is het gevolg.

Misschien komt het door de doelgroep, maar de tekeningen van Bosschaert vullen het grootste gedeelte van het boek. Het zijn in totaal veertien kleurenprenten, elk uitgespreid over twee bladzijden. Het zijn tekeningen met een warme sfeer waarin Klaas en Miet in het middelpunt staan. Hun gezichtjes zijn expressief en op iedere prent valt veel te zien. Dat maakt *Zotte Klaas en Zwarte Miet* tot een waar kijkplezier, ook voor volwassenen die het boek inkijken als de goedheiligman al lang weer naar Spanje is vertrokken.

HW

Album van het jaar

Het traditionele hoogtepunt van De Stripdagen in Breda is de uitreiking van de prijs voor het album van het jaar. Anders dan bij de Stripschapprij (de *Wiroja's*) en de Jaarprijs voor bijzondere verdiensten (*Zone 5300*), worden de winnaars hiervan immers pas tijdens De Stripdagen bekend gemaakt. De spanning in de zaal was voelbaar toen de voorzitter van Het

Stripschap bekend maakte dat **Frank en Bonifay** met hun eerste deel van *Zoo* de prijs in de categorie 'oorspronkelijk buitenlands' hadden gewonnen. Een woordvoerster van de kinderjury maakte bekend dat de prijs voor het beste jeugdalbum dit jaar te beurt viel aan *Melissande 1: Betoveringen* van **Clarke en Gilson**.

Maar de spanning liep pas echt hoog op toen de categorie 'oorspronkelijk Nederlands' aan bod kwam. De genomineerde **Maaïke Hartjes** (die als gimmick een héél klein oorkondetje kreeg) werd luidruchtig bijgestaan door haar collega's van *Zone 5300* en ook de Haagse aanhang van **Marnix Rueb** liet zich niet onbetuigd. De prijs voor het beste album ging echter naar **Guido van Driel** voor zijn stripdebuut *Vis aan de wand*. Tijdens zijn ceremoniële speech liet de kersverse winnaar weten al bezig te zijn aan een tweede album. Wellicht weet hij hiermee het succes van zijn debuut nog te overtreffen.

TB

Fax from Sarajevo

Tekenaar **Joe Kubert** is vooral bekend door zijn strips in de series *Tarzan*, *Sgt. Rock* en *Abraham Stone*. Onlangs verscheen een Nederlandse vertaling van Kuberts opvallende statement binnen

de reeks *De punisher: Bloedrijver*. Hierin kwam de held van de serie eindelijk eens een keer buiten zijn stadsgrenzen en wel in Sarajevo. Kubert wist zo binnen de normaal niet zo geëngageerde actieserie een indringend beeld te geven van de gruwelijke oorlog waar de internationale gemeenschap zo weinig invloed op heeft kunnen of willen uitoefenen. Deze Amerikaanse auteur is trouwens niet de enige die de tragedie in het voormalig Joegoslavië verbeeldde in een strip. Zo verschenen ook al het project *Signed by War*, **Marc Wasterlains** avontuur van *Sarah Spijs* en kort geleden **Hermanns Sarajevo-Tango**. Wel is Kubert tot nu toe de enige die een tweede album over het onderwerp maakte. In januari zal het gaan verschijnen bij Dark Horse Comics. De titel is *Fax from Sarajevo*.

Aanleiding voor het maken van deze strip waren de tragische belevenissen van Kuberts vriend **Ervin Rustemagic**. Deze in Sarajevo woonachtige agent/producer van verschillende internationale stripuutgaven inspireerde ook Hermann voor *Sarajevo-Tango*. Samen met vrouw en twee kinderen heeft Rustemagic anderhalf jaar vastgezet in de stad. De verbindingen waren slecht, maar zo af en toe wist hij een fax naar de buitenwereld te versturen. Met name naar **Martin Lodewijk**, maar ook naar **Hermann en Kubert**. Veel van Rustemagics vrienden hebben alles in het werk gesteld om hem uit Sarajevo te krijgen. Zonder succes. Valse beloftes van regeringsfunctionarissen en VN-officials wekten enkel valse hoop. **Jacques Post** schreef in september 1993 in *Vrij Nederland* een zeer persoonlijke brief aan **Ruud Lubbers** met het verzoek zijn macht en invloed te gebruiken om Rustemagic en zijn gezin uit Sarajevo evacueren. Daarin citeerde hij uit faxen van Rustemagic. Een fragment: 'De kinderen, die nu al 95 dagen tussen vier muren zitten, beginnen stapelgek te worden. Edina kan niet meer ophouden met huilen, en ik kan me er niet nog eens toe zet-

VIDEOBALLOON

Videoballoon, een unieke videoband van 2 1/2 uur over Robert van der Kroft, Wilbert Plynaar en Jan van Die. Alle ins en outs en het maken van pagina 398 van Claire.

Voor Stripschrift abonnees f49,95 + f5,- porto. Maak f54,95 over op giro 464 79 95 t.a.v. Crawford te Culemborg

Postbus 184, 4100 AD Culemborg

ten te zeggen dat het morgen vast beter zal gaan, want morgen gaat het niet beter. Het wordt alleen maar erger en erger.' Onnodig om te zeggen dat Lubbers niet reageerde. Toch wisten Rustemagic en zijn gezin, na vele ontberingen, eind september 1993 uit het oorlogsgebied te ontsnappen.

Terug naar de faxen. Hermann liet zich er enkel door inspireren, maar Kubert ging verder en heeft ze gebruikt als verhaallijn voor een uitgebreide graphic novel. Dit maakt dat *Fax from Sarajevo* wellicht nog indringender, nog persoonlijker en nog realistischer zal zijn dan *Sarajevo-Tango*.

Het album zal bestaan uit twaalf hoofdstukken waarin stap voor stap de angsten en frustraties van hoofdpersoon Rustemagic worden geschetst. Vertrekpunt is maart 1992 als Rustemagic in allerijl naar Sarajevo reist om bij zijn vrouw en kinderen te kunnen zijn. Elk aspect zal aan bod komen: de snipers die op kinderen schieten, de hulpeloze VN, het schuilen voor de Servische beschietingen, de dreigende taal van *Milosevic* en noem maar op. Kortom: *Fax from Sarajevo* belooft een zeer bijzonder album te worden en een must voor iedere liefhebber van Kuberts werk, iedereen die graag meer dan een leuk verhaaltje leest en bovenal voor een ieder die zich afvraagt hoe in hemelsnaam zo iets als de bizarre belegering van Sarajevo mogelijk is geweest.

HW

Pazienza

Hij publiceerde in tijdschriften als *Linus*, *Corto Maltese*, *Comic Art* en *Tango*. Zijn strips zijn vertaald in het Frans, het Spaans, het Grieks en het Portugees. Hij maakte theater- en film-affiches, onder andere voor *La città della donna* van *Federico Fellini*. In zijn geboorteland Italië is de man minstens net zo geliefd als *Milo Manara*, *Hugo Pratt* of *Guido Crepax*. Toch is *Andre Pazienza* (1956-1988) een onbekende naam in Nederland en België.

Centraal in het werk van Pazienza staan de auteur zelf en zijn tijd. De strips zijn voornamelijk negatief en tonen het Italië van de jaren tachtig dat volgens Pazienza wordt bevolkt door laffe, gewelddadige en moordzuchtige dieven. Een kennismaking met dit werk is nu ook in de lage landen mogelijk, want het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal probeert middels een tentoonstelling een overzicht te geven van Pazienza's veelzijdige talent. Er zijn onder andere strips, illustraties, schilderijen, poëzie en modetekeningen van de artiest.

Het is allemaal tot en met 7 januari te bewonderen van dinsdag tot en met zondag tussen 10 en 18 uur.

Info: BCB, Zandstraat 20, 1000 Brussel, telefoon (+32) 02-2191980.

HW

Veiling

Glerum kunst- en antiekveilingen veilt op 19 december 1995 in 's-Gravenhage een grote collectie stripboeken.

Het aanbod is zeer gevarieerd. Zo zijn er diverse strips uit de jaren '40 en '50 zoals *Kapitein Rob*, *Eric de Noorman*, *Dick Bos* en *Tom Poes*, complete jaargangen van het weekblad *Donald Duck* vanaf 1952, diverse film- en tv-Classics, lilliputstrips zoals *Akim*, *Tibor* en *Sigurd*, maar ook de jongere

strips zoals *Suske en Wiske* en *Guust* zijn in ruime mate aanwezig.

De kijkdagen zijn van 14 tot en met 17 december van 10 tot 16 uur en een catalogus van deze veiling - 109: *Poppen en speelgoed* - is verkrijgbaar voor f25 (±Bfr.500) exclusief portokosten.

Info: Glerum, Westeinde 12, 2512 HD 's-Gravenhage, (+31) 070-3560165.

AvO

Publieksprijs Durbuy

Op 7 en 8 oktober jongstleden vond het stripfestival van Durbuy plaats. De op dit festival uitgereikte Grote prijs van het Publiek is gegaan naar het stripalbum *Tchantchès, een straatjongen*, van *François Walthéry* en *Didier Casten*. Het boek is uitgegeven door Wonderland-half-vier-productions. De originele Franse uitgave, *Tchantchès, gamin des rues*, is een uitgave van Noir Dessu.

RS

Maxime Maximum

In samenwerking met het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal heeft de Belgische supermarktketen *Delhaize De Leeuw* voor de vierde keer de zogeheten *Prijs De Leeuw* uitgereikt. Iedere stripmaker kan meedingen naar deze prijs, op voorwaarde

dat hij niet meer dan drie albums op zijn naam heeft staan en zijn inzending in het Nederlands of het Frans verschenen is. De prijs, het niet te versmaden bedrag van Bfr.200.000 (± f10.000), viel dit jaar toe aan *Jean-Luc Cornette* voor zijn album *Maxime Maximum*.

Een debutant is Cornette niet. Al in 1989 publiceerde hij zijn eerste pagina's in *Kuiffe*. Later stapte hij over naar *Robbedoes* en tegenwoordig verschijnt zijn werk ook in het tijdschrift *Brazil*. Maxime is een dik jongetje dat steeds maar dikker wordt. Hij dijt zozeer uit dat hij al snel letterlijk en figuurlijk met zijn hoofd in de wolken loopt. Het is een kinderstrip waarin op natuurlijke wijze delicate onderwerpen aangesneden worden zoals ziekte en anders zijn. Het album is verschenen bij Casterman en zal in 1996 in het Nederlands verschijnen.

Vanwege de uitzonderlijke tekentechnische kwaliteiten kreeg het album *De mares en châteaux* van scenarist *Alain Ayroles* en tekenaar *Bruno Maïorona* een bijzondere vermelding. Dit sprookje, uitgegeven door Delcourt, speelt zich af tijdens de renaissance en heeft kikkers als hoofdfiguren. Over zijn bekronde tekenwerk zegt Maïorona dat hij het vak leerde toen hij aan tekenfilms werkte. 'Het was een uitstekende leerschool, vooral voor de achtergronden. Je leert er details verfijnen die de lezer zal opmerken en de andere, die het werk alleen maar gaan overladen, weg te laten.'

TB

(advertentie)

RECTIFICATIE

De afgelopen tijd hebben wij in onze winkel niet-geoorloofde kopieën aangeboden van merchandising-produkten in de Hergé-serie. Het gaat onder meer om kopieën van Kuiffe-beelden. Inmiddels is het ons verboden om dergelijke produkten nog aan te bieden.

Wij bieden de rechthebbenden en het publiek onze verontschuldiging en voor de veroorzaakte misleiding.

**M.J.J.G. Houben, h.o.d.n.
DEHOKA AARDEWERK - FAIENCE**

Kapitein Rob I

Tijdens de afgelopen Stripedagen in Breda werden op zaterdag 21 oktober de eerste vier banden van de integrale *Kapitein Rob*-heruitgave, die door uitgeverij De Vrijheid wordt uitgebracht, overhandigd aan de drie dochters van *Pieter Kuhn*.

De Vrijheid zal in totaal 21 banden uitgeven, waarin voor het eerst alle 73 stripverhalen en 33 geïllustreerde verhalen van *Kapitein Rob* onverkort zijn opgenomen. De reeks is in 1998 vol-

tooid en is enkel via intekening verkrijgbaar; de prijs per band is f99 / Bfr.1980.

Op 11 december aanstaande is het exact vijftig jaar geleden dat in *Het Parool* de eerste aflevering van Kapitein Rob werd gepubliceerd. Dat was het startsein voor een succesvolle strip, die met *Eric de Noorman* en *Heer Bommel* tot de grote naoorlogse Nederlandse stripreeksen hoort. Maar het complete oeuvre van Pieter Kuhn is vandaag de dag niet meer verkrijgbaar. Het vijftigjarig jubileum van Kapitein Rob was voor uitgeverij De Vrijheid, een samenwerkingsverband van de uitgevers **Hans Matla** en **Paul Rijperman**, een uitstekende aanleiding om te starten met de volledige heruitgave van de strip.

De Vrijheid, vernoemd naar de boot van de zeeheld, koos ervoor om naast de stripverhalen ook de geïllustreerde verhalen van Kapitein Rob uit te geven. Dit zijn verhalen die in *Ketelbinkie Kram* en het blad *Rob's Vrienden* hebben gestaan. De 21 banden van de heruitgave zijn gebonden en hebben een bandbestempeling en opgeplakte voorplaten van de authentieke oblongboekjes. Het formaat van de delen is 31 bij 24 centimeter en elke band omvat zo'n 160 bladzijden. Verder kent elk deel een historisch-bibliografische verantwoording.

'Er is erg veel belangstelling voor ons initiatief', meldt een verraste **Hans Matla**. 'Niet alleen heeft de pers veel aandacht besteedt aan ons project, ook de intekening loopt storm. Wij hebben inmiddels meer dan 1000 tekkenaars. Onze verwachting was dat we aan het eind van het jaar zo'n 300 tekkenaars binnen zouden hebben, tegen een eerste oplage van 1500. Wij zijn nu dus al bezig met bijdrukken.' Het succes bewijst volgens Matla zijn stelling dat Kapitein Rob populairder is dan

Overhandiging van de eerste vier *Kapitein Rob*-banden aan de drie dochters van Pieter Kuhn op de *Kapitein Rob*-tentoonstelling tijdens De Stripedagen in Breda. Van links naar rechts: Willy van der Leij-Kuhn, Jeannette van der Meulen-Kuhn, Marga Kuhn en Hans Matla.

Bommel en *Eric de Noorman*. 'Wat verder meespeelt is dat de tijd rijp is voor heruitgaves van strips uit de zogeheten Hollandse School. Huidige vijftigers en zestigers, die na de oorlog zijn opgegroeid met de populaire krantestrips, zijn uit nostalgische overwegingen geïnteresseerd in mooi uitgevoerde en volledige heruitgaves van hun jeugdherinneringen. Dan kunnen ze eindelijk al die krantestroken weggooien, die ze nog op zolder

hebben liggen. Paul Rijperman en ik denken er daarom over om ook strips als *Aram* (**Piet Wijn**), *Kappie*, *Panda* en *Koning Hollewijn* (**Marten Toonder** e.a.) en *Kick Wilstra* (**Henk Sprenger**) uit te geven. Of een strip als *Piloot Storm* (**Henk Sprenger**). Veel afleveringen van deze strip zijn alleen in Frankrijk uitgegeven. Het werk van zo'n belangrijke Nederlandse striptekenaar moet toch gewoon in Nederland verkrijgbaar zijn.'

Wie meer informatie wil over de Kapitein Rob-heruitgave kan bellen met de afdeling klantenservice van De Vrijheid: (+31) 0348-473164. Daar is tevens een bestelformulier aan te vragen.

RS

Kapitein Rob II

Op 11 december verschijnt bij uitgeverij Panda de bio-bibliografie over *Kapitein Rob* van de hand van **Lex Ritman**.

'In dit boekwerk, met als titel *Kapitein Rob's stormachtige leven*, staat werkelijk alles wat je over deze strip wilt weten,' vertelt een enthousiaste **Hans Matla** van Panda. 'Het is een uitgebreide en herziene versie van de studie die Lex Ritman eerder heeft geschreven, onder de titel *Het stormachtige leven van Kapitein Rob*. Ritman is daarna acht jaar bezig geweest met het vergaren van nog veel meer informatie. Dat varieert van allerlei bibliografische gegevens over de strips en illustraties en over boekuitgaven en artikelen tot interviews met de weduwe Kuhn, scenarist **Evert Werkman** en de contactpersoon van Kuhn bij *Het Parool*. Het geheel wordt verluchtigd met zo'n 200 prenten in kleur en zwart/wit, waaronder 21 ontbrekende *Kapitein Rob*-stroken.'

Kapitein Rob's stormachtige leven wordt in hetzelfde grote formaat als de *Kapitein Rob*-banden van uitgeverij De Vrijheid uitgebracht. Het boek, met full-colour omslag, telt 136 pagina's en kost f99 / Bfr.1980. Voor het in ontvangst nemen van het eerste exemplaar van Ritmans boek – op de 50e verjaardag van ons aller Rob – hoopt Hans Matla kroonprins **Willem-Alexander** te strikken. Hij schijnt een groot zeilliefhebber te zijn.

RS

ATTENTION FAN-BOYS AND GIRLS! IT'S
TIME FOR YOU TO DISCOVER THE
ASTOUNDING MEGA-VERSE KNOWN AS...

Strips - Comics - Games - Zeefdrukken

Yendor

Korte Hoogstraat 16, 3011 GL Rotterdam
Tel 010 - 433 17 10 Fax 010 - 411 38 54

Kapitein Rob III

Tijdens de Stripedagen in Breda was er al een voorproefje te zien van de musical *De avonturen van Kapitein Rob*, die op 22 maart 1996 in theater 't-Spant in Bussum wordt uitgevoerd. Verantwoordelijk hiervoor is de Musicalgroep Willem de Zwijger College, die iedere twee jaar een musicalvoorstelling opvoert. **Gerard Knap**, die als leraar Frans aan het college is verbonden, zorgt al een aantal jaren voor de opzet van de musicals. 'Ik heb bij voorbeeld al eerder voor onze school musicalbewerkingen gemaakt van *De Blauwe Schuit* en *The Wave*. En drie jaar geleden heb ik al eens gewerkt aan een opzet voor een *Kapitein Rob*-musical, maar door organisatorische problemen mislukte dat. Gelukkig is het nu wel gelukt.'

Behalve Knap werken zo'n 90 mensen mee aan de musical. Zo schrijven **Rudolf Geel** en **Justus van Oel** de teksten en liedjes, regelt **Ruud Bos** de muziek en verzorgt **Henny Go**, de vrouw van Knap, de choreografie. Verder spelen en zingen zo'n 40 leerlingen in de musical, is er een muziekschoolorkest van dertig man, zijn er 10 decorbouwers in touw en bemoeien vijf mensen zich met de organisatie. Een grootschalig gebeuren dus, waarvoor dan ook subsidie van het ministerie van OVC is verkregen.

Het verhaal van de musical volgt in grote lijnen de avonturen van Kapitein Rob rond Peer den Schuymer (deeltjes 2 en 8 uit de reeks). 'Maar', zegt Knap, 'wij hebben er een extra dimensie aan toegevoegd door de musical te laten beginnen met lezertjes die verdiept zijn in een Kapitein Rob-strip. Zij komen vervolgens Rob tegen die hen meeneemt in het scheepsjournaal van Peer den Schuymer. De jonge lezers worden meegevoerd naar het piratenschap van Peer en beleven daar samen met de kapitein diverse avonturen.' Op het podium komen twee grote decorstukken te staan: het zeilschip *De Vrijheid* van Kapitein Rob en het piratenschip *Argonaut* van Peer den Schuymer. Ook hoopt Knap voor een bepaalde scène nog een octopus te kunnen laten vervaardigen. Alleen is daar op dit moment geen geld voor. Voor het uitvoeren van de musical en de opzet van het verhaal heeft Knap contact gelegd met de erven Kuhn. 'Alles is netjes in een contract vastgelegd. Grappige bijkomstigheid is nog dat Kapitein Rob binnenkort zijn vijftigste verjaardag viert. Daar had ik nog geen moment bij stilgestaan.'

De avonturen van kapitein Rob wordt

door Musicalgroep Willem de Zwijger College in maart 1996 vier keer opgevoerd. Drie keer voor een besloten groep van genodigden, en één gala-voorstelling op vrijdag 22 maart voor overige geïnteresseerden. Wie naar dit Kapitein Rob-gala wil komen, kan een bestelformulier aanvragen bij de Musicalgroep, Postbus 255, 1400 AG Bussum. Kaarten kosten f20 / Bfr.400 per stuk. De voorstelling duurt van 20 tot 22.30 uur.

RS

Dupuis richt nieuwe firma op

De Belgische stripuitgeverij Dupuis heeft samen met het Canadese media-bedrijf Astral een nieuwe firma opgezet: Mediatoon, die zal instaan voor de productie van nieuwe tekenfilmseries voor televisie.

De firma gaat ook de belangen voor de productie van CD-Rom toepassingen behartigen. Die komen op basis van het Dupuisverhalen fonds. Elke firma heeft een 50/50-participatie. Het bedrijf krijgt zetels in Frankrijk, Canada en Zwitserland.

Les Editions Dupuis, die onlangs verhuisden naar een nieuw pand, zijn opnieuw voor honderd procent in Belgische handen, met name is het bedrijf nu opgebouwd rond **Albert Frère**. Het aandeelhouderschap is

verdeeld over NPM, de Nationale Portefeuille Maatschappij, en GBL. Dupuis kende afgelopen jaar een omzet van 1,75 miljard frank. Naast de strips en het weekblad *Spirou* (Robbedoes) is het bedrijf ook actief in de audiovisuele sector en heeft het de rechten van postorderverkoop in beheer. Dat postorderbedrijf distribueert onder andere de video's rond *Spirou et Fantasio* (Robbedoes en Kwabbernoot), waarvan in 1992 26 afleveringen op tv werden uitgezonden.

Astral is in Canada onder andere actief op het gebied van financiering van audiovisuele producties en exploiteert er een zevental betaal-tv-netten in het Engelstalig en Franstalig gebied. Mediatoon, de nieuwe firma, heeft momenteel vier nieuwe tv-reeksen op stapel staan.

JW

Veertig jaar Jommeke

Ruim twintigduizend lezers uit België en Nederland reisden onlangs af naar het openluchtmuseum Bokrijk in Genk om *Jommekes* verjaardag te vieren. Daar vierde **Jef Nys** stripheld zijn veertigste verjaardag. Al zou je hem dat niet aanzien want in de strip is hij nog altijd een jongetje van ongeveer 10 jaar.

Jef Nys zette zijn eerste schuchtere

passen op stripgebied met *De lotgevallen van Amadeus en Seppeke*. Daarin kwam de oude buurman Guillaume voor. Zijn naam verbasterde tot een Vlaamse variant waaraan een nieuw stripfiguurtje zijn naam ontleende: Jommeke. Op 30 oktober 1955 verscheen hij voor het eerste in het tijdschrift *Kerk en Leven*. Jommeke was toen nog een klein, mollig ventje van een jaar of vijf. Allengs groeide hij uit tot een flinke knaap. Het eerste verhaal in albumvorm verscheen in 1959. Dat was *De jacht op de voetbal*. Inmiddels rolde het 183e album van de pers en zijn er miljoenen albums van Jommeke over de toonbank gegaan zijn. Elk album verschijnt immers in een oplage van 85.000 exemplaren. Ongeveer vijfduizend exemplaren daarvan vinden hun weg naar Nederland. Volgens uitgeverij Het Volk zit er vooral in Limburg en Noord-Brabant een harde Jommekeskern. Een marktonderzoek leerde distributeur Aldipress dat men in Nederland niet meer albums kan slijten omdat de serie daarvoor te weinig science fiction- of fantasy-elementen zou bevatten.

In Vlaanderen daarentegen teert de serie juist op het feit dat de avonturen van Jommeke herkenbaar zijn voor de lezertjes, aldus uitgever **Jean-Luc Verspeeten**.

JW

(advertentie)

RECTIFICATIE

De afgelopen tijd hebben wij in onze winkel te Amsterdam niet-geoorloofde kopieën aangeboden van merchandising-produkten in de Hergé-serie. Het gaat om kopieën van Kuifje-beelden.

Inmiddels is het ons verboden om dergelijke produkten nog aan te bieden.

Wij bieden de rechthebbenden en het publiek onze verontschuldiging en voor de veroorzaakte misleiding.

Davis Detail B.V.

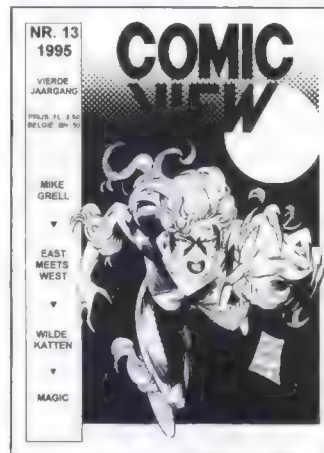
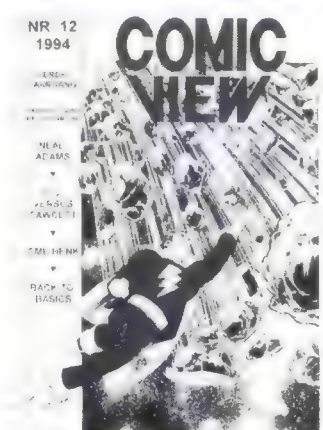
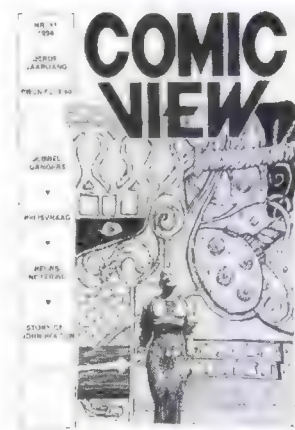
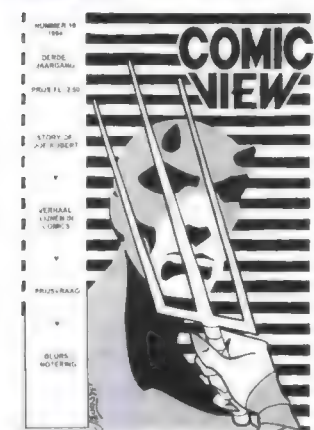
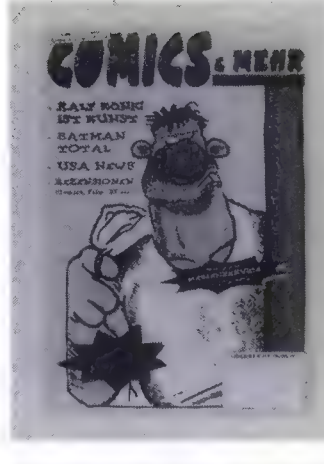
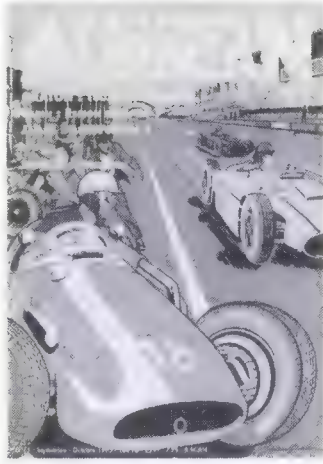
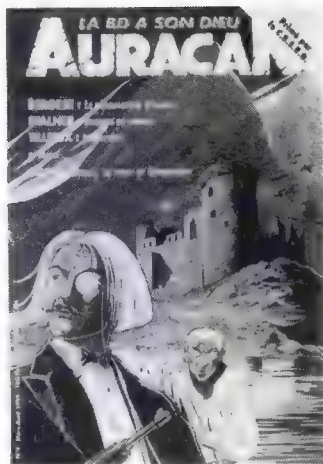
Stapeltje secundair

Auracan 9, 10 en 11.

Dit Belgische Franstalige blad timmert behoorlijk aan de weg. Een prijs in Audincourt en een subsidie van de 'Belgische Kamer van Stripexperts' lijken het voortbestaan voorlopig te verzekeren. Het blad verschijnt tweemaandelijks en telt 44 pagina's in zwart/wit met een omslag in kleur. De omslag voor nummer 9 is verzorgd door **Olivier Grenson**. Ook vliegtuig-gek **Bergèse** van **Buck Danny** en **Biggles** en **Stalner senior** komen uitgebreid aan het woord. Pièce de résistance is echter een curieus interview met de in 1978 overleden auteur **Maurice Tillieux**. Het betreft een vraaggesprek uit 1972 dat nooit eerder gepubliceerd is.

Nummer 10 staat in het teken van de grootheden. **Tardi**, **Craenhals**, **Vance** en **Giraud** worden geïnterviewd. Maar ook de liefhebbers van **Ferry** komen ruimschoots aan hun trekken.

Onze Belgische collega's hebben de cover van nummer 11 vrijgehouden voor Michel Vaillant en zijn racemonster. In een vraaggesprek licht **Jean Graton** zijn liefde voor snelle auto's toe. Wie ook van auto's houdt, maar

dan modellen uit de jaren '50, is **Jean-Luc Delvaux**. In een kort gesprek vertelt hij over *De markies*. **Martin Jamar** en **Francis Carin** (*Victor Sackville*) maken dit nummer compleet. Alle drie de nummers worden verder gevuld door strips van bekende en minder bekende tekenaars. (TB)
Info: Rue du Relais 32/2, 1370 Jodogne, België.

Comics & mehr 17.

Tot voor kort heette blad nog *Comic News*. Maar liefhebbers hoeven niet bang voor grote wijzigingen te zijn: het blad is nog steeds gedrukt op hetzelfde krantepapier en de inhoud bestaat nog steeds uit korte recensies en nieuwsflitsen. Zo blijft dit gratis informatietijdschrift een handig overzicht van actuele Duitse stripgebeurtenissen en publikaties. (HW)
Info: Wormser Strasse 74, 67071 Ludwigshafen, BRD.

Comic View 10, 11, 12, 13 en 14.

Nummer 10 bevat artikelen over **Joe Kubert** en verhaallijnen in comics. Verder boekbesprekingen en nieuw-tjes.

John Bolton, Dubbelgangers: *Aquaman/Namor the Sub-Mariner* en de *San Diego Comic Con* staan centraal nummer 11. (AvO)

In nummer 12 wordt flink teruggeblikt op de *Stripdagen Breda* uit 1994. Verder is er aandacht voor onder meer **Neal Adams**, *Captain Marvel* en

hedendaagse zwart/wit-comics uit de Verenigde Staten. (RS)

In nummer 13 wordt middels een kort artikel de levensloop van tekenaar **Mike Grell** geschetst. Daarnaast is er onder andere aandacht voor de sterk op elkaar lijkende verhalen rond de twee moerasmonsters *Swamp-thing* en *The man-thing*, selfpublishing en het groeiend marktaandeel in de comicmarkt van de *Marvel Entertainment Group*. (HW)

De redactie bestempelt nummer 14 als een 'all female issue'. Een iets te gewichtig stempel, want voor een echt themanummer moet er meer uit de kast worden gehaald. Desalniettemin een aardig nummer, met onder meer een leuk interview met **Ans Loos**, de eindredactrice van *Semic-Juniorpress*. Zij blijkt in de 'mannelijke comicwereld' nog een aantal andere vrouwelij-

ke collega's te hebben, tot in Hongarije aan toe. Verder is er natuurlijk aandacht voor een aantal vrouwelijke comichelden, zoals *Wonder Woman* en *Gwen Stacy* (*Amazing Spider-Man*). En er is een korte beschouwing over de activiteiten van **Barbara Kesel** en **Diana Schutz**, twee redactrices van *Dark Horse*. (RS)

Info: Gevers van Endegeeststraat 5, 8265 ZE Kampen.

Comixene 53 en 54.

Nummer 53 opent met het 35-jarig jubileum van *Asterix* en neemt en passant ook de klonen even onder de loep. Verder aandacht voor *Tank Girl*, **Julie Doucet**, **Hunt Emerson**, **Alex Raymond** en strips op de *electronic highway*. (AvO)

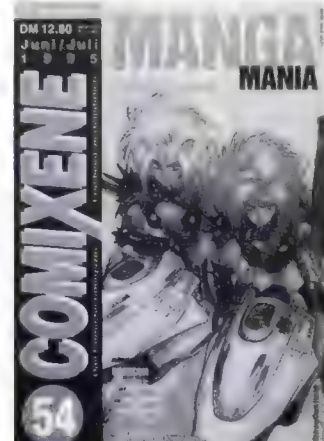
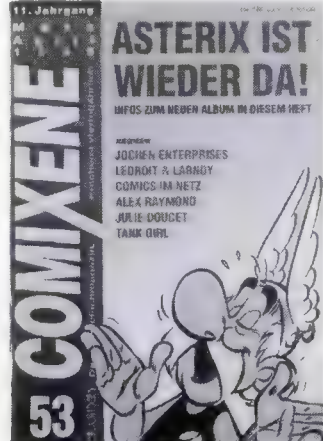
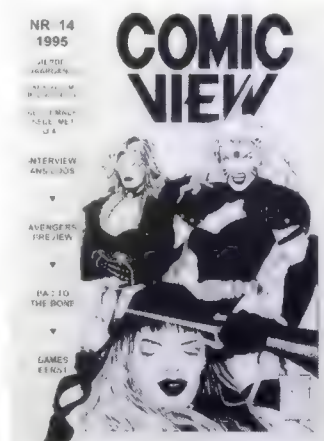
Japanische Comics erobert den Deutschen Markt. Dat was voor dit

stripinformatieblad reden om een groot aantal pagina's in nummer 54 voor het fenomeen manga in te ruimen. Natuurlijk is er een algemeen inleidend artikel. Maar *Comixene* gaat gelukkig verder. Aan bod komen **Masamune Shirow** (*Dominion*), **Katsuhiro Otomo** (*Akira*) en **Hayao Miyazaki** (*Nausicaa*). Verder is er aandacht voor westerse onderwerpen als **Art Spiegelman**, **Anna Stein** en **Winsor McCay**. (HW)

Info: Freiheitstrasse 42, 58119 Hagen, BRD.

FAniManga 1.0s.

FAniManga is een eerste aanzet van **Steven Chung** tot een gratis Manga-informatieblad. Het komt allemaal nog wat weifelend over: een stapeltje aan elkaar geniete stencils zonder advertenties of illustraties, maar met

FaitManga n° 5
GRATIS

Kennedys

De 100ste verjaardag van de Amerikaanse striptekenaar Charles M. Schulz, die de wereld van de strip veroverde met zijn beroemde strip *Snoopy*. Dit nummer is gewijd aan de legendarische stripster en de wereld van de strip. Het bevat een uitgebreid artikel over Schulz en zijn werk, een interview met de Nederlandse stripauteur Wim de Bont, en een reeks tekeningen van Schulz.

De 100ste verjaardag van de Amerikaanse striptekenaar Charles M. Schulz

De wereld van de strip

Interview met Wim de Bont

Tekeningen van Charles M. Schulz

l'hebdo de la BD

les 50 ans de SUSKE EN WISKE

Jean-Michel CHARLIER

de 50ste verjaardag van de Nederlandse strip

De 50ste verjaardag van de Nederlandse strip

De 50ste verjaardag van de Nederlandse strip

NIEUWSbrief

Vissen naar Oscar

blijft monnikenwerk

De 100ste verjaardag van de Amerikaanse striptekenaar Charles M. Schulz

De wereld van de strip

Interview met Wim de Bont

Tekeningen van Charles M. Schulz

NIEUWSbrief

Een onafhankelijke geest in Hollywood

De 100ste verjaardag van de Amerikaanse striptekenaar Charles M. Schulz

De wereld van de strip

Interview met Wim de Bont

Tekeningen van Charles M. Schulz

een lezersenquête en een oproep om artikelen, illustratiemateriaal en tekeningen op te sturen. De korte artikelen gaan over het probleem van de nasynchronisatie en het kopiëren. Ook zijn er enkele recensies. (HW)
Info: Pasubio 4, 1060 PD Amsterdam.

L'hebdo de la BD 294.
Dit is het enige wekelijks verschijnende stripinformatieblad. Het is dan ook niet tot in de puntjes verzorgd maar de liefhebber van Franse strips zal tussen de nieuwtjes wel iets van zijn gading vinden. (TB)
Info: 17 promenade du cap B5, 06190 Roquebrune cap martin, Frankrijk.

Holland Animation Nieuwsbrief 95/2 en 95/3.

In nummer 95/2 staat **Nico Crama** stil bij de dood van de animatiepionier **John Halas** en is er volop aandacht voor de Nederlandse animator **Michael Dudok de Wit** en het werk van de Engelse tweelingbroers **Quay**. Verder blijkt er een nieuwe Nederlandse cartoonserie voor de televisie in de maak te zijn: *Toetoe en de baby-mammoet* (Blue Horse Productions). (RS)
Centraal in nummer 95/4 staat **Piet Kroon**, negen jaar lang voorzitter van Holland Animation en tegenwoordig animator/storyboarder voor Warner. Hij vertelt vooral over zijn ambities en zijn rol in de grote Hollywood-

fabriek. Verder is er onder andere aandacht voor het festival in Annecy en voor **Harry Schreurs**, verkenners van het NOB op het gebied van interactieve media. (HW)
Info: Hoogt 4, 3512 GW Utrecht.

Hop! 65 en 66.
Nummer 65 heeft als thema 'nostalgie BD'. Het leven en werk van de Parijzenaar **René Giffey** (1884-1965), een vrijwel onbekende pionier van de Europese strip, wordt uitgebreid beschouwd. Ook bevat dit nummer bio/bibliografieën van de Amerikaan **George McManus** (1884-1954) en **Jean Cézard** (1924-1977). Natuurlijk staan er veel strips en illustraties van deze tekenaars in maar ook veel oud

werk van moderne striptekenaars als **Milton Caniff**, **Vance en Godard**. Nummer 66 opent met een riant bemeten interview met de Catalaanse tekenaar **Florenci Clavé** die dankzij zijn medewerking aan *Pilote* (onder het pseudoniem **Clajov**) ook in Frankrijk bekendheid verwierf. Verder een overvloed aan bibliografische gegevens van velerlei aard. Dit laatste blijft toch het sterkste punt van *Hop!* (TB)
Info: 56 Bd Lintilhac, 15000 Aurillac, Frankrijk.

Imago 20, 21, 22 en 23.
Uiteraard wordt in nummer 20 – net als in de voorgaande 19 nummers – uitgebreid stilgestaan bij alle evene-

menten die achter de rug waren ofwel nog moesten plaatsvinden in het BCB. Nummer 21 is een tussendoortje met alleen een jaarkalender en een opsomming over de activiteiten van het museum in 1995. (AvO)

Een greep uit de nieuwtjes in nummer 22. Het zogeheten European Cartoon Arts Network heeft CartoonNet op Internet gelanceerd. Voor de geïnteresseerden, het Internetadres is: <http://www.pavilion.co.uk/cartoonet>. Voorts kwam er een nieuwe strippostzegel uit met dit keer de beeltenis van **Sammy**, het figuurtje van **Berck** en **Cauvin** dat dit jaar zijn 25e verjaardag viert. En in Brussel werd de serie stripfresco's uitgebreid met twee muurschilderingen van **Sleen** en **Schuiten**. (RS)

In nummer 23 van dit driemaandelijks tijdschrift van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal veel terug- en vooruitblikken op de talloze activiteiten van het BCB. Speciale aandacht krijgen de tentoonstelling rond **Will** die deze zomer te zien was en de expo over 50 jaar **Suske en Wiske** die tot 1 oktober liep. Voor de bewonderaars van de Studio Vandersteen geeft het blad een beschrijving van de belangrijkste medewerkers van de studio. (TB)
Info: Zandstraat 20, 1000 Brussel, België.

Kartoen 21.
In Stripschrift 279 vermeldden we dat er een nieuw Belgisch stripinformatietijdschrift was opgericht, namelijk *Spoor 9*. Om een grotere groep lezers te bereiken is echter besloten om *Spoor 9* op te laten gaan in *Kartoen*, de uitgave van 't Vlaams stripcentrum. Wat heeft deze integratie zoal opgeleverd in dit 21e nummer? Onder meer een achtergrondverhaal over het werk van **Godard**, een interview met **Eric Joris** en een beschouwing over de 'scenarist en zijn werk'. Verder veel striptips en allerhande dijes en datjes. Info: Letterkundestraat 139, 2610 Wilrijk, Antwerpen, België. (RS)

KARTOEN

CHRISTIAN GODARD

ERIC JORIS

Wim de Bont

Wim de Bont

Wim de Bont

GAuctioneers GLERUM

GLERUM AUCTIONEERS
Westeinde 12
2512 HD 's-Gravenhage
Tel. : 070-356 0165
Fax : 070-356 1282

INNAMEKANTOOR AMSTERDAM
Beethovenstraat 89 hs
1077 HS Amsterdam
Tel. : 020-671 8121
Fax : 020-671 1021

VEILING VAN STRIPBOEKEN

Tijdens Veilingnr. 109 Poppen en speelgoed veilt J.P. Glerum op 19 december 1995 in 's-Gravenhage stripboeken (vanaf 19.00 uur)

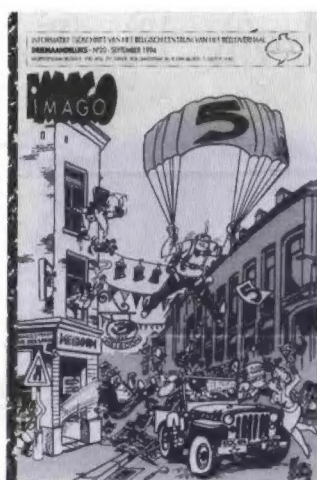
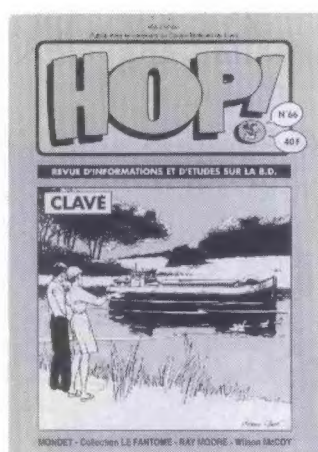
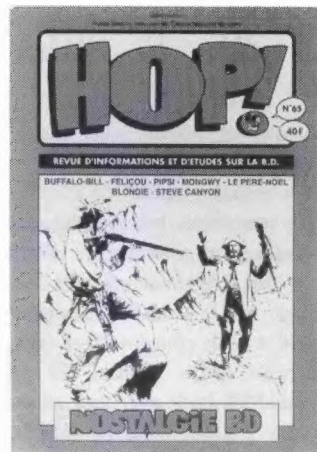
KIJKDAGEN: 14 t/m 17 december van 10.00 - 16.00 uur

CATALOGUS: f 25,- (excl. portokosten)

KOSTELOZE TAXATIE: U kunt dagelijks terecht voor vrijblijvende taxatie van uw kunstvoorwerpen, oud speelgoed en stripboeken. Tevens is het mogelijk een afspraak te maken voor een taxatiebezoek aan huis. Inbreng voor de volgende veiling van stripboeken is mogelijk tot 19 april 1996.

DE CURSUS 'KUNST & ANTIEK' door Jan Pieter Glerum gaat wederom van start in januari, april en september 1996. De cursus vindt plaats op dinsdagavond in 's-Gravenhage en donderdagavond in Amsterdam van 19.30 - 22.00 uur.

VOOR VERDERE INFORMATIE OF CATALOGUS, tel. 070 - 3560165.

La Lettre de Dargaud 22, 23, 24 en 25.
Dargaud zet de eigen auteurs in het zonnetje maar laat haar licht ook op anderen schijnen. **Cothias en Juillard** zijn het meest prominent aanwezig in nummer 22. Van hen is zojuist een nieuwe serie – *Wuivende Veder* – gestart, een nieuwe cyclus van *De 7 levens van de sperwer*. Over sperwers gesproken, in hetzelfde nummer mag **Pellerin** (Dupuis) over zijn nieuwste album in de gelijklopende serie vertellen. Interessant is het interview met een directe concurrent, **Laurent Galmot** van uitgeverij Vents d'Ouest. Hoewel *Sarajevo Tango* op dat moment nog niet verschenen was, haalde **Hermann** er al volop de publiciteit mee. In nummer 23 een interview met hem, **Conrad**, **Makyo** en met **Chéret**.

Zoals gebruikelijk completeert een overdaad aan nieuwtjes deze nummers.
Ook in de komkommertijd heeft de redactie geen enkele moeite om nummer 24 te vullen met héél veel actueel nieuws uit de Franse stripwereld. Dit alles gelardeerd met interviews met **Froideval**, **Marc-Antoine Mathieu** en **Mitton**.
In Nederland is **Fred** weinig bekend, maar in Frankrijk is hij gevierd. Vandaar dat hij in nummer 25 van het huisorgaan van zijn uitgever uitgebreid mag vertellen over zijn nieuwe album, *L'histoire du Conteur Electrique*. Verder interviews met **René Follet** en **Jean Dufaux**. Maar het nummer is grotendeels gevuld met allerlei nieuwtjes over de Franse stripmarkt. (TB)

Info: 6 rue Gager Gabillot, 75015 Parijs, Frankrijk.

De nieuwe Strippgids 1.
De Vereniging Zonder Winstoogmerk Bronzen Adhemar Stichting (vzw BAS) heeft exclusief voor haar leden een informatieblad op poten gezet. In het eerste nummer onvermijdelijk aandacht voor de jongste laureaat van de Bronzen Adhemar, **Dirk Stallaert**. Verder een vraaggesprek met **Marc Legendre** over *Biebel* en een overzichtsartikel over amateurbladen, ook wel de 'small press' genoemd. Lidmaatschap van de BAS, inclusief een abonnement op dit tijdschrift, kost Bfr.350 (±17,50) per jaar. (TB)
Info: Paterstraat 96, 2300 Turnhout, België.

Documentatiecentrum CRIABD

Onlangs werd in de basiliek van het Heilig Hart van Jezus in Brussel het documentatiecentrum van het CRIABD geopend. Deze afkorting staat voor *Centre International Chrétien de Recherche, des Informations et d'Analyse de la Bande Dessinée*. Het patrimonium van dit katholieke centrum is interessant: tweeduizend beeldverhalen in vele talen over de bijbel, over heiligen, stichters van congregaties en over verkondigers van het evangelie. Maar er zijn ook meer wereldlijke werken aanwezig, hoewel ook deze strips een geïnspireerde ondertoon voeren of een positieve boodschap uitdragen. Naast de strips zijn er uiteraard studies, tijdschriften en verslagen te vinden, telkens gecatalogiseerd op naam en congregatie.
Een tweede kamer is ingericht als tentoonstellingsruimte. Het centrum bevindt zich aan het voorplein van de Basiliek. De ingang is vlakbij het standbeeld van *Pater Damiaan*. De openingstijden zijn van 14 tot 18 uur op woensdag, zaterdag en zondag. Telefonisch kun je op dezelfde uren terecht op nummer (+32) 02-4253623.
JW

DC versus Marvel!

Nee, dit is niet wat je denkt dat het is. Hoewel deze kop doet vermoeden dat het hier gaat om een verregaande escalatie in de distributie-oorlog, in dit geval tussen Marvel Comics en DC Comics, is dit slechts de titel van een nieuw en prestigieus project. Reeds meerdere malen dit jaar sloegen beide comic-uitgeverijen de handen in elkaar, maar in de maand december wordt met veel tam-tam een volgend hoogtepunt in deze samenwerkingsverbanden bereikt.

Het project behelst DC Versus Marvel en Marvel Versus DC, en het gaat hier om een vierdelige mini-serie, waarvan twee delen uitgegeven gaan worden door DC en twee door Marvel. Dus elke maand een nieuw nummer, waarvoor niet de minst bekende schrijvers en tekenaars uit de kast zijn getoverd. Delen één en drie worden geschreven door *Ron Marz* (bekend van onder andere Silver Surfer), terwijl de andere twee delen door *Peter David* (bekend van Incredible Hulk) worden geschreven. Het tekenwerk in alle vier de delen wordt verzorgd door twee tekenaars, te weten *Dan Jurgens* en *Claudio Castellini*.

Nog zijn we er niet. In het kader van het toverwoord interactiviteit trachten Marvel en DC ook de lezers bij deze mini-serie te betrekken. Ja, de lezers. Door middel van stembiljetten die te vinden zijn in de DC Versus Marvel/Marvel Versus DC Consumer Preview kunnen de lezers hun stem uitbrengen. Stemmen die het lot zullen beslechten van vijf helden, middels ongetwijfeld zinderende gevechten tussen de vijf populairste superhelden van beide uitgeverijen. Batman of Captain America? Hulk of Superman? Wolverine of Lobo? Wonder Woman of Storm? Superboy of Spider-Man? Het woord is, zoals gezegd aan de lezers.

Om het één en ander voor zowel Marvel als DC nog extra aantrekkelijk te maken in financieel opzicht worden ook nog eens twee sets van Marvel Versus DC-trading cards op de markt gebracht. Eveneens een leuk financieel kantje voor de uitgeverijen is de prijs van de uit te brengen mini-serie. Je moet \$3.95 neertellen om de achtenveertig pagina's tellende werkjes in je bezit te krijgen.

Marvel vs DC

Shi en Cyblade op herhaling

Imago oppoetsen?

Het vroeger als rebelse uitgeverij begonnen Image doet er de laatste tijd niet veel meer aan om dat imago vast te houden. Steeds meer worden uit de grote toverhoed commerciële foefjes gehaald om de gemiddelde lezer meer geld uit de zak te kloppen, en in dat opzicht lijkt het alsof Image nu dat doet wat de twee uitgeverijen waar ze zich in eerste instantie van distantiëerden (Marvel en DC) een paar jaar geleden reeds hebben gedaan. Grote cross-overs, dure uitgaven, meerdere covers, noem het maar op en het is wel te vinden in het assortiment Image-comics van de laatste paar maanden.

Wat nog miste in het rijtje was een hardcover graphic novel. Dit wordt echter in december rechtgezet, want dat is de maand waarin de *Avengelyne/Prophet* hardcover graphic novel op de markt komt. Geschreven door *Rob Liefeld* (Youngblood-bedenker) en getekend door twee van de meest gewilde en populaire tekenaars van dit moment, *Stephen Platt* (van *Prophet*) en *Mike Deodato Jr* (van onder meer *Glory* en vroeger *Wonder Woman*). Gegeven het feit dat het hier gaat om uiterst populaire karakters en eveneens uiterst populaire makers, lijkt het gemakkelijk om te voorspellen dat dit een gegarandeerde hit wordt. En dat is natuurlijk precies wat Image wil hebben. Niet voor niets prijkt er op deze mooi uitgevoerde graphic novel een prijskaartje van - schrik niet - \$24.95. Voor de echte die-hards zijn er ook nog gesigeneerde versies op de markt, elk in een oplage van slechts 500. Voor een handtekening van of *Liefeld* of *Platt* betaal je alleen wel drie keer zoveel, namelijk \$75. Ik hoor de kassa al rinkelen in de kantoren van Image.

Kassa's die zullen blijven rinkelen, want onder het motto 'geef eens een leuk cadeautje voor kerstmis' komen er nog twee prestigieuze en dus dure comic-sets uit. *Battle For Independents Limited Edition Set* is een setje van vijf comics, waaronder de twee delen van de gelijknamige mini-serie over *Shi* en *Cyblade*, en de twee variantcovers van deze comics. Als vijfde is een speciale nieuwe variantcover bijgesloten, getekend door de man achter *Cyberforce* en de bedenker van

Cyblade, *Marc Silvestri*. De tweede set - *Glory/Avengelyne Limited Edition Set* - bevat eveneens vijf comics, waarvan de vijfde ook een nieuwe variantcover is, gemaakt door *Rob Liefeld*. \$49.95 per set. Auw.

Broadway Comics gaat van start.

Om het rijtje dan maar meteen af te maken, moet ook de *Gifter/Shi Hardbound Collector's Edition* niet worden vergeten. Geproduceerd door onder andere *Jim Lee* en *Bill Tucci* gaat het hier om weer een samenvoeging van twee zeer populaire karakters die voor het eerst samen in een comic optreden. Voor de normale versie betaal je \$30, terwijl een gesigndeerde en gelimiteerde editie, gesigndeerd door Lee of Tucci bijna drie keer zoveel geld in het laatje brengt.

Natuurlijk zijn dit opmerkelijke projecten, en het laat weinig twijfel dat alle vier de bovengenoemde sets of hardcovers gretig aftrek zullen vinden bij de fans met een welgevulde portefeuille. Het probleem is echter dat dergelijk hoge prijzen ongetwijfeld buiten het bereik van de gemiddelde fan liggen, zodat deze toch een paar interessante comics misloopt. Luxe edities zijn leuk voor mensen die bereid zijn ervoor te betalen, maar een goedkopere softcover-versie zou een goede service tegenover de andere comicliefhebbers zijn.

Broadway begint

Zoals een paar maanden geleden reeds in deze rubriek werd vermeld, staat *Jim Shooter* op het punt een nieuwe uitgeverij op de markt te lanceren. Na het mislukken van *Defiant*, proberen Jim en consorten

het nu met *Broadway Comics*. Na in november het eerste deel van de serie *Powers That Be* te hebben uitgebracht, verschijnt in december het eerste deel van de tweede serie, genaamd *Shadow State*. Op zich niets noemenswaardig, wellicht. Er komen wel vaker nieuwe series op de markt. Waar *Broadway* echter werkelijk mee opvalt, is het feit dat zij de enige uitgeverij is die vooraf gratis zwart/witte preview-edities aan de winkeliers vertrekt. Op grond van wat daarin te zien is, kan de comicwinkelier beslissen in welke hoeveelheid deze comic moet worden besteld, zodat er in ieder geval niet het gevaar bestaat dat hij in zijn maag zit met vijftig comics die zó slecht zijn dat hij ze aan de straatstenen niet kwijt kan raken. Dit is een lovenswaardig initiatief dat hopelijk hier en daar wat navolging kan vinden wanneer andere uitgeverijen een nieuwe serie op de markt willen brengen.

Reeds ontvangen en gelezen, is *Powers That Be* 1, en de eerlijkheid gebied te zeggen dat het nu niet om

Paul Pope's THB breekt door.

bijster originele concepten gaat. Het eerste verhaal in deze comic gaat over een superheld genaamd *Star Seed* - een soort kruising tussen *Superman* en *Spider-Man* - terwijl het tweede deel gaat over de verleidelijke *Fatale*, een personage wiens krachten verdacht veel overeenkomen met die van *Rogue*, *Marvels* populaire lid van *The X-Men*. De tijd zal leren of deze nieuwste poging van *Jim Shooter*

een beter lot is beschoren dan zijn vorige project.

Zwart/wit en onafhankelijk

Nadat de distributie-oorlog was uitbroken, eerder dit jaar, dacht menigeen dat het wel gedaan was met de kleine onafhankelijke uitgeverijen. Zeker toen *Jeff Smith* zijn serie *Bone* uit veiligheidsoverwegingen overbracht naar *Image*, vreesde men het ergste voor de achterblijvers.

Nu de situatie iets overzichtelijker is geworden, lijkt het echter alsof het tegenovergestelde waarheid is geworden. De 'kleintjes' hebben zich prima weten te redden en ze lijken zelfs sterker dan ooit een gooi te doen naar de aandacht van de comiclezers.

De uitgesproken koploper op dit gebied is en blijft *Cerebus*, geschreven en getekend door *Dave Sim*. In november was deze serie reeds toe aan zijn tweehonderdste nummer, wat nog maar eens aangaf dat, zoals *Sim* zelf vaak heeft gezegd, 'onkruid nooit vergaat.' In het kielzog van *Cerebus* en bij afwezigheid van *Bone* op de markt voor onafhankelijke comics, zijn er de laatste tijd bovendien steeds meer kwaliteitsseries komen bovendrijven. Zo begint het werk van *Paul Pope* zo langzamerhand buitensporig populair te worden bij mensen die normaal niet zo van comics houden. Zijn serie genaamd *THB* is onlangs afgelopen, maar er staan genoeg nieuwe projecten op stapel, alsmede een trade paperback.

Noemenswaardig is ook *Drew Hayes'* serie *Poison Elves*. Reeds aan nummer acht toe, maar nog altijd toegankelijk, heeft deze comic een ideale balans gevonden tussen alles wat een comic leuk kan maken. Actie, humor en vaak zelfs een literair niveau, met in de hoofdrol een massamoordende maar vermakelijke maniak.

Van een iets ander kaliber is *Wandering Star* van *Teri Wood*. Een dezer dagen komt nummer 9 van deze serie uit, na een vertraging van bijna een jaar. Een vertraging die goeddeels werd veroorzaakt door een tekort aan geld, want hoewel de kwaliteit van deze serie uitermate hoog is, bereikt het vooralsnog slechts een klein publiek.

Vervolgens is onlangs het eerste nummer van *Tug & Buster* versche-

nen, gemaakt door niemand minder dan *Marc Hempel* (beroemd door zijn werk in *Sandman*), alsmede deel één van *The Book of Ballads and Sagas*, eveneens geproduceerd door een man die geliefd is om zijn werk voor de serie *Sandman*, namelijk *Charles Vess*.

The Book of Ballads & Sagas door Charles Vess.

NIEUW

**NU OVERAL TE KOOP
VOOR f 9,95**

Distributie: **B** belapress bv